

VUOSIKYMMENET SUOMALAISEN HIIHTOHISTORIAN KULISSEISSA

Tapaustutkimus vapaaehtoistoiminnan merkityksistä ja muutoksista Lahden MM-hiihdoissa

Anniina Ihamäki

Liikunnan yhteiskuntatieteiden

pro gradu -tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Syyslukukausi 2017

TIIVISTELMÄ

Ihamäki, A. 2017. Vuosikymmenet suomalaisen hiihtohistorian kulisseissa. Tapaustutkimus vapaaehtoistoiminnan merkityksistä ja muutoksista Lahden MM-hiihdoissa. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 110 s., 3 liitettä.

Lahden Salpausselällä on pitkät perinteet pohjoismaisten hiihtolajien kilpailuareenana. Pohjoismaisten hiihtolajien MM-kilpailut on järjestetty siellä yhteensä seitsemän kertaa seitsemällä eri vuosikymmenellä. Lisäksi Lahdessa on kilpailtu vuosittain pohjoismaisten hiihtolajien maailmancupin osakilpailut, Salpausselän kisat. Kumpaakaan näistä tapahtumista ei oltaisi voitu järjestää vuosien saatossa ilman sitoutuneiden ja kokeneiden vapaaehtoisten joukkoa. Lukuisat vapaaehtoiset ovat olleet mukana kisojen vapaaehtoistoiminnassa jo useamman vuosikymmenen ajan.

Tässä laadullisessa tapaustutkimuksessa selvitettiin, millaisia merkityksiä pitkään vapaaehtoisena toimineet antavat vapaaehtoistoiminnalle Lahden MM-hiihdoissa. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakennettiin Jyrkämän (2007; 2008) toimijuuden modaliteettimallin pohjalta. Modaliteettimallia hyödyntäen vapaaehtoistoimijuutta tarkasteltiin kuuden eri ulottuvuuden näkökulmasta. Aineisto koostui kuuden vapaaehtoisen teemahaastattelusta. Teemahaastattelussa vapaaehtoiset kertoivat omista vapaaehtoiskokemuksistaan eri MM-kilpailuista sekä pohtivat vapaaehtoistoiminnan tulevaisuutta. Tutkimusaineisto teemoiteltiin teoriasidonnaisesti vapaaehtoistoiminnan ensikosketuksiin, urheiluun merkitysten rakentajana sekä yhteisön, roolien ja toimintatapojen merkityksiin.

Aineiston mukaan haastatelluilla vapaaehtoisilla oli keskenään erilaisia lähtökohtia omalle vapaaehtoistoiminnan polulleen. Kokemuksista oli eroteltavissa kolme eri tapaa tulla mukaan toimintaan: oman harrastustaustan kautta, kisoissa jo työskentelevän tuttavien pyynnöstä sekä hakuprosessin avulla. Urheiluharrastuksen myötä mukaan tuleminen osoittautui näistä vahvimmin vapaaehtoisen polun jatkoa määrittäväksi tekijäksi. Harrastuneisuuden kautta mukaan tulleet vapaaehtoiset olivat työskennelleet vuosien varrella kilpailutoiminnan tehtävissä sekä suhtautuivat urheiluun tunteellisemmin. Lisäksi urheilun parissa toimineet havaitsivat laajemmin kisalajeissa tapahtuneita muutoksia sekä kokivat ne omaan vapaaehtoistoimintaan vaikuttaneiksi tekijöiksi. Vapaaehtoisuustyhteisön yhteenkuuluvuuden tunne rakentui vapaaehtoisten kokemuksissa erityisesti jaetun kiireen ja aherruksen normiston kautta. Yhteisön normien vahvuutta kuvasi myös pitkään vapaaehtoisena toimineiden suhtautuminen uusiin tulokkaisiin, joiden ei koettu sitoutuvan ajan myötä luotuihin toimintatapoihin totutulla tavalla.

Aika osoittautui tutkimuksessa sekä vapaaehtoistoimijuuden merkityksellisyyttä vahvistavaksi että heikentäväksi koordinaatiksi. Vuosikymmenten varrella aika on luonut yhteisöstä osaavan ja tiiviin sekä vahvistanut vuosikymmenten varrella sen erilaisia tottumuksia, rooleja ja toimintatapoja. Toisaalta postmodernin piirteet haastavat perinteistä vapaaehtoistoimijuutta. Vahvimmin vapaaehtoistoimijuuden merkityksellisyys rakentui tutkimuksessa *tuntemisen* ja *haluamisen* sekä *täytymisen* ja *osaamisen* modaalisuuksien kautta. Tulevaisuuden vapaaehtoiskulttuurin rakentamisessa on tärkeää huomioida nämä kaikki modaalisuudet. Tulevaisuudessa oleelliseksi tekijäksi nousee myös kirjavoituvan vapaaehtoisjoukon sekä ammattihenkilöstön välisen yhteistyön ja kommunikaation tukeminen.

Asiasanat: vapaaehtoiset, vapaaehtoistyö, urheilutapahtumat, liikuntakulttuuri

ABSTRACT

Ihamäki, A. 2017. Decades Behind the Scenes of Finnish Ski History. A Case Study of Meanings and Changes in Volunteering at Lahti FIS Nordic World Ski Championships. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis in Social Sciences of Sport, 110 pp. 3 appendices.

Salpausselkä in Lahti has long traditions as an arena for Nordic Ski competitions. FIS Nordic World Ski Championships have been organized at Salpausselkä seven times at seven different decades. In addition Lahti has hosted annually Nordic Ski World Cup events called Salpausselän kisat. Neither of these events could have been organized without a group of committed and experienced volunteers. Numerous volunteers have worked in these competitions for decades.

The purpose of this qualitative case study was to examine which kind of meanings these long involved volunteers give to volunteering in FIS Nordic World Ski Championships. The theoretical framework was based on Jyrkämä's (2007; 2008) theory of the modalities of agency. By using this theory volunteers' agencies were examined through six different dimensions. The data was collected through six theme interviews of volunteers. In the interviews volunteers' experiences of different World Championships as well as their opinions about the future of volunteering were discussed. The research data was then themed in theory bonded manner to volunteers' first contacts to volunteering in Lahti, meaningfulness of sport for volunteers, and the meanings volunteers gave to community, its roles and operating models.

The study indicated that volunteers had different kind of starts for their volunteering careers. The volunteers' reasons to start volunteering were related to having done Nordic Ski sports oneself, a request of an acquaintance already involved in volunteer community and the application process. Of these one's own Nordic Ski background proved to be the most influencing factor for one's volunteering path. The volunteers with their own Nordic Ski background had worked with sport-related tasks and had a stronger emotional bond to sports than others. In addition the sport-oriented volunteers noticed the changes in sports more widely which also influenced their volunteering experiences. The sense of community in turn was found to be built on the norms of common hurrying and hard work. The strength of these norms was also seen in volunteers' attitudes towards new volunteers who were thought as less committed to community's norms and operating models.

The strongest coordinate to both strengthen and weaken the meaningfulness of volunteering was found to be time. Time has made the community of volunteers competent and tight as well as strengthened its routines, roles and operating models. On the other hand the features attributed to postmodern are challenging the traditional volunteering. Of the modalities of agency the volunteering had the strongest relations to *feel* and *want*, *must* and *know how*. When building the future volunteering culture it is important to take into account all of these modalities. In the future an essential factor is also to support the cooperation and communication between multi-faceted group of volunteers and event professionals.

Key words: volunteers, volunteering, sports event, sports culture

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	1
2	MM-HIIHDOT – LAHTELAINEN SUURTAPAHTUMA	4
2.1	Urheilutapahtumat.....	4
2.1.1	Tapahtumatypologiat.....	4
2.1.2	Tapahtuman järjestäminen hakuprosessista suunnitteluun	7
2.2	Lahtelaista hiihtohistoriaa	9
2.2.1	Menestyshuumaa Holmenkollenilta.....	9
2.2.2	Sota-ajan jälkeinen nousukausi	12
2.2.3	Voittoputkesta skandaaliin	14
2.2.4	Lahden MM-kilpailut numeroina	17
3	VAPAAEHTOISTOIMINNAN MERKITYKSET	18
3.1	Johdatus vapaaehtoistoiminnan merkityksiin	18
3.2	Vapaaehtoistoiminnan käsite	20
3.3	Vapaaehtoistointaa selittävät tekijät	21
3.3.1	Vapaaehtoistoiminnan paradigmat.....	22
3.3.2	Vapaaehtoistointa yhteisöllisyyden muutoksessa	25
3.4	Urheilutapahtumien vapaaehtoisuus	27
4	TUTKIMUKSEN TEOREETTIS-METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	31
4.1	Liikuntasosiologinen tutkimus toimijuudesta	31
4.1.1	Toimijuus yksilön toimintamahdollisuuksina.....	31
4.1.2	Toimijuutta makro-, meso- ja mikrotasolla.....	33
4.1.3	Modaliteetit toimijuutta muovaamassa	34
4.2	Tutkimustehtävä ja teoreettinen viitekehys.....	37
4.3	Tieteenfilosofiset lähtökohdat ja tutkijan esiyymmärrys	39
4.4	Tutkittavat ja aineistonkeruu.....	43
4.4.1	Aineiston koko tapaustutkimuksessa ja tutkimusjoukko	43
4.4.2	Menetelmän valinta ja tietotarpeet	46

4.4.3	Teemahaastattelulla kiinni moninaisiin merkityksiin	47
4.4.4	Aidon vuorovaikutustilanteen haasteet, luotettavuus ja eettiset aspektit	49
4.5	Aineiston analyysi.....	51
4.5.1	Ensiaskleet aineiston kanssa.....	51
4.5.2	Teoriasidonnainen lähestymistapa ja teemoittelu	53
4.5.3	Luotettavuus ja eettisyys analyysivaiheessa	54
5	TULOKSET	56
5.1	Ensikosketukset vapaaehtoisuuteen	56
5.1.1	Me lahtelaiset – yhtenäinen hiihtokulttuuri.....	56
5.1.2	Lähtisitkö silloin kanssani?	60
5.1.3	Kykenen, osaan, haluan – mukaan hakuprosessin kautta.....	61
5.2	Urheilu merkityksellisyyden rakentajana.....	63
5.2.1	Yhteinen hulluus, urheiluhulluus	63
5.2.2	Eriytyneen liikuntakulttuurin kasvatteja	67
5.2.3	Riitämmekö urheilulle?	68
5.2.4	Riittääkö urheilu?	71
5.3	Vapaaehtoisten yhteisö, roolit ja toimintatavat.....	74
5.3.1	Ahkera talviperheemme	74
5.3.2	Elämyshakuisuutta ja niukkoja toimijuuden tiloja.....	76
5.3.3	Roolit ja yksimielisyyden vaatimus	79
6	POHDINTA.....	83
6.1	Vapaaehtoistoimijuuden muutos Lahden MM-hiihdoissa	83
6.2	Vapaaehtoistoiminnan tulevaisuus.....	88
6.3	Tutkimuksen merkitys, arviointi ja käytettävyys	92
6.4	Jatkotutkimusehdotukset	95
	LÄHTEET	97
	LIITTEET	111

1 JOHDANTO

Taipaleeni vapaaehtoistoimijana alkoi 9-vuotiaana, kun pääsin työskentelemään korinkantajana kasvattiseurani Lahden Ahkeran järjestämässä yleisurheilun Eliittikisoissa. Korinkantajan rooliin kuului juoksijoiden varusteiden kantaminen koreissa lähtöpaikalta maalin luokse. Urheilutapahtumassa ja sen lämminhenkisessä tekijäyhteisössä mukana oleminen sekä iso ihmismäärä jäivät mieleeni merkityksellisinä muistoina. Sittemmin polkuni jatkui eteenpäin osaksi seuran vapaaehtoisten yhteisöä. En muista, että vapaaehtoistehtäviin suuntaaminen olisi vuosien varrella koskaan tuntunut vaikealta tai vastenmieliseltä – ja mukanaan oltiin, oli kyse sitten Hippokisoista tai yleisurheilun suomenmestaruuskilpailuista, Kalevan kisoista. Vuosien varrelle mahtui monenmoista puuhaa. Milloin juoksin piirikunnallisissa lähtölistoja lähettäjiille, kirjoitin viikkokisojen ilmoittautumisia paperille tai tartuin junioreiden kuulantöytätoimitteluissa mittanauhan päähän. Aikuisemmalla iällä vapaaehtoisen urani urkeni jopa Kalevan kisojen korinkantajien päälliköksi saakka, jolloin pääsin itse todistamaan vierestä vapaaehtoisena toimineiden lasten kisainnostusta – sitä samaa, joka omissa muistoissani tulee säilymään aina. Vuosien kuluessa kiinnostuin yhä enemmän ja laajemmin urheilujärjestöjen toiminnasta ja urheilutapahtumista. Koen, että näin syntynyt kipinä liikunnan kansalaistoimintaa kohtaan on ollut keskeisin taustatekijä siinä, että suuntasin opiskelemaan nimenomaan liikunnan yhteiskuntatieteitä.

Vuonna 2017 Lahdessa järjestettiin kaupungin historian seitsemännet pohjoismaisten hiihtolajien MM-kilpailut. Syy pitkille perinteille voidaan löytää mukana järjestämisessä olleesta vapaaehtoisten joukosta. Lähdettyäni ensimmäistä kertaa mukaan MM-kilpailuorganisaatioon vuonna 2015 opin nopeasti, kuinka vapaaehtoisissa toimii yhä useita henkilöitä, joiden talkootaival on alkanut jo 1950-luvulla. Merkittävä osa näistä meritoituneista toimijoista on ollut mukana, paitsi kaikissa matkansa varrelle osuneissa MM-kisoissa, myös joka vuosi järjestettävissä Salpausselän kisoissa. Uutena yhteisön toimijana en voinut olla ihmettelemättä, kuinka nämä ihmiset ovat olleet sitoutuneesti mukana niin kauan? Ja ennen kaikkea: kuinka voi olla, ettei näin merkittävää ryhmää suomalaisen hiihtohistorian kulisseissa ole juuri tutkittu? Näin syntynyt suunnaton uteliaisuuteni ja ihmetykseni jalostui myöhemmin tämän pro gradu -tutkielman työstöön.

Lahtelaisia hiihtourheiluperinteitä on toki tutkittu paljon. Kallisarvoista työtä on tehty erityisesti Lahden Hiihtomuseossa, jonka mittaviin kisa-arkistoihin pääsin tutustumaan tutkielman

tehdessäni. Arkistomateriaalien lisäksi museosta löytyy laaja kokoelma hiihtoihteista esineistöä eri vuosikymmeniltä. Lahtelaisia kisaperinteitä on käsitelty myös useiden kokoomateosten voimin (ks. esim. Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005; Mäkeläinen & Teräväinen 2011; Hintikka 2016). Vapaaehtoisista ja heidän tärkeydestään kerrotaan näissä kaikissa, mutta teosten painopiste on kilpailuiden muissa ulottuvuuksissa – senteissä ja sekunneissa, yleisön pauhussa, tunnelmapaloissa ja kisamuistoissa. Tutkielmassani nostan pitkään vapaaehtoisena Salpausselällä ahertaneet toimijat pääosan esittäjiksi.

Urheilutapahtumien vapaaehtoistoimintaa on tutkittu erityisesti määrällisellä otteella kyselylomakkeita apuna käyttäen. Tämä ei kuitenkaan tarjoa riittävää tietoa siitä, millaisia vapaaehtoisten omat ajatukset, kokemukset ja näkemykset tapahtumavapaaehtoisuudesta ovat. (Metsäranta 2006, 64.) Lisäksi vapaaehtoistoiminnan organisatoriseen kontekstiin on kiinnitetty tutkimuksissa vain vähän huomiota (Wilson 2000, 22; Byers 2012). Valtaosa vapaaehtoistoiminnan tutkimuksista on keskittynyt toimijoiden yksilöllisiin motiiveihin. Tutkimuksessa Vikersundin mäkihyppy-yhteisössä pitkään toimineista vapaaehtoisista tarkastellaan kuitenkin ennen kaikkea toimintaan liittyviä laajempia sosiaalisia prosesseja. (Kristiansen ym. 2015.) Kriittisen liikuntasosiologian näkökulmasta tutkimuksissa tulisi keskittyä yksilöiden ja eri ryhmien jokapäiväisiin fenomenologisiin kokemuksiin sekä urheilun sosio-kulttuuriseen tuottamiseen. Laadullisin keinoin saadulla tiedolla esimerkiksi urheilun konflikteja, identiteettejä, rooleja ja rituaaleja voidaan ymmärtää entistä syvemmällä ja rikkaammalla tavalla. (Giulianotti 2015, 197.) Tutkimuksessani tartun näihin haasteisiin vapaaehtoistoiminnan kokemuksellisuutta korostaen.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisia merkityksiä vapaaehtoiset antavat vapaaehtoistoiminnalle Lahden MM-hiihdoissa. Tutkimusaineistoni koostuu kuuden pitkään vapaaehtoisena toimineen haastatteluista ja heidän kokemuksistaan eri MM-kilpailuista. Vaikka tutkimukseni kohteena on MM-kisojen vapaaehtoisuus, ovat kaikki haastatteleman vapaaehtoiset työskennelleet myös MM-kilpailuiden välillä vuosittain järjestettävissä Salpausselän kisoissa. Jokaisella vapaaehtoisella on vähintään 15 vuoden kokemus vapaaehtoistoiminnasta osana tutkittavaa yhteisöä. Kohdistan tutkimuksellisen katseeni erityisesti vapaaehtoistoiminnan menneisyyteen, mutta luon silmäyksiä myös nykypäivään ja tulevaan. Näin pyrin hahmottamaan, millaisia muutoksia vapaaehtoistoiminnassa on mahdollisesti toimijoiden silmin tapahtunut. Tarkastelussa syvennyn vapaaehtoisena toimineiden yksilöiden kokemuksellisuuteen sekä va-

vapaaehtoisten toimintaympäristöön. Jyrkämän (2007; 2008) modaliteettimallia hyödyntäen havainnoin kokemuksia niin tunteiden, tavoitteiden ja tarkoitusten kuin erilaisten pakkojen, mahdollisuuksien, osaamisten ja kykenemisten näkökulmasta.

Tutkimukseni teoriataustoituksessa lähdän liikkeelle urheilutapahtumia käsittelevästä kirjallisuudesta. Aloitan katsaukseni käsittelemällä ensin urheilutapahtuman määritelmää. Tämän jälkeen siirryn spesifimmin tutkimukseni kontekstiin tarkastelemalla lahtelaista MM-kisaperinnettä eri vuosikymmenillä. Kolmannessa luvussa erittelen puolestaan vapaaehtoistoimintaa ja sen merkityksiä. Luvun aikana avaan merkityksen ja vapaaehtoistoiminnan käsitteitä sekä pureudun vapaaehtoistoimintaa selittäviin tekijöihin ja urheilutapahtumien vapaaehtoistoimintaan. Neljännessä luvussa käsittelen tutkimuksen teoreettis-metodologisia näkökulmia ja perustelen tekemiäni valintoja. Luvussa kerron, millaisen tutkimusprosessin, teoreettisen viitekehyksen ja aineiston avulla tutkielmani olen työstänyt. Viidennessä luvussa esittelen tutkimukseni tuloksia teemakohtaisesti käyden samalla vuoropuhelua aiemman tutkimuskirjallisuuden ja arkistolähteiden kanssa. Tutkimusraportin päättävässä kuudennessa luvussa nivon tutkimuksen yhteen pohdinnan muodossa, arvioin tutkimusprosessia kokonaisuutena sekä esitän jatkotutkimusehdotuksia.

2 MM-HIIHDOT – LAHTELAINEN SUURTAPAHTUMA

Kokkosen ja Pyykkösen (2011, 27) mukaan Suomi on vuosien saatossa hakenut mielellään huippu-urheilutapahtumien isännyyksiä erityisesti sille perinteisesti tärkeissä lajeissa, kuten hiihdossa. Tämä näkyy myös huippu-urheilun strategisessa kehittämisessä. Vuonna 2010 julkaistussa huippu-urheilutyöryhmän selvityksessä Suomella todetaan olevan hyvä maine urheilukilpailuiden järjestäjänä. Tulevaisuuden tavoitteeksi nimetään suomalaisen arvokilpailuiden hakemisen, toteuttamisen ja hyödyntämisen mallin kehittäminen. Näin Suomesta halutaan tehdä kansainvälisten arvokilpailuiden järjestämisen edelläkävijä. Urheilukilpailuiden ja -tapahtumien tärkeyttä perustellaan erityisesti liikkumaan innostamisen, positiivisten roolimallien ja huippu-urheilun arvostamisen näkökulmista. (”Sanoista teoiksi”, Huippu-urheilutyöryhmän ajatuksia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi 2010, 13, 64–65.)

2.1 Urheilutapahtumat

Maailmassa järjestetään joka päivä lukuisia erilaisia tapahtumia. Osa tapahtumista on suunniteltuja ja osa suunnittelemattomia. (Getz 1997, 4.) Eri kokoluokan, tavoitteiden ja toimialojen tapahtumat vaativat myös järjestäjältään erilaisia asioita.

2.1.1 Tapahtumatypologiat

Yhteistä kaikille tapahtumille on niiden väliaikaisuus. Tapahtumilla on rajallinen kesto: ne alkavat ja päättyvät. Tapahtumien viehäytys perustuu juuri tähän – kun tapahtuma loppuu, ei sitä ole mahdollista enää kokea uudelleen. Vaikka osa tapahtumista on toistuvia, on niissä jokaisessa oma uniikki ilmapiirinsä, jota luovat sen kesto, olosuhteet, ohjelma, ilme, henkilökunta sekä tietenkin osallistujat. (Getz 1997, 4.) Etukäteen suhteellisen suunniteltavissa olevan elinkaarensa vuoksi tapahtumia voidaan kuvata eräänlaisiksi projekteiksi (Emery 2001; Parent & Smith-Swan 2013, 3). Urheilu on yksi tapahtumien suurimmista toimialoista. Myös urheilun sisällä tapahtumat ovat hyvin monimuotoisia ulottuen ruohonjuuritason tapahtumista esimerkiksi olympialaisten kaltaisiin megatapahtumiin saakka. (Graham, Goldblatt & Neirotti 2001, 5.)

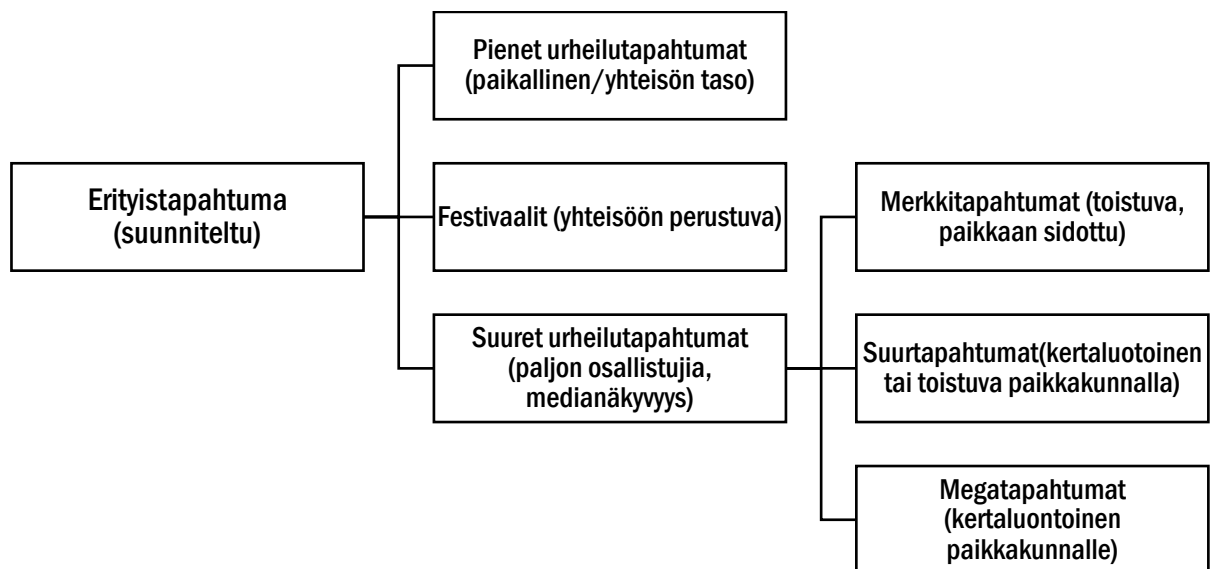
Urheilutapahtumia voidaan luokitella eri tavoin. Esimerkiksi Graham ym. (2001, 5) jaottelevat tapahtumia katsoja-johtoisiin ja osallistuja-johtoisiin. Katsoja-johtoisia tapahtumia ovat suuret

urheilukilpailut, kuten olympialaiset, joihin yleisö tulee ennen kaikkea katsomaan kilpailuja. Osallistuja-johdoisia tapahtumia ovat puolestaan esimerkiksi kaveriporukoille järjestettävät puulaakiturnaukset, joissa pääasiallinen syy osallistua tapahtumaan on urheilla itse. (Graham 2001, 5.) Yleisimmin urheilutapahtumia luokitellaan kuitenkin niiden koon, keston, rakenteen ja profiilin mukaan (Doherty 2009; Masterman 2011; O’Connor 2012; Parent & Smith-Swan 2013, 3). Vaikka eri tapahtumaluokilla on myös samankaltaisia piirteitä, eroavat ne toisistaan laajuutensa ja järjestämistiheydensä kautta, jotka edelleen säätelevät niiden taloudellisia vaikutuksia ja imagoa (O’Connor 2012). Omat määritelmänsä eri tapahtumaluokille esittelevät muun muassa Getz (1997, 4–11) sekä Parent ja Smith-Swan (2013, 4). Getz käsittelee teoksessaan tapahtumia yleisemmin, kun taas Parent ja Smith-Swan keskittyvät nimenomaan urheilutapahtumien luokitteluun,

Getzin (1997, 4–11) mukaan tapahtumat voidaan jaotella erityis- (”special event”), merkki- ja megatapahtumiin sekä niiden alojen perusteella muun muassa kulttuuri-, taide-, viihde- ja urheilutapahtumiin. Erityistapahtumalla viitataan kertaluotoiseen tai epäsäännöllisesti järjestettävään, jonkin organisaation tavallisesta ohjelmasta tai toiminnasta poikkeavaan tapahtumaan. Erityistapahtuma tarjoaa vieraille tai katsojalle mahdollisuuden tavallisesta arjesta eroaviin sosiaalisiin ja kulttuurisiin vapaa-ajan kokemuksiin. Merkkitapahtumalla tarkoitetaan puolestaan toistuvaa tapahtumaa, joka tarjoaa isäntäpaikkakunnalle tai yhteisölle perinteisiin, houkuttelevuuteen, imagoon tai julkisuuteen perustuvan kilpailuedun. Merkkitapahtuma järjestetään usein toistuvasti samassa paikassa. Megatapahtuma tuottaa sen sijaan suuren kokonsa ja merkittävyytensä puolesta epätavallisen korkeaa turismia, medianäkyvyyttä, mainetta ja taloudellisia vaikutuksia isännöivälle paikalle. Megatapahtumiin lukeutuvat esimerkiksi olympialaiset sekä miesten jalkapallon MM-lopputurnaukset. (Getz 1997, 4–6.)

Kuviossa 1 esitelty Parentin ja Smith-Swanin (2013) luokittelu eroaa hieman edellisestä. Luokittelussa merkki- ja megatapahtumat nähdään alisteisiksi erityistapahtuman käsitteelle. Erityistapahtuma ymmärretään samoin kuin Getzin luokittelussa. Erityistapahtumista voidaan pienten tapahtumien ja festivaalien lisäksi erottaa omaksi sektorikseen suuret urheilutapahtumat, jotka edelleen jakautuvat merkki-, mega- ja suur tapahtumiin. Tutkimukseni kontekstiin kuuluvat Lahden MM-hiihdot lukeutuvat näistä jälkimmäiseen kategoriaan. Suur tapahtumat ovat luonteeltaan kansainvälisiä, ne houkuttelevat paikan päälle runsaasti osallistujia ja kansainvälistä mediaa sekä tarjoavat hyötyjä ja perintöjä isäntäpaikkakunnalle. Suur tapahtumat

ovat kilpailuisännöiksiä hakevien keskuudessa erityisen suosittuja hakukohteita, sillä ne tarjoavat paikalle mahdollisuuksia hyötyä tapahtumasta, mutta ovat megatapahtumia suppeampina projekteina helpompia järjestää. Suurtapahtumien luokkaan voidaan lukea muun muassa X-Games -tapahtumat, elinsiirtopotilaiden MM-talvikisat, poliisien ja pelastushenkilöstön MM-kisat ja Aasian kisat. Lisäksi, vaikka urheilun suurttapahtumat eivät ole yhtä isoja ja houkuttele yhtä paljon katsojia kuin megatapahtumat, saattavat ne kerätä mukaan yhtä paljon tai joskus enemmänkin osanottajia. (Parent & Smith-Swan 2013, 3–4.)

KUVIO 1. Urheilutapahtumien luokittelu (mukaillen Parent & Smith-Swan 2013, 4).

Emeryn (2001) mukaan suurttapahtuma on urheilun hallintoelimessä tunnustettu, vähintään 1 000 katsojaa keräävä urheilutapahtuma, joka voi myös herättää kansallista tai kansainvälistä mediahuomiota. Masterman (2011) määrittelee suurttapahtuman puolestaan suurta ihmisjoukkoa kiinnostavaksi, korkean statuksen omaavaksi, laajasti lähinnä kansallista mediahuomiota kerääväksi tapahtumaksi, joka saattaa aiheuttaa järjestäjälleen suuria kuluja sekä toisaalta jättää jälkeensä merkittäviä alueellisia vaikutuksia. Niin ikään Torkildsen (2005, 469) näkee suurttapahtumat megatapahtumia pienemmiksi tilaisuuksiksi, jotka ovat kuitenkin kyllin suuria herättämään kansallisen median ja isojen yleisömmäärien kiinnostuksen sekä tuottamaan taloudellista voittoa.

Lahden MM-hiihdot on kansainvälistä huomiota herättävä urheilutapahtuma, joka houkuttelee paikkakunnalle tuhatpäisen joukon urheilijoita, taustajoukkoja, katsojia ja mediaa. En näe poh-

joismaisten hiihtolajien MM-kilpailuiden lukeutuvan megatapahtuman luokkaan samalla tavalla kuin esimerkiksi paljon globaalimman lajin, jalkapallon, miesten MM-lopputurnaukset. Sen sijaan miellän MM-hiihdot tapahtumana kokonsa ja laajuutensa puolesta suur tapahtumaksi. Edellä esiteltyjen määritelmien pohjalta Salpausselän kisat luokitellen puolestaan merkkitapahtumaksi sen toistuvuuden ja paikkasidonnaisuuden vuoksi.

2.1.2 Tapahtuman järjestäminen hakuprosessista suunnitteluun

Tapahtuman järjestämistä on mallinnettu ja vaiheistettu eri tavoin. Esimerkkejä tutkimuksissa esitellyistä tapahtuman suunnittelu- ja toteutusprosesseista on koottu taulukkoon 1.

TAULUKKO 1. Koonti tapahtuman suunnittelu- ja toteutusprosessimalleista.

O'Connor (2012)	Parent (2008)	Shone & Parry (2004, 83)	Getz (1997, 76)
Suunnittelu	Suunnittelu: haku Suunnittelu: liiketoiminta- ja operationaalinen suunnitelma, osa-alueiden suunnitelmat	Päämäärät, suunnittelu, valmistelu ja järjestäminen	Konseptin luominen, hakulukuus hakemiseen Tutkimus soveltuvuudesta tapahtuman järjestämiseen Päätös hakea tai perääntyä Esisuunnitelma Haku Yksityiskohtainen suunnittelu
Toteutus	Toteutus	Toteutus	Toteutus Tapahtuma
Arviointi	Yhteenveto	Isännöityden luovutus ja kisojen perintö	Päätös

Merkittäviä urheilutapahtumia haetaan usein osallistumalla urheilulajin kansainvälisen lajiliiton järjestämään, kilpailulliseen hakuprosessiin (Nylund, Laakso & Ojajärvi 2006). Jo itsessään tapahtuman hakuprosessi edellyttää isännöintioikeutta hakevalta suurilta investointeja niin taloudellisesti, poliittisesti kuin ajankäytöllisesti, ilman takuuta haun onnistumisesta (O'Connor

2012). Westerbeekin, Turnerin ja Ingeronin (2002) mukaan onnistuneesta hakuprosessista voidaan tunnistaa ainakin kahdeksan eri osa-aluetta: vastuullisuus, poliittinen tuki, suhdemarkkinointi, järjestämiskyky, infrastruktuuri, hakutiimin kokoonpano, viestintä sekä olemassa olevat palvelut ja olosuhteet. *Lobbaus* eli päättäjiin vaikuttaminen on kisoja haettaessa tärkeässä roolissa niin kotimaassa kuin kansainvälisillä areenoilla; hakuvaiheessa on erityisen tärkeää korostaa kisojen tuomia myönteisiä vaikutuksia. Epävarmuudesta ja riskeistä huolimatta merkittäville urheilutapahtumille löytyy yleensä useita kiinnostuneita isäntäkaupunkiehdokkaita. (Nylund, Laakso & Ojajärvi 2006.)

Emeryn (2001) mukaan niin hakuprosessiin kuin itse tapahtuman suunnitteluun pätee sanonta ”if you fail to plan, then you plan to fail” – *jos epäonnistut suunnittelussa, niin suunnittelet epäonnistuvasi*. Järjestetyn tapahtuman epäonnistumisella voi olla kauaskantoisia seurauksia. Pelissä ovat tapahtuman, isäntäkaupungin, sponsoreiden ja kansainvälisen kattojärjestön maineet. (Dobson & Sinnamon 2001.) Onnistuminen ison urheilutapahtuman järjestämisessä ei ole kuitenkaan aivan yksinkertaista, vaan prosessissa on otettava huomioon lukuisia eri tekijöitä. Järjestäjien on mainostettava tapahtumaa etukäteen sekä sponsoreille että katsojille (Farrell, Johnston & Twynam 1998; Strigas & Jackson 2003). Lisäksi järjestäjien on huolehdittava riittävästä tapahtumatuesta, kuten lipunmyynnistä, opastuksesta, parkkeerauksesta, erilaisista luvista ja turvallisuudesta. Isojen tapahtumien järjestämisen osa-alueet laajentuvat logistiikkaan, akkreditointiin, median kanssa toimimiseen, sponsoreista huolehtimiseen, matkamuistomyyntiin, ensiapuun sekä vapaaehtoisten koulutukseen ja opastukseen. (Strigas & Jackson 2003.) Niin ikään Masterman (2011) nostaa esille tekijöitä, jotka jokaisen tapahtumaa järjestävän tulee ottaa huomioon: fasilitetit, henkilöstön, hallinnon, dokumentaation ja talouden, myynnin ja markkinoinnin, varustelun, esittelyn ja median, tukipalvelut sekä terveyden ja turvallisuuden. Emery (2001) taas näkee urheilutapahtumat projekteina, jonka osa-alueisiin sisältyvät niin media, protokollat, liikenne, majoitus, tekniikka, markkinointi kuin urheiluympäristöt.

Onnistunutta urheilutapahtuman suunnittelua kuvaa looginen ja eri vaiheisiin jaettu prosessi, joka suuntautuu alusta alkaen kohti asetettuja päämääriä. Onnistuneessa suunnitteluprosessissa tavoitteiden saavuttamista edistää jatkuva arviointi. (Masterman 2011.) Graham ym. (2001, 4) kuvailevat urheilutapahtuman suunnittelua samanlaiseksi kuin urheilukilpailuun valmistautumista. Kummassakin valmisteluilla ja suunnitelmallisuudella, oikeanlaisten pelaajien mukaan saamisella, kovalla harjoittelulla ja pelisuorituksen arvioinnilla on suuri rooli. Kuten urheilussa

muutenkin, myös urheilutapahtumien järjestämisessä seuraukset voivat olla ennalta-arvaamattomia. Huolellisella valmistautumisella onnistuminen on kuitenkin todennäköisempää niin kilpailusuorituksessa kuin urheilutapahtuman organisoimisessa. (Graham ym. 2001, 4–5.)

Helsingissä järjestettiin yleisurheilun maailmanmestaruuskilpailut ensimmäistä kertaa vuonna 1983. Kokkosen ja Pyykkösen (2011, 28) mukaan tuohon aikaan suur tapahtuman hakuprosessi sekä kisajärjestelyt olivat nykypäivää huomattavasti helpommin hallittavissa. Urheilun suur tapahtumat ovat dynaaminen, alati muuttuva ja kasvava ala muun urheiluliiketoiminnan tapaan (Dobson & Sinnamon 2001). Urheilun suur tapahtumien määrä ja koko kasvavat, niitä järjestetään yhä tiheämmin ja kilpailu järjestämisoikeuksista kovenee (Dobson & Sinnamon 2001; Emery 2001). Myös taloudelliset panokset ovat kasvaneet. Kansainvälisen luokan urheilutapahtuman isännöinti edellyttää huomattavia panostuksia infrastruktuuriin, organisointiin ja turvallisuuteen. Tapahtuman talous nojaa puitteiden rakentamisen lisäksi turistivirtoihin, jotka hyödyttävät paikallista taloutta. (Jarvie & Thornton 2012, 342, 349.) Paulinen ja Paulinen (2009) mukaan viime vuosikymmenten aikana kansalliset, alueelliset ja paikalliset hallinnot ovat hyödyntäneet aiempaa enemmän tapahtumia osana taloudellista kehitystään. Tapahtumien taloudellisia vaikutuksia on tutkittu paljon, ja tutkimusten avulla on pyritty perustelemaan tapahtuman järjestämisen kannattavuutta päättäjille. Taloudellista tulosta voidaan kuitenkin edelleen parantaa, kun tiedetään tutkimusten kautta, kuinka tapahtumia tulisi järjestää. Monimutkaisesta urheilutapahtuma-alasta on mahdollista tehdä paljon erilaisia tutkimuksia hyödyttämään käytännön järjestelytyötä. (Rautakorpi 2000, 8.)

2.2 Lahtelaista hiihtohistoriaa

Lahdessa on järjestetty tutkielmani kirjoitushetkellä yhteensä seitsemät pohjoismaisten hiihtolajien MM-kilpailut vuosina 1926, 1938, 1958, 1978, 1989, 2001 ja 2017. Seuraavaksi esittelen menneiden vuosikymmenten kisoja ja niiden erityispiirteitä. Merkittävien muutosten osalta tarkastelen myös Salpausselän kisoja, joka tapahtumana on vahvasti osa MM-kilpailuiden kontekstia.

2.2.1 Menestyshuomaa Holmenkollenilta

Suomalainen hiihtoperinne juontaa juurensa 1800-luvun lopulle. Ajanjakson merkittävimpanä, vuosittain toistuneena suomalaisena hiihtotapahtumana voidaan pitää Oulun hiihtoja. (Tikander

2016a.) Lahdessa ensimmäiset kilpailut nähtiin parikymmentä vuotta myöhemmin Messilässä (Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 13; Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 8). Salpausselällä hiihtourheilu alkoi kehittymään vasta myöhemmin 1910-luvun loppupuolella, kun suomalainen hiihto ylipäättään koki merkittävää nousua (Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 8). Heikkisen (1989) mukaan ratkaisevia muutoksia suomalaisessa hiihtourheilussa koettiin kuitenkin toden teolla vasta 1920-luvulla. Hänen mukaansa ”Suomessa omaksuttiin tuolloin norjalainen hiihtoperinne.” Ensinnäkin Suomessa siirryttiin Norjan tapaan hiihtämään tasamailta murtomaalle, mikä muutti lajin välinevaatimuksia. Toisekseen suomalaiseen hiihtoperinteeseen tulivat aiempaa vahvemmin mukaan myös mäenlasku sekä yhdistetty. (Heikkinen 1989.)

Idea Salpausselän kisojen järjestämisestä saatiin vuonna 1922, kun suomalaishiihtäjät Anton Collin ja Tapani Niku saavuttivat kaksoisvoiton Holmenkollenin 50 kilometrin kilpailussa. Voitto käynnisti keskustelun vastaavanlaisten suurkisojen saamisesta Suomeen. Idean järjestää kisat juuri Lahdessa sen keskeisen sijainnin ja vaihtelevien maastojen vuoksi sai Lauri ”Tahko” Pihkala. (Heikkinen 1989; Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 13; Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 8; Tikander 2016a.) Pihkala oli sitä mieltä, että Suomeen tulisi saada nopealla aikataululla hiihtokeskus, joka suomalaisten huippujen lisäksi houkuttelisi paikalle Holmenkollenin tavoin ulkomaalaisia kilpailijoita. Pihkala halusi edistää suomalaisen hiihdon olosuhteiden kehittämistä myös maanpuolustuksellisten tarpeiden vuoksi. (Heikkinen 1989.)

Suomessa innostuttiin oman Holmenkollenin perustamisesta Lahteen. Idean syntyessä kaupungista tosin puuttuivat niin hiihtoseura, hyppymäki, hiihtokeskus kuin mestaritason hiihtäjät ja mäkihyppääjätkin. Lahtelaiset lähtivät tästä huolimatta ponnekkaasti mukaan uuteen hankkeeseen. (Tikander 2016a.) Lahden Hiihtoseura perustettiin vain kaksi kuukautta Holmenkollenin kaksoisvoiton jälkeen huhtikuussa 1922 (Heikkinen 1989).

Tahko Pihkalan ehdotus oli lahtelaisille yllätys, mutta koska se oli suuren urheiluvaikuttajan sanoma, lahtelaiset uskoivat siihen. Lahtelainen hiihtoväki kävi tuumasta toimeen ja – – päätettiin perustaa hiihtoseura. Seura sai tehtäväkseen Salpausselän hiihtojen järjestämisen. (Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 9.)

Salpausselän hiihtojen järjestämisen ohella seura otti tavoitteekseen talviurheilun yleisen edistämisen. Lisäksi seuraa perustettaessa sen tehtäviksi kirjattiin esimerkiksi suksi- ja kelkkamäkien ylläpito, hiihtomajojen rakentaminen sekä suksi- ja hiihtovälineenäyttelyiden järjestäminen. Seuran avulla haluttiin myös luoda omaa edustajakaartia tuleviin kisoihin ja herättää yleisön

laajaa kiinnostusta talviurheiluun. Nämä tavoitteet kaikinensa loivat puitteita ja perinteitä tulevien vuosien kisoille. Seuran toiminta lähti vauhdikkaasti liikkeelle, ja ensimmäiset Salpausselän kisat järjestettiin jo Holmenkollenin kaksoisvoittoa seuranneena vuonna 1923. (Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 15.) Alku ei kuitenkaan ollut helppo, sillä ensimmäisiin Salpausselän kisoihin osallistui vain vähäinen joukko kotimaisia urheilijoita (Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 10). Tästä huolimatta Salpausselän kisoista muodostui jo tässä vaiheessa kotimaisen hiihtokauden kohokohta (Tikander 2016a).

Lahtelaisten tähtäimenä oli alusta alkaen kansainvälisten kilpailuiden järjestäminen. Edellytys tälle oli norjalaisten hiihtäjien saaminen mukaan kilpailuihin. (Heikkinen 1989.) Tavoite saavutettiin vuonna 1926, jolloin Lahti sai järjestettäväkseen Kongressihiihdot (Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 10). Kisat myönnettiin hyvin lyhyellä varoitusajalla, joten toimeen oli tartuttava ripeästi. Kisa-alueen metsiä kartoitettiin ja latupohjia kunnostettiin – rakennettiinpa alueelle uusi ravintolakin. Uudistettujen puitteiden ja paranneltujen palveluiden ohella kisojen käyttöön valjastettiin ylimääräisiä junavuoroja sekä majoitustarpeita varten kaikki kaupungin hotellit ja matkustajakodit. (Tikander 2016b.) Hiihtoseura järjesti tapahtuman yhteistyössä Lahden kaupungin sekä Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton (SVUL) kanssa. Lisäksi Kongressihiihdoille myönnettiin valtionavustusta. (Heikkinen 1989.) Nopealla aikataululla järjestettyihin kilpailuihin saapui lopulta tuhansia ihmisiä, mukaan lukien ryhmä diplomaatteja sekä joukko ulkomalaisia osanottajia (Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 10; Tikander 2016b). Kilpailuissa paremmuudesta mitteli suomalaisia, norjalaisia, ruotsalaisia, tsekkoslovakialaisia, saksalaisia ja latvialaisia urheilijoita (Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 19). Kisavieraat kiittelivät lahtelaisia oivallisista järjestelyistä, vieraanvaraisuudesta ja vaihtelevista hiihtomaastoista. Vuonna 1965 Kongressihiihdoille myönnettiin takautuvasti MM-kilpailuiden status. (Tikander 2016b.)

Innustus kasvoi vuosien varrella todelliseksi huumaksi, ja 1930-luvulle tullessa Salpausselän kisat oli jo Suomen suurin vuosittainen urheilutapahtuma. Vuonna 1932 kisat radioitiin ensimmäistä kertaa ja kaksi vuotta myöhemmin hyppyrimäet saivat iltavalaistuksensa. Kehitys huipentui Suomen siihenastisen historian suurimpiin kilpailuihin, Lahden MM-kilpailuihin vuonna 1938. (Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 10.) Kisat myönnettiin Suomelle vuotta aikaisemmin vuonna 1937. Suomen sisällä isäntäkaupungiksi valikoitui Lahti, joka oli valinnan aikaan jo ”vakiinnuttanut asemansa maan johtavana hiihtokeskuksena.” Vankan aseman puolesta puhuu

muun muassa se, että muiden urheilun keskusjärjestö SVUL:n alaisten erikoisliittojen perustettua toimistonsa Helsinkiin, asettui Hiihtoliitto lajeista ainoana toimijana muualle – Lahteen. (Heikkinen 1989; Tikander 2016c.)

Myönnettyjä suurkisoja varten puitteita kohennettiin jälleen suorituspaikkoja parantamalla ja rakentamalla sekä ravintola- ja katsomotiloja uudistamalla (Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 10; Tikander 2016c). Myös lehdistön oloja ja muun muassa puhelinyhteyksiä kehitettiin (Tikander 2016c). Valtionapua kilpailuiden järjestämiseen saatiin Heikkisen (1989) mukaan niukasti. Ulkoministeriö avusti kuitenkin tapahtuman markkinointityössä (Heikkinen 1989). Neljän kilpailupäivän aikana kisoihin myytiin 60 000 pääsylippua (Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 10). Yhteensä MM-kisoja seurasi paikan päällä yli 100 000 ihmistä (Tikander 2016c). Suomalaisten ohella kilpailuihin saapui osanottajia 12 maasta. Kisat radioitiin Suomen lisäksi Ruotsiin, Norjaan, Saksaan ja Viroon. (Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 23.) Kisojen arvoa nosti myös tasavallan presidentti Kyösti Kallion saapuminen avajaispuheen pitäjäksi sekä tapahtuman herättämä mielenkiinto ministerien, diplomaattien ja Kansainvälisen Hiihtoliiton ”kongressiherrojen” keskuudessa (Tikander 2016c).

Monien muiden rakennustöiden ohella yleisöä varten pystytettiin vartioitu 640 parin suksiteline ja matkatavaroiden säilytyspaikka. Tärkeätä oli saada käyttöön kaupungin tekemä maastokartta Salpausselän alueesta. (Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 23.)

Ulkomaalaisten urheilijoiden osallistuminen kisoihin 1920-luvun loppupuolelta alkaen oli kasvattanut yleisön kiinnostusta kisoihin – tulivathan tarpeeseen mittavan kokoiset suksitelineet ja matkatavaratilatkin (Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 23). Heikkisen (1989) mukaan kisoihin mennessä kansallisurheilun asemaan nousseelle hiihtourheilulle kisat olivat menestys niin järjestelyiden onnistuneisuuden kuin suomalaismenestyksen osalta. MM-kilpailuiden puitteet kasvoivat huomattavasti vuoden 1926 kilpailuihin verrattuna (Heikkinen 1989.) Tämän jälkeen sotavuodet hiljensivät hiihtohuuman vuosikymmenen ajaksi. Sodan jälkeen Salpausselällä alkoi kuitenkin nousukausi, jonka taustalla vaikutti aiempina vuosikymmeninä alkunsa saanut voimakas talkootoiminta. (Mäkeläinen & Teräväinen 2011, 10–11.)

2.2.2 Sota-ajan jälkeinen nousukausi

Toisen maailmansodan jälkeen pohjoismaisten hiihtolajien MM-kilpailut päätettiin järjestää vain parillisina vuosina. Hiihtomaailma koki samaan aikaan muitakin merkittäviä muutoksia.

Naisten hiihto otettiin ensimmäistä kertaa MM-kisaohjelmaan Falunissa 1954. Lisäksi Neuvostoliitto ja DDR tulivat mukaan lajin arvokilpailuihin. Norjalaiset menettivät hieman asemiaan talvilajien valtiaina. Suomi kipusi puolestaan 1950-luvun aikana yhdeksi maailman johtavaksi mäkihyppymaaksi. (Lavikainen 2016.) Oslon talviolympialaisissa 1952 suomalaiset saavuttivat menestystä, mikä nosti niin suomalaisen hiihtourheilun kuin Lahden hiihtokeskuksenkin sodan jälkeen jälleen nousukiitoon. Huuma näkyi myös vuoden 1952 Salpausselän kisoissa, joissa kirjattiin vuosittaisen tapahtuman uusi yleisöennätys, 82 600 katsojaa. (Heikkinen 1989.) Maastohiihdosta muotoutui suomalaisittain harrastajamääriltään ylivoimainen laji – tai kuten Lavikainen (2016) ilmaisee: ”Valtaosa suomalaisista oppi liikkumaan suksilla pian kävelemisen jälkeen.”

Myös MM-kisajärjestelyiden vaatimukset koventuivat 1950-luvulla. Tämän osoittaa Heikkisen (1989) mukaan muun muassa se, kuinka isännöyksiä alettiin myöntää aiempaa varhaisemmassa vaiheessa ennen MM-kilpailuja. Esimerkiksi Lahti valittiin historiansa kolmansien MM-kilpailuiden järjestäjäksi vuodelle 1958 jo kolme vuotta aiemmin vuonna 1955. (Heikkinen 1989.) Koventuneiden vaatimusten edessä lahtelaisia kilpailupuitteita ajanmukaistettiin. Tällä kertaa uudistettiin katsomo-, ravintola- selostus- ja pysäköintitiloja. Salpausselän juna-asema siirrettiin tapahtuma-alueen välittömään läheisyyteen kisojen ajaksi. (Lavikainen 2016.) Korjaus- ja uudistustyöt vaativat rahallista panostusta. Kilpailuiden talousarvio rakennettiin valtionavustuksen ja lipputulosten varaan. (Heikkinen 1989.) Kaiken kaikkiaan vuoden 1958 MM-kilpailuista muodostui suurempi tapahtuma kuin edeltäjänsä vuosina 1926 ja 1936 (Lavikainen 2016). Toisaalta Heikkisen (1989) mukaan kyseisen vuoden kisajärjestelyt olivat vielä sangen perinteiset.

Lahden stadionilla porisi. MM-kisat 1958 olivat edenneet viimeiseen päiväänsä ja mäkiheilijät kahdenteenkymmenenteen hyppääjäänsä, kun vuorossa oli yksi kisojen odotetuimmista hetkistä: hyppyvuorossa oli suomalaisten valtti Juhani Kärkinen. – – Liki satatuhatta katsojaa pidätti hengitystään, kun Kärkinen hyppäsi vauhtiradalle, laskeutui hyppyrille ja ponnisti kohti kiehuvaa mäkimonttua. (Lavikainen 2016.)

Kilpailuihin saapui urheilijoita yli 18 maasta, satapäinen lehdistöjoukko sekä yli 200 000 kisalipun lunastanutta katsojaa. Kisat päättyivät nyt myös ensimmäistä kertaa televisioon: kapasiteetti ei tosin vielä riittänyt suoriin lähetyksiin, joten kisatapahtumia esitettiin tiivistettyinä jälkilähetyksinä. Kokonaisuudessaan kisajärjestelyt saivat osakseen jälleen vuolaista kiitoksia. (Lavikainen 2016.)

2.2.3 Voittoputkesta skandaaliin

Vuoden 1958 onnistuneiden kisojen jälkeen uutta MM-kisaisännyyttä saatiin odotella Lahdessa tasan 20 vuotta. Näiden kahden vuosikymmenen aikana hiihtomaailma koki jälleen muutoksia. Uusia kilpailumuotoja otettiin käyttöön, yhä useampi maa ylsi arvokisoissa hiihtolajien mitalitaulukkoihin ja varusteet kehittivät. Laduilla alettiin nähdä niin lasikuitusuksia ja hiilikuitusauvoja kuin yhtenäisiä hiihtohaalareitakin. Kypärät ja haalarit tulivat puolestaan osaksi mäkihyppääjän varustusta. (Viita 2016.) Heikkinen (1989) kuvaa myös lahtelaisten MM-kilpailuiden puitteiden paisuneen huomattavasti parin vuosikymmenen takaisin kisoihin verrattuna. Lahden panostus vuoden 1978 MM-kilpailuihin oli huomattava: katsomo- ja huoltorakennus remontoitiin, joukkueet majoittuivat uusiin tiloihin, tulospalvelun tietokoneet modernisoitiin, latuverkosto uusittiin ja mäkihypyssä päästiin kilpailemaan vuonna 1972 valmistuneessa uudessa suurmäessä sekä juuri kisojen alla valmistuneissa pienemmissä mäissä (Viita 2016).

Järjestelyiden osalta hiihtoseuran, kaupungin ja valtion väliset yhteydet olivat aiempia vuosikymmeniä selkeämpiä. Lahden hiihtokeskus oli siirtynyt 1960-lopulla kaupungin omistukseen, jolloin alueen käyttötarkoitukset olivat monipuolistuneet ja nimi oli muutettu urheilukeskukseksi. Kilpailuiden järjestelytoimikunnassa oli mukana Hiihtoseuran, Hiihtoliiton, kaupungin ja valtiovallan edustajia. Urheilijoita saapui kisoihin Euroopan ulkopuolelta muun muassa Yhdysvalloista, Kanadasta, Argentiinasta, Australiasta ja Taiwanista. Yhteensä kilpailijoita oli 262, joista 58 naisia. (Heikkinen 1989.) Myös kilpailuiden televisiointi kehittyi. Lahdesta lähetettiin ohjelmaa kaiken kaikkiaan 25 tunnin verran, joista 11 tuntia suoraa lähetystä. Kisoihin myytiin yhteensä noin 185 000 pääsylippua. Kisojen onnistumista ylistettiin julkisuudessa, vaikka lipunmyynnin tavoitteesta jäätin yli 25 000 lipun verran. (Viita 2016.)

Vuonna 1985 Lahdelle myönnettiin järjestämisoikeus vuoden 1989 MM-kilpailuihin. Valinnassa merkittäviä seikkoja olivat Lahden nykyaikaiset puitteet, hyvän kisajärjestäjän maine sekä kisakeskuksen sijainti kaupunkialueella. (Forsman 2016.) Edellisistä kilpailuista poiketen tällä kertaa olosuhteita ei uudistettu yhtä voimakkaasti, sillä peruspuitteet olivat jo olemassa vuoden 1978 MM-kilpailuista. Pohjoismaisissa hiihtolajeissa merkittävin muutos edellisiin kilpailuihin verrattuna oli luisteluhiihdon mukaantulo. (Heikkinen 1989.) Forsmanin (2016) mukaan vuoden 1985 MM-kilpailuissa luisteltiin kaikilla hiihtomatkoilla, mutta jo seuraavissa

MM-kilpailuissa vuonna 1987 kilpailtiin erikseen luistelu- ja perinteisen tyylin matkoilla. Lahdessa sekä miehet että naiset hiihtivät kaksi perinteisen ja kaksi luistelutyylin kilpailua sekä viestin, jossa kaksi osuutta hiihdettiin perinteisellä ja kaksi luistelutyyllillä (Forsman 2016).

Kilpailuiden ennakkomarkkinointia pyrittiin uudistamaan runsain ideoin ja oheisohjelmin. Kaikki ideat eivät toteutuneet, mutta markkinointiotteissa voidaan nähdä Suomen 1980-luvun nousukauden vaikutus. Uutena osana vuoden 1989 MM-kilpailuissa oli laaja Lahden Suurhalliin sijoitettu oheisohjelmatarjonta. Lisäksi yhdistetyn mäkiosuuden tauoilla yleisölle esiteltiin uutuuslajina lumilautailua. (Forsman 2016.) MM-kilpailuja varten myös solmittiin yhteensä 65 yrityssopimusta (Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 48). Urheilullisella puolella MM-kilpailut tarjosivat jatkoa aiempien vuosien suomalaismenestykselle. 1980-luvun loppupuoli oli ollut suomalaisille hiihtäjille menestyksenkäs ja esimerkiksi vuosina 1984–1989 vuoden urheilijaksi oli joka kerta valittu hiihtourheilija. Kotikisoissa Suomi saavutti lopulta kaikkiaan 15 mitalia. (Forsman 2016.) Kilpailuihin osallistui yhteensä liki 700 urheilijaa, valmentajaa ja johtajaa 30 eri maasta. Vuoden 1989 MM-kilpailuissa toteutettiin myös ensimmäistä kertaa verikokeisiin perustuneet dopingtestit. Kisatapahtumia raportoi noin 1 300 median edustajaa. Television välityksellä kilpailuja seurasi 500 miljoonaa katsojaa, kun taas paikan päälle katsojia saapui 455 700. (Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 48.) Lipunmyynti oli lopulta 191 prosenttia arvioidusta, sillä kilpailuiden budjetti oli laskettu 250 000 katsojan tavoitteen varaan. Taloudellisesti kilpailut tuottivat järjestäjille yhteensä 2,5 miljoona markkaa. (Forsman 2016.)

Kilpailuiden puitteet vuonna 2001 olivat jälleen muuttuneet edellisistä kilpailuista. Mäkihyppässä v-tyyli oli vakiinnuttanut asemansa. Hiihtolajit olivat säilyneet 1990-luvun lama-aikoina suomalaisten suosikkilajeina ja urheilijat menestyivät. Hiihtoliitto oli yhteistyökumppanina hyvin haluttu ja sen varainhankinta ylitti 1990-luvun loppupuoliskolla budjetoidut summat joka vuosi. Myös internet, sähköpostit ja kännykät olivat kasvattaneet vuoteen 2001 tultaessa merkitystään yhteiskunnassa. Itse kilpailuiden hakuprosessi oli huomattavasti aiempia prosesseja pidempi. Lahdessa kaupunginvaltuusto oli päättänyt vuoden 2001 kilpailuisännöityden hausta jo vuonna 1990, kun taas isännöintioikeus myönnettiin viisi vuotta ennen h-hetkeä vuonna 1996. (Rantala 2016.) Lahden kaupunki investoi kisoja varten urheilukeskuksen kehittämiseen 55 miljoonaa markkaa (Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 49). Kilpailuiden järjestelyistä vastasivat yhteistyössä Lahden kaupunki, Suomen Hiihtoliitto ja Lahden Hiihtoseura (Rantala 2016).

Kilpailutapahtumia raportoi paikan päällä 1 379 median edustajaa. Yhteensä 1 070 urheilijaa ja huoltotiimin jäsentä saapui Lahteen 38 eri maasta. Televisiosta kilpailutapahtumia seurasi 355 miljoonaa ihmistä. (Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005, 49.) Kilpailuista odotettiin suurmenestystä yleisötavoitteen ollessa 300 000 katsojaa. Talousarvion mukaan odotettu voitto MM-kisoista oli 15 miljoonaa markkaa. (Rantala 2016.) Kilpailut eivät kuitenkaan sujuneet suunnitellusti. Tapahtuma muistetaan pohjoismaisten hiihtolajien historiassa kuuden suomalaisurheilijan dopingkärystä. Tämä näkyy myös MM-kilpailuista löydettävissä olevasta kirjallisuudesta. Kun edellisten kilpailuiden kuvaukseen materiaalia löytyy lähinnä lahtelaisten hiihtoperinteiden kokoomateoksista (ks. esim. Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005; Mäkeläinen & Teräväinen 2011; Hintikka 2016), on vuoden 2001 MM-kilpailuista kirjoitettu huomattavasti monipuolisemmin. Tapahtumia on tutkittu median (ks. esim. Vettenniemi 2010; 2012), suomalaisten identiteetin (ks. esim. Kopra 2004; Laine 2006) sekä muun muassa Kansainvälisen Hiihtoliiton tapahtumien jälkeisen organisaatiomuutoksen näkökulmista (ks. esim. Hanstad 2008).

Vuoden 2017 MM-kilpailut olivat vielä haastatteluaineiston keräämisen aikoihin järjestämättä. Kyseisistä kilpailuista ei ole myöskään olemassa arkistomateriaalia, jota tutkimuksessani voisin tarkastella. Tutkimuksen kirjoittamisen hetkellä kilpailuita on kuitenkin käsitelty Lahden kaupungin arviointikertomuksessa sekä MM-kilpailuiden loppuraportissa. Kilpailut myönnettiin Lahdelle vuonna 2012 (Sportcal Global Communications 2017, 8). Suurimmaksi muutokseksi aiempien vuosien kilpailuihin verrattuna voidaan nähdä se, että kilpailuiden järjestäminen toteutettiin osakeyhtiöpohjaisesti.

Kisojen järjestämistä koskevista tehtävistä ja vastuista tehtiin 2013 kolmikantasopimus Suomen Hiihtoliiton, Lahden Hiihtoseuran ja Lahden kaupungin välillä. Sen mukaan kaupungilla oli päävastuu Urheilukeskuksen ja suorituspaikkoihin liittyvän kiinteän infrastruktuurin järjestämisessä kisaorganisaation käyttöön. – – Lahti Events Oy perustettiin loppuvuodesta 2014 ja sen tehtäväksi tuli kisojen operatiivinen järjestäminen sekä siihen liittyvät talousasiat. Yhtiön osakkaina ovat Lahden kaupungin tytäryhtiö Lahti Region Oy ja Suomen Hiihtoliitto. (Lahden kaupungin arviointikertomus 2016, 42.)

Kokonaisuudessaan vuoden 2017 MM-kilpailuja arvioitiin urheilun ja järjestämisen osalta erittäin onnistuneiksi. Kilpailut saivat myönteistä huomiota niin Suomessa kuin maailmalla. Lipunmyynnin tavoitetta 250 000 myydystä lipusta ei kuitenkaan saavutettu. (Lahden kaupungin arviointikertomus 2016, 43.) Kilpailuiden loppuraportin mukaan lippuja myytiin 180 000 kappaletta. Tämän lisäksi kilpailualueella vieraili 40 000 liputonta kävijää ja palkintojenjakoalu-

eella noin 50 000 kävijää. Vaikka tapahtuman alueelle tuoman taloudellisen kokonaisvaikutuksen arvioitiin olevan yhteensä 22 miljoonaa euroa, oli MM-kilpailuiden taloudellinen tulos järjestäjille tappiollinen. (Sportcal Global Communications 2017, 14–16, 65.)

2.2.4 Lahden MM-kilpailut numeroina

Lahti on isännöinyt MM-kilpailuja seitsemällä eri vuosikymmenellä. Eri MM-kilpailuihin on heijastunut aina kyseinen ajanjakso, yhteiskunnallinen tilanne, hiihtolajien kehitys ja kilpailupuitteiden laajeneminen. Olen koonnut tunnuslukuja eri MM-kilpailuista yhteenvedoksi taulukoon 2.

TAULUKKO 2. Lahtelaisten MM-kilpailuiden tunnuslukuja (muokattu lähteistä ¹⁾ Hintikka 2016; ²⁾ Heinonen, Karisto & Laaksonen 2005; ³⁾ Sportcal Global Communications 2017).

Vuosi	Kilpailuiden määrä	Osallistujamaat	Myydyt liput
1926	4 ¹	6 ¹	3 000 ²
1938	5 ¹	13 ¹	60 000 ¹
1958	8 ¹	18 ¹	204 591 ²
1978	11 ¹	26 ¹	184 308 ²
1989	15 ¹	30 ²	455 700 ²
2001	19 ¹	38 ²	344 500 ²
2017	21 ³	60 ³	180 000 ³

Taulukosta voidaan havaita MM-kilpailukontekstin laajeneminen erityisesti kilpailutapahtumien ja osanottajamaiden osalta. Vuoden 2017 kisojen osallistujamaiden määrä on yli kymmenkertainen ensimmäisiin MM-kilpailuihin verrattuna. Lipunmyyntiluvuissa on edetty nousujohteisesti aina vuoden 1958 kisoihin saakka, minkä jälkeen myyntiluvut ovat vuorotellen nousseet ja laskeneet. Heikkisen (1989) mukaan 1970-luvulla yleisömäärät vaihtelivat myös vuosittaisissa Salpausselän kisoissa, mikä mahdollisesti johtuu tuolloin tapahtuneesta televisiorheilun noususta. Lipunmyynnin määrän valossa MM-kisahistorian huippuvuosi oli 1989.

3 VAPAAEHTOISTOIMINNAN MERKITYKSET

Hustinxin ja Lammertynin (2004) mukaan vapaaehtoistoiminnan ja -toimijoiden tarkastelussa on tarpeellista huomioida sekä vapaaehtoistoiminnan subjektiivinen että objektiivinen ulottuvuus. Subjektiivisella ulottuvuudella viitataan vapaaehtoisen taipumuksiin, sitoutumiseen sekä toiminnan asenne- ja motivaatioperustaan. Objektiivisella ulottuvuudella tarkoitetaan puolestaan vapaaehtoistoiminnan muotoja sekä sitoutumisen ilmenemistä toiminnassa. (Hustinx & Lammertyn 2004.)

3.1 Johdatus vapaaehtoistoiminnan merkityksiin

Vapaaehtoistoiminta on laaja ja moniulotteinen ilmiö, jota on tutkittu muun muassa sosiologian, teologian ja psykologian tieteenaloilla (Marjovu 2014, 14). Suomessa tutkimukset ovat tarkastelleet vapaaehtoistoimintaa erityisesti historiallisesta näkökulmasta välittäen tietoa kansalaisyhteiskunnan synnystä sekä talkooperinteestä vuosikymmenten varrella (Nylund & Yeung 2005). Tutkittu on myös muun muassa sitä, miten yksilötason sosio-demografiset muuttujat ja motiivit vaikuttavat vapaaehtoistoimintaan (Rochester, Paine & Howlett 2010). Huomattava osa vapaaehtoistoiminnan kirjallisuudesta on keskittynyt vapaaehtoisten motivaatioon (Cuskelly & Harrington 1997). Lisäksi tutkimuksellinen kiinnostus on kohdentunut siihen, kuinka vapaaehtoistoiminta voi vaikuttaa yksilön mielenterveyteen ja sosioekonomiseen asemaan (Wilson 2012). Einolf ja Chambré (2011) erottavat kolme teoreettista lähtökohtaa vapaaehtoistoiminnan tutkimukselle: yksilöiden piirteisiin ja motivaatioon kohdistuvan, vapaaehtoistoiminnan resursseja tarkastelevan sekä toiminnan sosiaaliseen ulottuvuuteen pureutuvan näkökulman. Niin ikään Hustinxin, Cnaanin ja Handyn (2010) mukaan vapaaehtoistoimintaan liittyy monia erilaisia teoreettisia ja käsitteellisiä malleja. Heidän mukaansa vapaaehtoistyön aihepiirit vaihtelevat termin määrittelystä ja eri tieteenalojen lähestymistavoista aina toiminnan syiden, tapojen, kokemusten, kontekstin ja muutosten tutkimiseen saakka.

Vapaaehtoisuuden käsittelyssä on liikuttu siis laajasti sängen erilaisissa ulottuvuuksissa. Tutkimusta on yhtä lailla tehty vapaaehtoistoiminnasta osana yhteiskunnallista muutosta, mutta myös yksilön näkökulmasta toiminnan syitä eritellen. Lockstone-Binney ym. (2010) tuovat esille tarpeen tieteenalojen väliset rajat ylittävälle vapaaehtoistoiminnan tutkimukselle. Heidän mukaansa tutkimuksissa tulisi esimerkiksi sosiologian, psykologian ja taloustieteen näkökulmien

erottelun sijaan luottaa lähestymistapoihin, jotka yhdistelevät useamman sosiaalitieteen näkökulmia. Vaikka esimerkiksi tutkimuksessani liikkeelle ponnistan liikuntasosiologisesta näkökulmasta, hyödynnän soveltuvien osin myös psykologian, kulttuurintutkimuksen ja historian antia aihepiirille. Tarkoitukseni on yhdistellä eri näkökulmia – eikä esimerkiksi keskittyä vain motiiveihin tai toiminnan sosiaaliseen ulottuvuuteen.

Työni otsikossa esiintyvää merkityksen käsitettä käytetään väljästi monin tavoin (Alasuutari 2011, 58–59), ja se saa erilaisia painotuksia eri tutkimustraditioissa ja tulkintaperinteissä (Karjalainen & Siljander 1993). Vaistomaisesti merkityksen voidaan ymmärtää olevan sitä, mitä jokin asia tarkoittaa (Alasuutari 1994, 50; 2011, 58–59). Toisaalta empiirisen sosiologian tutkimuskentillä merkityksellä viitataan usein esimerkiksi asioihin ja toimintoihin – kuten vaikkapa juuri vapaaehtoistoimintaan – liitettävään symboliikkaan (ks. Alasuutari 1994, 50). Tutkimuksessani merkitys-sanan lähtökohtana on koko inhimillisen ja sosiaalisen todellisuuden merkitysvälitteisyys (ks. Moilanen & Rähä 2001; Eskola & Suoranta 2008, 45; Alasuutari 2011, 59–60). Lehtosen (1998, 20) tapaan näen merkitykset inhimillisinä ja sitä kautta muiden ihmismaailman toimintojen ja tuotteiden tapaan tilapäisinä, epävakaina ja muutoksille alttiina. Kaikki merkitykset realisoituvat jossakin tietyssä sosiaalisessa toiminta-avaruudessa – kuten tutkimukseni tapauksessa Lahden MM-kisojen vapaaehtoisten joukossa (ks. Karjalainen & Siljander 1993).

Tukea ilmiön moninaisten merkitysten tarkasteluun ja merkityksen idean hahmottamiseen voidaan hakea taulukossa 3 esiteltävästä Karjalaisen ja Siljanderin (1993) merkityskehikosta.

TAULUKKO 3. Merkitysten jaottelua (Karjalainen & Siljander 1993).

		TIEDOSTETTU	TIEDOSTAMATON
SUBJEKTIIVINEN		Intentionit, tunteet, tarpeet, tavoitteet	Piilotajunta, tiedostamattomat ”havainnot”, tunnetilat
INTERSUBJEKTIIVINEN	HISTORIALLINEN	Yhteisön normit (viralliset/epäviralliset), roolit, kulttuuriset ideat ja moraali	Yhteisön sosiaaliset ”kieliopit”, rutinoituneet toimintarakenteet, perusmyytit
	UNIVERSAALI	Yleispäteviksi uskotut kulttuuriset ideat ja ideaalit	Universaalit generatiiviset sääntöjärjestelmät

Taulukossa merkityksiä jaotellaan suhteessa kahteen ulottuvuuteen: onko merkitys tiedostettu vai tiedostamaton, subjektiivinen vai intersubjektiivinen. Subjektiivisiin merkityksiin kuuluu

yksilön erilaisia intentioita, tunteita ja tavoitteita. Intersubjektiiviset merkitykset jaetaan puolestaan historiallisiin ja universaaleihin niiden kontekstin mukaan. Vaikka taulukko auttaa lukijaa hahmottamaan, mitä merkityksen käsitteellä voidaan tarkoittaa, ei sitä tule tulkita mustavalkoisten silmälasien läpi tarkastellen. Taulukossa esimerkiksi esitetään jako subjektiivisiin ja intersubjektiivisiin merkityksiin, mutta näen yksilön merkitysten olevan aina sosiaalisesti konstruoituneita sekä kulttuurin toimintatapojen muovaamia (ks. Moilanen & Rähä 2001; Eskola & Suoranta 2008, 45; Alasuutari 2011, 59–60). Jaetut merkitykset ovat yhteisen ymmärtämisen perusta (Eskola & Suoranta 2008, 45). Lehtosen (1998, 17) mukaan merkitykset saavat konkreettiset hahmonsäädökset instituutioissa ja sosiaalisissa suhteissa sekä esimerkiksi erilaisissa uskomusjärjestelmissä, tavoissa ja tottumuksissa. Merkitykset paikantuvat eri kulttuureihin sekä niiden jäsenten ajatuksiin ja konkreettisiin toiminta- ja käyttäytymismalleihin.

Vapaaehtoistoiminnan merkitysten tutkimuksen näkökulmasta kohdennan siis kiinnostukseni vapaaehtoistoiminnan instituutioihin ja sosiaalisiin maailmoihin sekä niissä konkretisoituviin uskomuksiin, tapoihin ja tottumuksiin. Yksilön näkökulmasta kartoitan vapaaehtoistoiminnan merkityksiä tutkimalla toimijoiden vapaaehtoistoimintaa koskevia arvoja, tavoitteita ja tarkoituksia. Yksilölliset merkitykset näen aina jaettuja merkityksiä heijastelevina. Merkitysten dynaamisen luonteen vuoksi otan tutkimuksessani huomioon myös vapaaehtoistoiminnan ajallisen kontekstin sekä merkitysten mahdollisen muuttumisen ja erot eri sukupolvien vapaaehtoistoiminnalle antamissa merkityksissä.

3.2 Vapaaehtoistoiminnan käsite

Käsitteenä vapaaehtoistoiminnalle ei ole olemassa yhtä oikeaa ja puhdasta määritelmää (Handy ym. 2000; Grönlund 2012, 19; Marjovuori 2014, 14). Ilmiön moniulotteisuudesta huolimatta useissa tutkimuksissa ei määritellä vapaaehtoistoimintaa terminä, mikä kertoo siitä, että sen merkitystä pidetään yleisesti itsestäänselvyytenä (Cnaan, Handy & Wadsworth 1996). Kyseessä on kuitenkin dynaaminen, muuntuva ja toisaalta itse maailmaa muuttava yhteiskunnan osa-alue (Nylund & Yeung 2005). Huomionarvoista on myös käsitteen kulttuurisidonnaisuus. Vapaaehtoistoiminta ja sen muodot voivat saada erilaisia merkityksiä eri kulttuureissa. (Handy ym. 2000; Grönlund 2012, 19.) Niin ikään Pennerin (2004) mukaan vapaaehtoistoiminnan täyteen ymmärtämiseen ei riitä, että tiedetään, miksi yksilö toimii tai päättää toimia vapaaehtoisena. Penner argumentoi, että tämän lisäksi tutkimuksessa on tarkasteltava vapaaehtoistyön konteks-

tina toimivan organisaation piirteitä, vapaaehtoisen ja organisaation välistä suhdetta sekä edellisissä ajan myötä tapahtuvia muutoksia. Wilsonin (2000, 22) mukaan vapaaehtoisuuden laajemman sosiaalisen kontekstin vaikutus on kuitenkin nykytutkimuksessa ja teorioissa yksi vähiten ymmärretyistä aiheista.

Cnaan ym. (1996) tarkastelevat ja arvioivat artikkelissaan yhteensä 11 yleistä vapaaehtoistyön määritelmää. Näiden määritelmien synteessissä he erottavat neljä kaikille määrittelyille yhteistä ydinulottuvuutta. Ensimmäinen vapaaehtoistoiminnan ulottuvuus liittyy toiminnan vapaaehtoiseen luonteeseen. Vapaaehtoistoiminta on lähtökohtaisesti – nimensäkin mukaisesti – vapaaseen tahtoon perustuvaa toimintaa (Cnaan ym. 1996; Nylund & Yeung 2005; Pessi & Orava-saari 2010, 9). Toinen ulottuvuus liittyy vapaaehtoistoiminnan vastikkeellisuuteen. Useimmiten termillä viitataan laajasti kaikkeen ei-palkalliseen toimintaan. (Cnaan ym. 1996.) Pessi (2011) määrittelee vapaaehtoistoiminnan maksuttomaksi, vapaasta tahdosta tehtäväksi, oman perhe- ja ystäväpiirin ulkopuolelle kohdistuvaa hyötyä sisältäväksi ja jonkin tahon organisoimaksi toiminnaksi. Cnaan ym. (1996) mukaan vapaaehtoistoiminnan kolmas ulottuvuus on juuri konteksti tai tunnusmerkit, joiden nimissä toimintaa tehdään. Joidenkin määritelmien mukaan vapaaehtoistoiminnan on oltava järjestettyä, kun taas osassa myös naapuri- ja ystäväavun nähdään sisältyvän vapaaehtoistyöhön (Cnaan ym. 1996; Harju 2005). Useimmiten vapaaehtoistoiminta on jonkin tahon järjestämää, hallittua toimintaa (Dekker & Halman 2003; Nylund & Yeung 2005).

Viimeiseksi vapaaehtoistoiminnan ulottuvuudeksi Cnaan ym. (1996) erottavat hyötyjän näkökulman. Osassa määritelmistä edellytetään, että vapaaehtoistoiminnan edunsaajat ovat toimijalle tuntemattomia, kun taas laajemmissa määritelmissä hyötyjillä voi olla vapaaehtoistoimijan kanssa samanlaisia taustoja, kuten sukulaissuhde. (Cnaan ym. 1996.) Nylund & Yeung (2005) nostavat lisäksi esille vapaaehtoistoiminnan yleishyödyllisyyden.

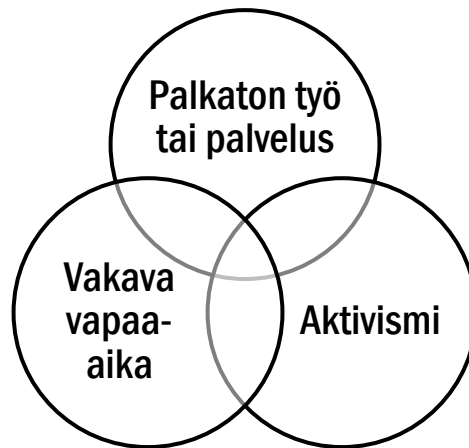
3.3 Vapaaehtoistoimintaa selittävät tekijät

Suomalaiset toimivat vapaaehtoisina erityisesti liikuntaan ja urheiluun, terveys- ja sosiaalialaan sekä lasten ja nuorten kasvatukseen liittyvissä tehtävissä. Suomalaisille tärkeimpiä motiiveja vapaaehtoisena toimimiselle ovat halu auttaa muita, käyttää vapaa-aikansa hyödyllisesti sekä löytää elämään säännöllistä sisältöä. (Yeung 2002, 26–38.) Tässä luvussa perehdyn vapaaeh-

toistoiminnan eri paradigmoihin. Paradigmojen näkökulmasta tutustutan lukijan siihen, millaisia tavoitteita ja toimialueita vapaaehtoistoimintaan on liitetty, ja kuinka nämä tekijät ovat tutkimusten mukaan muuttuneet vuosien saatossa.

3.3.1 Vapaaehtoistoiminnan paradigmat

Rochester ym. (2010) ovat esitelleet kolme paradigmaa, jotka eroavat toisistaan esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan tavoitteiden ja toimialueiden näkökulmasta. Paradigmat on esitetty kuviossa 2 osittain päällekkäisten ympyröiden avulla näkökulmien monitulkinnaisuutta ja sekamuotoisuutta mallintaen (ks. Rochester ym. 2010, 15).

KUVIO 2. Vapaaehtoistoiminnan kolme paradigmaa (mukaiillen Rochester ym. 2010, 15).

Vallitsevassa paradigmassa vapaaehtoistoiminta määritellään palkattomaksi työksi tai palvelukseksi. Vapaaehtoistoiminta on oman ajan altruistista lahjoittamista, joka kohdistuu usein itseä heikko-osaisempien auttamiseen. (Rochester ym. 2010, 11.) Altruistista vapaaehtoisuutta ohjaa vahva motiivi auttaa muita epäitsekäällä tavalla, huolehtia muiden hyvinvoinnista sekä antaa toisille omaa aikaansa ja työpanostaan (Parker 1997). Yleinen esimerkkikonteksti vapaaehtoistoiminnalle on tässä paradigmassa ammattilaisten johtama, iso ja formaali sosiaalialan organisaatio. Vapaaehtoiset rekrytoidaan toimimaan tiettyihin rooleihin, minkä vuoksi organisaatio saattaa käyttää toiminnassaan valintaprosessia sekä toimijoiden kouluttamista. (Rochester ym. 2010, 11.) Altruistiset syyt ovat keskeisiä suomalaisessa vapaaehtoistoiminnassa (Grönlund 2012, 16). Niin ikään Yeungin (2002, 26) mukaan suomalaisten mielikuvat vapaaehtoistyöstä painottuvat altruistisuuteen ja hyväntekeväisyyteen. Grönlundin (2012, 9) määrittelyssä

vapaaehtoisena toimiva yksilö antaa aikaansa käyttöön vapaasti ilman rahallista palkintoa muita auttaakseen tai jotakin asiaa organisoidusti edistääkseen. Määritelmässä vapaaehtoistoiminnan hallitseva paradigma yhdistyy Rochesterin ym. (2010, 15) toiseen paradigmaan, aktivismiin eli kansalaisyhteiskunnan paradigmaan.

Kansalaisyhteiskunnan paradigmassa toiminnan motivaatio kiinnittyy toisten auttamisen sijasta enemmänkin yhteisten asioiden ajamiseen. Vapaaehtoistoiminnan kontekstit ovat tässä näkökulmassa laajat (Rochester ym. 2010, 12). Tarkoitus voi olla muun muassa poliittinen, uskonnollinen tai moraalinen (Parker 1997). Toimintaa voidaan harjoittaa niin muodollisissa organisaatioissa kuin epävirallisissa ryhmissä. Vapaaehtoistoiminnan roolit muotoutuvat tekijöiden ideoiden, intressien ja kykyjen pohjalta – eivätkä roolit ole siis välttämättä yhtä tarkkoja kuin edellisessä paradigmassa. (Rochester ym. 2010, 12.) Paradigma tuo vapaaehtoistoiminnan käsitettä lähelle kansalaisuuden ydintä. Harjun (2005) mukaan vapaaehtoistoiminta ilmentääkin konkreettisesti aktiivista kansalaisuutta. Kun toimija tekee töitä muiden hyväksi tai yhteisen tavoitteen eteen, hän toimii, osallistuu, tapaa ihmisiä ja välittää. Vapaaehtoistoiminta myös kehittää yksilöä ja hänen kansalaisuustaitojaan eteenpäin. (Harju 2005.) Niin ikään Yeungin (2002, 12) mukaan vapaaehtoistoiminnan linkittäminen kolmannen sektorin sijaan nimenomaan kansalaisyhteiskunnasta keskustelemiseen korostaa vapaaehtoistoiminnan osallistumista ja kansalaisaktiivisuusluonnetta.

Kolmannen paradigman näkökulmasta vapaaehtoistoimintaa tarkastellaan vakavana vapaa-ajana, jossa yksilöä ohjaavat ensisijaisesti hänen sisäinen motivaationsa, innostuksensa sekä toiminnassa hyödynnettävän tietotaidon hankkiminen ja käyttäminen. Vakavan vapaa-ajan vapaaehtoisuutta harjoitetaan erityisesti taiteen, kulttuurin, urheilun ja liikunnan saralla. Roolit näillä areenoilla ovat moninaisia. (Rochester ym. 2010, 14.) Stebbinsin (1996) mukaan monet tutkijat näkevät vapaaehtoistoiminnan nimenomaan vakavan vapaa-ajan viettotapana. Vapaa-ajan muotona vapaaehtoistoiminnassa korostuvat sen tarjoamat mahdollisuudet itsereflektioon, virkistytymiseen ja henkilökohtaiseen kasvuun (Twynam, Farrell & Johnston 2002). Erityisesti sellaiset vapaaehtoistoiminnan muodot, jotka edistävät erilaisten taitojen, tietojen ja kokemusten hankintaa ja ilmaisua, voidaan nähdä tapoina viettää vakavaa vapaa-aikaa (Stebbins 1996). Tavoitteena ei ole siis ensisijaisesti muiden auttaminen tai itselle tärkeän asian edistäminen vaan vapaa-ajan kokemuksen saaminen (Parker 1997).

Parker (1997) nostaa edellisten paradigmojen lisäksi esille neljäntenä tyyppinä markkinavapaaehtoisuuden, jossa ensisijaisena päämääränä on vapaaehtoinen antaminen, jotta tulevaisuudessa olisi mahdollista saada jotain takaisin. Tällainen vapaaehtoinen antaa esimerkiksi yritykselle työpanostaan ilmaiseksi, jotta voisi saada tulevaisuudessa palkallisia töitä tyytyväiseltä asiakkaalta. Motiivit toiminnan taustalla ovat kuitenkin harvoin puhtaita. (Parker 1997.) Niin ikään Rochester ym. (2010, 15–16) mukaan vapaaehtoistoiminnassa voi olla piirteitä kahdesta tai useammasta paradigmasta kerrallaan. Cuskelly ja Hardington (1997) puolestaan huomasivat vapaaehtoisten motiiveja työn ja vapaa-ajan viitekehysten näkökulmasta tutkiessaan, ettei yksittäisiä vapaaehtoisia ole mielekästä lokeroida puhtaasti työ- tai vapaa-aikasektoreille.

Edellä esiteltyt paradigmat tuovat esille erilaisia syitä ja päämääriä vapaaehtoistoiminnalle. Keskeinen kansainvälisen tutkimuksen debatti on tällä saralla ollut, voiko yksilön vapaaehtoistoiminta olla puhtaasti altruistisiin syihin pohjautuvaa. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että altruismin näkeminen vapaaehtoistoiminnan pohjana on valheellista, ja että oikeastaan vapaaehtoistoiminta on epäaltruistista ja välineellistä. (Yeung 2005.) Debattia on pyritty ratkaisemaan erityisesti psykologiassa tutkimalla ja erittelemällä vapaaehtoisten erilaisia motivaatioperustoja. Kaksi keskeistä työkalua vapaaehtoistoiminnan motivaatioperustan arviointiin ovat Volunteer Functions Inventory (VFI) sekä Motivation to Volunteer (MTV) -mallit. VFI-mallissa vapaaehtoistoiminnan motivaatiota selvitetään kuuden toisiinsa yhteydessä olevan osa-alueen näkökulmasta. Mallin avulla voidaan tarkastella, missä määrin vapaaehtoiset toimivat tiettyjä arvoja ilmaistakseen, uutta oppiakseen, ihmisenä kehittyäkseen tai saadakseen työelämässä hyödyllistä kokemusta, sosiaalisia suhteita vahvistaakseen tai negatiivisia tunteita käsitelläkseen. (Clary & Snyder 1999.) MTV-mallissa vapaaehtoiset arvioivat puolestaan 28 kirjallisuuskatsaukseen perustuvan motiivin tärkeyttä itselleen (Cnaan & Goldberg-Glen 1991).

Molemmissa vapaaehtoistoiminnan motiiviperustaa eritelleissä tutkimuksissa havaitaan, ettei motiiveja voi niputtaa selkeästi altruistisiin tai egoistisiin. Ihmisten motivaatioperustasta löydetään perusteita kummastakin kategoriasta. (Cnaan & Goldberg-Glen 1991; Clary & Snyder 1999.) Puhtaan muiden auttamisen halun tai oman itsensä hyödyttämisen sijaan ihmisen motivaatio olla mukana vapaaehtoistoiminnassa on moniulotteinen ilmiö. Toiminta ja sen motiiviperusta eivät nojaa vain yksilön ominaisuuksiin tai toiminnan kontekstiin, vaan yksilöperustaisen dynamiikan ja tilannekohtaisten mahdollisuuksien vuorovaikutukseen. (Clary & Snyder 1999.) Vapaaehtoiset arvottavat kummankin kategorian motiiveja niin heille tärkeiden kuin vähemmän tärkeidenkin luokkaan. Olennaista on, että vapaaehtoistoiminta moninaisten motiivien

yhdistelmänä on kokonaisuutena yksilölle palkitsevaa ja hänen tarpeitaan vastaavaa toimintaa. (Cnaan & Goldberg-Glen 1991.) Niin ikään Grönlund (2012, 23) nostaa esille, että melkein kaikissa tutkimuksissa vapaaehtoistoiminnan keskeisiksi motivaatiotekijöiksi on nimetty niin altruismi, oppiminen, ura kuin sosiaaliset syyt.

3.3.2 Vapaaehtoistoiminta yhteisöllisyyden muutoksessa

Itkosen (2000) mukaan yhteiskunnalliset murrokset muovaavat kulttuurista merkityksenantoa. Näin ollen yleinen pirstoutuminen yhteiskunnassa näkyy myös liikunnan ja urheilun kentillä. Liikunnan ja urheilun varhaisia vuosikymmeniä kuvaava ”yhtenäisyyttä tavoitteleva merkityksenanto on muuttunut kirjavaksi symbolituotannoksi.” (Itkonen 2000.) Yhteisöllisyyden nähdään muuttuneen myös vapaaehtoistoiminnan kontekstissa. Harjun (2005) mukaan nykyajan Suomen yhteisöllisyys on yksilöllistä yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys ei siis ole kadonnut kokonaan yhteiskunnasta vaan sen muodot ovat muuttuneet. Yksilöllinen yhteisöllisyys antaa tilaa yksilöllisyydelle, mahdollistaa moniarvoisuuden ja -kulttuurisuuden sekä hyväksyy keskenään erilaiset yhteisöllisyyden muodot. (Harju 2005.) Vapaaehtoistoimintaa käsittelevässä kirjallisuudessa puhutaan muuttuneesta vapaaehtoisuudesta eritoten refleksiivisen tai episodisen vapaaehtoisuuden käsittein.

Verrattuna perinteiseen, elämänmittaisen ja vaativan sitoutumisen yhteisölliseen vapaaehtoisuuteen, ilmenee nykypäivän vapaaehtoisuus useimmiten satunnaisena, väliaikaisena ja löyhänä toimintana (Hustinx & Lammertyn 2003). Nykyään yksilöt toimivat yhteisöissä, joissa mukana olemisesta he saavat mielihyvää tai etua, tai jotka omaavat korkean statuksen (Harju 2005). Niin ikään Skirstad ja Hanstad (2013) näkevät potentiaalisen vapaaehtoistojen tekemän järkeen perustuvan analyysin siitä, mitä voi saada toiminnasta, minkä jälkeen päätös mukaan lähtemisestä tai lähtemättä jättämisestä tehdään. Nykypäivän vapaaehtoiset haluavat käyttää aikansa tarkoituksenmukaisesti ja valita eri aktiviteettien väliltä (Wollebaek & Selle 2003). Vapaaehtoiselle tärkeintä ei ole auttaa omaa yhteisöä tai palvella muita (Hustinx & Lammertyn 2003), vaan omia kiinnostuksia ja tarkoituksia vastaavien tehtävien löytäminen (Hustinx & Lammertyn 2003; Wollebaek & Selle 2003). Tässä niin kutsutussa refleksiivisessä vapaaehtoisuudessa sosiaaliset siteet ja yhteiset käyttäytymisen muodot vähenevät, kun taas yksilöllisen kokemusmaailman merkitys sopivassa elämänkerrallisessa vaiheessa korostuu. Vapaaehtoistojat ovat ehdollisempia ja tietyllä tapaa itsekeskeisempiä, joustavuutta vaativia ja toimintaan orientoituneita. (Hustinx & Lammertyn 2004.)

Vapaaehtoistoimintaan mukaan lähtemistä harkitsevat ja punnitsevat toimijat muovaavat elämänsä yksilöllisten valintojensa avulla. Sen sijaan, että toimija sitoutuisi johonkin toimintoon koko elämänsä ajaksi, voi hän toimia pätittäin esimerkiksi yksittäisissä tapahtumissa. Yksi nopeimmin kasvavista trendeistä vapaaehtoistoiminnan saralla on niin kutsuttu episodinen vapaaehtoisuus. Episodinen vapaaehtoinen on usein määritelty yksilöksi, joka ottaa osaa vapaaehtoistoimintaan kertaluontoisesti tai lyhytaikaisesti. (Cnaan & Handy 2005.) Episodiset vapaaehtoiset motivoituvat eri tavoin ja etsivät erilaisia kokemuksia kuin perinteiset vapaaehtoiset (Hustinx & Lammertyn 2003). Säännöllisesti ja episodisesti vapaaehtoisena toimivien motiiveissa on kuitenkin myös yhteisiä piirteitä, molempien halutessa tehdä jotain merkityksellistä. Säännöllisesti vapaaehtoisena toimivat toivovat saavansa toiminnasta merkityksellistä ja säännöllistä, jokapäiväisestä elämästä eroavaa ajanvietettä sekä sosiaalisia kontakteja. Episodiset vapaaehtoiset puolestaan haluavat käyttää aikaansa tarkoituksenmukaisesti, mutta ovat enemmän kiinnostuneita tehtävien suorittamisesta kuin sosiaalisista suhteista. Usein episodiset vapaaehtoiset etsivät aktiivisesti vapaaehtoistehtäviä juuri siksi, että he ovat kiinnostuneita itse toiminnasta. (Holmes 2014.)

Vaikka episodiset vapaaehtoiset ovat mukana toiminnassa lyhyemmän ja kertaluontoisemman ajan, saattavat he käyttää tehtäviinsä saman verran tai jopa enemmän aikaa kuin säännöllisesti vapaaehtoistyötä tekevät. Episodiset vapaaehtoiset haluavat panostaa kertaluontoisesti tehtävään enemmän aikaa, kun taas säännöllisesti toiminnassa mukana olevat sitoutuvat viikko- tai kuukausitasolla tiettyihin aikoihin, jakaen vapaaehtoistuntinsa pidemmälle aikajaksolle. (Holmes 2014.) Episodimaisessa vapaaehtoisuudessa mukana olevat toimivat yhden iltapäivän, päivän tai esimerkiksi viikonlopun ajan, mutta kertaluontoisen tehtävän tultua valmiiksi, he katoavat (Cnaan & Handy 2005). Toisaalta Hyde ym. (2016) näkevät tiettyjen tekijöiden ennustavan episodisen vapaaehtoisen toiminnan jatkumista jakaen episodista vapaaehtoisuutta noviisi-, siirtymä- ja pysyvyysvaiheisiin. Heidän mukaansa motiivit, sosiaaliset normit ja tyytyväisyys vapaaehtoiskokemukseen ennustavat ensimmäistä kertaa episodisessa vapaaehtoistoiminnassa mukana olleen halukkuutta tulla mukaan uudelleenkin. Yhteenkuuluvuuden tunne, tyytyväisyys ja sitoutuminen järjestöön ennustavat useamman vuoden ajan epäsäännöllisesti vapaaehtoisena toimineen myöhempää sitoutumista toimintaan. Pysyvän vapaaehtoissitoutumisen todennäköisyyttä lisäävät puolestaan yhteenkuuluvuuden tunne, tyytyväisyys, järjestöön sitoutuminen sekä sosiaaliset normit. (Hyde ym. 2016.)

Cnaanin ja Handyn (2005) mukaan huomionarvoista on, ettei etuliite ”episodinen” millään tavoin määritä tehdyn vapaaehtoistoiminnan laatua. Episodisen vapaaehtoisuuden käsitteen kautta ei voida esimerkiksi tietää, kuinka paljon on työskennelty, millaisissa tehtävissä on toimittu tai kuinka virallisissa puitteissa toimintaa on tehty. Toisin sanoen erottelu episodimaisten ja muiden vapaaehtoisten välille perustuu dikotomisesti vain vapaaehtoistoiminnan ajalliseen ulottuvuuteen. (Cnaan & Handy 2005.) Hustinx ja Lammertyn (2004) puolestaan huomauttavat, ettei perinteistä ja uutta vapaaehtoistoimintaan osallistumista tule jakaa kahtia ”yliyksinkertaistaen”. Heidän mukaansa tutkimuksissa ero uuden ja vanhan välille piirretään usein hyvin suoriivaisesti. Hustinx ja Lammertyn (2004) itse löytävät neljä vapaaehtoisten ryhmää puhtaasti perinteisen ja uudenlaisen ryhmän sijaan. Jaottelua epäsäännölliseen ja säännölliseen, uuteen ja vanhaan, ei tule nähdä arvoasetelmana – mutta uutena muutossuuntana kylläkin (Nylund & Yeung 2005).

3.4 Urheilutapahtumien vapaaehtoisuus

Yhteiskunnan muutosten myötä vapaaehtoistoiminnan on nähty muuttuneen yhteisöllisestä tehtäväorientoituneemmaksi ja elämänmittaisesta sitoutumisesta episodimaisemmaksi. Tapahtumat ovat tyypillisiä pätkävapaaehtoisuuden areenoja. Urheilutapahtumille vapaaehtoiset ovat elintärkeitä, sillä ilman heitä ei tapahtumia voitaisi luultavasti järjestää lainkaan. Pelkkään palkattuun henkilökuntaan nojaaminen esimerkiksi olympialaisten järjestämisessä maksaisi liikaa. (Giannoulakis, Wang & Gray 2008.) Vapaaehtoiset ovat tapahtumille merkityksellisiä – oli kyse sitten paikallisesta tapahtumasta tai olympialaisten kaltaisesta megatapahtumasta (Dickson ym. 2013). Urheilutapahtumaa järjestävän tulisi ymmärtää vapaaehtoisten motivaatioon ja tyytyväisyyteen liittyviä tekijöitä, jotta toimijoita pystyttäisiin rekrytoimaan ja johtamaan mahdollisimman tehokkaasti (Farrell ym. 1998). Vapaaehtoisten suuresta merkityksestä huolimatta Dicksonin ym. (2013) mukaan motiiveista toimia urheilutapahtumissa tiedetään kuitenkin vain vähän.

Vapaaehtoisten motiiviperustaa eri tyyppisissä tapahtumissa on selvitetty yleisten vapaaehtoistoiminnan mallien, kuten VFI- ja MTV-asteikkojen, pohjalta luotujen mittaristojen avulla. Myös urheilutapahtumat ovat saaneet omia mittareitaan. Erityistapahtumien vapaaehtoisten motivaatiota on mitattu MTV-mittariin perustuvalla SEVMS-mittarilla (”Special Events Volunteer Motivation Scale”). Farrellin ym. (1998) tutkimuksessa naisten curlingin Kanadan mestaruuskilpailuista tärkeimmiksi motiiveiksi asteikossa nousevat halukkuus auttaa tapahtumaa

menestymään, antaa jotain yhteisölle ja tehdä jotain hyödyllistä. Tarkoituksenmukainen tekeminen ja halu auttaa tapahtumaa ovat tärkeimpien motiivien joukossa myös toisessa samaa mittaristoa hyödyntäneessä tutkimuksessa (ks. Reeser ym. 2004). Olympiavapaaehtoisten motiiviperustaa selventävä OVMS-mittari ("Olympic Volunteer Motivation Scale") perustuu niin ikään MTV-malliin. Tätä asteikkoa hyödyntäen Giannoulakis ym. (2008) selvittävät Ateenan kesäolympialaisten 2004 vapaaehtoisten osallistumisen motiiveja. Tärkeimmiksi motiiveiksi kohoavat halu olla mukana olympialaisissa ja olympialiikkeessä sekä halu tavata olympiaurheilijoita. Lisäksi egoistiset syyt, sosiaalinen vuorovaikutus ja verkostoituminen koetaan tärkeiksi osiksi vapaaehtoiskokemusta (Giannoulakis ym. 2008). Georgiadis ym. (2006) tutkivat niin ikään Ateenan olympialaisten vapaaehtoisia, käyttäen kuitenkin edellisestä poiketen viitekehyksenä VFI-mallia. Tutkimuksessa vapaaehtoisten tärkeimpiä motiiveja ovat henkilökohtainen kehittyminen ja uuden oppiminen. Super Bowlin 2012 vapaaehtoistoimijoita motivoivat sen sijaan eniten yhteisön tukeminen, rakkaus urheilua kohtaan, henkilökohtainen kasvu ja urakehitys (Vansickle, Pierce & Diacin 2015).

Edellisissä tutkimuksissa osallistumisen tärkeimmät motiivit liittyvät usein siihen, että toiminnan kontekstina on nimenomaan jokin ainutkertainen tapahtuma. Monessa tutkimuksessa vapaaehtoiset kokevat tärkeäksi tapahtuman auttamisen ja sellaisessa mukana olemisen. Myös rakkaus urheilua kohtaan ja esimerkiksi olympialiikkeen houkuttelevuus tulevat esille tutkimuksista. Toisaalta VFI-asteikkoon perustuvassa Georgiadin ym. (2006) tutkimuksessa tärkeimpiä motiiveja ovat henkilökohtainen kehittyminen ja uuden oppiminen. Uuden oppimisen merkitystä selvitetään tutkimuksessa esimerkiksi kysymällä vastaajalta, kuinka paljon hänen motivaatioonsa vaikuttaa halu oppia uutta kyseisestä organisaatiosta. Näin tämä motiivikategoria on niin ikään jäljitettävissä halun toimia tapahtumakontekstissa. Tutkimuksessa yleisurheilun MM-kilpailuiden 2005 vapaaehtoisista Metsäranta (2006, 18) toteaa, että halu oppia uusia asioita voi olla merkki siitä, että MM-kisojen kaltainen suur tapahtuma on kenties nähty parempana mahdollisuutena oppia uutta kuin jokin toinen vapaaehtoistoiminnan muoto.

Giannoulakis ym. (2008) sekä Reeserin ym. (2004) tutkimuksissa tärkeitä vapaaehtoisen motiiviperustan osia ovat myös yhteisöllisyyteen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen liittyvät tekijät. Samat asiat korostuvat esimerkiksi vuoden 2005 yleisurheilun MM-kisoissa Helsingissä vapaaehtoisena toimineiden motiiveissa. Muita tärkeitä motiiveja ovat erityisesti tapahtuman ainutkertaisuus, halu auttaa tapahtumaa menestymään ja saada kasvattava kokemus sekä yh-

teiskunnallinen tarve vapaaehtoisille. Vähemmän tärkeitä motiiveja vapaaehtoisille ovat sen sijaan halu jatkaa perheperinteitä, muun lähipiirin osallistuminen, ulkopuoliset odotukset tulla mukaan, kisa-asun saaminen ja yleisurheilun vetovoima lajina. Kokonaisuudessaan kokemuskäsitteiden motiivit ovat vapaaehtoisille kaikista tärkeimpiä, mikä heijastelee ”yksilöllisiin intresseihin pohjautuvaa elämäntieteellistä ajattelua.” Kuitenkin myös yhteisölliset motiivit ovat edelleen merkityksellisiä, vaikka seuraideologia ei ole merkittävä syy tapahtumaan osallistumiselle. (Itkonen ym. 2006; Metsäranta 2006, 44–45.)

Yleisurheilun MM-kisojen vapaaehtoisten suuri halu olla osa kisayhteisöä kuvaa aiemmin tässä luvussa esittelemääni uudenlaista, lyhytaikaisempaa yhteisöllisyyttä ja sen viehätystä (ks. Itkonen ym. 2006). Kertaluontoiset urheilun suur tapahtumat ovat omiaan tarjoamaan vapaaehtoisille tällaisia kertaluontoisia elämyksiä. Motivaation, sitoutumisen ja niiden välisten yhteyksien ymmärtäminen on kuitenkin hyödyllistä tapahtumanjärjestäjille. Tämä pätee erityisesti toistuviin merkkitapahtumiin. Aihepiirin tuntemus auttaa tapahtumia järjestäviä esimerkiksi kohdentamaan vapaaehtoisten rekrytointia sekä kehittämään strategioitaan vapaaehtoisten sitouttamiseksi. (MacLean & Hamm 2007.) Yksi tekijä motivaation ja sitoutumisen tutkimuksen taustalla erityisesti vuosittain toistuvien tapahtumien suhteen on huoli mahdollisten vapaaehtoistoimijoiden vähenemisestä arki- ja työelämän vaatimusten kasvaessa. Edellä mainitut nykypäivän episodiset vapaaehtoiset ja perinteiset, toimintaan sitoutuneet vapaaehtoiset voivat myös omata erilaisia tarpeita rekrytoinnin ja johtamisstrategioiden suhteen. (Pauline & Pauline 2009.)

Jo aivan ensimmäiset kokemukset vapaaehtoistoiminnasta ovat olennaisia toimintaan sitoutumisen kannalta (Doherty 2009). Vaikka ensikosketus vapaaehtoistyöhön on tärkeä ja jo itsessään yhteyksissä toiminnassa mukana jatkamiseen, voi sitoutuneisuus muuttua matkan varrella (Green & Chalip 2004). Tapahtumasta on löydettävä mielekästä, palkitsevaa, tavoiteorientoitunutta ja tarkoituksellista tehtävää. Toiminnan on tarjottava vapaaehtoiselle tilaisuus oppia uutta ja saada elämyksiä – pelkkien velvollisuuksien lisäksi työnkuvan on mahdollistettava myös tapahtumasta nauttiminen. Urheilutapahtuman vapaaehtoistyön onnistumisessa tärkeitä tekijöitä ovat juuri toiminnan hyvä suunnittelu ja johtaminen. (Pöyhiä 2004, 79.) Erityisesti nuorempien urheilutapahtumavapaaehtoisten kohdalla on olennaista parantaa toimijan mahdollisuuksia henkilökohtaiseen kehitykseen, jos hänen halutaan toimivan vapaaehtoisena urheilun parissa jatkossakin (Downward & Ralston 2006). Esimerkiksi tutkimuksessa yleisurheilun MM-kilpailuista 2005 nuorempien vapaaehtoisten havaittiin hakeutuneen erilaisiin tehtäviin

kuin vanhempien vapaaehtoisten. Valintojen taustalla vaikuttanevat paitsi uudenlaisen yhteisöllisyyden kaipuu myös erilaiset valmiudet. Nuorten valintoja ohjaavat kieli- ja vuorovaikutustaidot ja toisaalta vanhemman väen osalta yleisurheilun lajituntemus. (Itkonen ym. 2006.)

Iästä ja sukupolvesta riippumatta toiminnan jatkamisen kannalta merkityksellistä on luonnollisesti tyytyväisyys siihen. Erityisesti nuoremman polven vapaaehtoisten kohdalla toimintaan sitouttamisessa korostuvat työtehtävät, niiden mielekkyys ja mahdollisuudet itsensä kehittämiseen. Greenin ja Chalipin (2004) mukaan edellä mainittujen tekijöiden ja vapaaehtoistoiminnan ensikosketusten lisäksi sitoutumisen kannalta tärkeää on myös yhteisöllisyys, innostus sekä toisaalta avun ja tuen saanti omaan toimintaan. Golf-tapahtuman vapaaehtoisia tutkineet MacLean ja Hamm (2007) havaitsivat puolestaan jatkamishalun olevan enemmän sidoksissa yhteisömotiiveihin kuin urheilullisiin motiiveihin, kuten lajirakkauteen.

4 TUTKIMUKSEN TEOREETTIS-METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

Seuraavaksi tutustutan lukijan tutkimukseni teoreettis-metodologisiin lähtökohtiin. Luvun aluksi erittelen, mistä näkökulmasta lähestyn vapaaehtoistoimintaa ilmiönä. Esittelen myös tutkimustehtäväni sekä teoreettisen viitekehysten. Tämän jälkeen tarkastelen tarkemmin tutkimukseni toteutusta, aineistoa, aineistonkeruuta sekä aineiston analyysia.

4.1 Liikuntasosiologinen tutkimus toimijuudesta

Liikuntasosiologia on vahvasti sidoksissa emotieteeseensä sosiologiaan, mutta se sisältää myös elementtejä muun muassa historiasta, kulttuurintutkimuksesta ja nuorisotutkimuksesta (Itkonen 2012). Sosiologian näkökulmasta tutkimuksellinen kiinnostus kohdistuu erityisesti sosiaalisiin yhteisöihin, yhteisöelämään ja yhteiskuntiin (Aro & Jokivuori 2015, 25). Sosiologisissa yhteiskuntateorioissa pureudutaan tarkemmin esimerkiksi toimijoihin, toiminnan intentionaalisuuteen, sosiaalisten toimijoiden välisiin suhteisiin ja kulttuurisesti rakentuneisiin merkityksiin (Aro & Jokivuori 2015, 25–33). Tieteenala liikkuu eri tasoilla aina yksilöistä ja pienryhmistä globaaliin saakka (Pirttilä 2005). Urheilun ja liikunnan kontekstissa sosiologinen ajattelutapa auttaa ymmärtämään, kuinka yksilöiden kokemukset urheilusta ovat loppujen lopuksi yhteydessä laajempiin sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin (Jarvie & Thornton 2012, 25). Liikuntasosiologian tutkimuskenttä on hyvin laaja. Tämä asettaa tutkijalle vaatimuksen oman katseen kohdentamisesta sekä tutkimustehtävän rajaamisesta – kaikkea kun ei voi tutkia samalla kertaa. (Itkonen 2012.)

4.1.1 Toimijuus yksilön toimintamahdollisuuksina

Tutkimuksessani tarkastelen vapaaehtoistoiminnan ilmiötä toimijuuden (”agency”) käsitteen näkökulmasta. Suomessa on tutkittu erityisesti vanhusten, lasten ja nuorten sekä maahanmuuttajien toimijuutta (Repo 2015, 10). Toimijuus on lukeutunut vuosikymmenten varrella eri tieteenalojen tutkimusaiheisiin (Jyrkämä 2008), ja sitä on tutkittu esimerkiksi kasvatustieteen, sosiologian, psykologian ja naistutkimuksen aloilla (Junttila 2015, 11). Eteläpelto ym. (2014) erittelevät toimijuuskäsityksiä sosiologisen, jälkistrukturalistisen naistutkimuksen, sosiokulttuurisen sekä elämäntutkimuksen lähestymistapoihin, joilla kullakin on omat painotuksensa. Yhteiskuntatieteissä ilmiötä on tarkasteltu niin pitkään kuin ollaan oltu ylipäättään kiinnostu-

neita yhteiskunnan ja ihmisen välisestä suhteesta (Ojala, Palmu & Saarinen 2009). Moniulotteinen ja abstrakti toimijuuden käsite kaipaa tutkimuskäytössä aina määrittelyä: mitä käsitteellä halutaan tarkoittaa juuri tässä yhteydessä ja viitataan toimijalla vain yksilöön vai myös yhteisöön tai yhteiskuntaan (Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011).

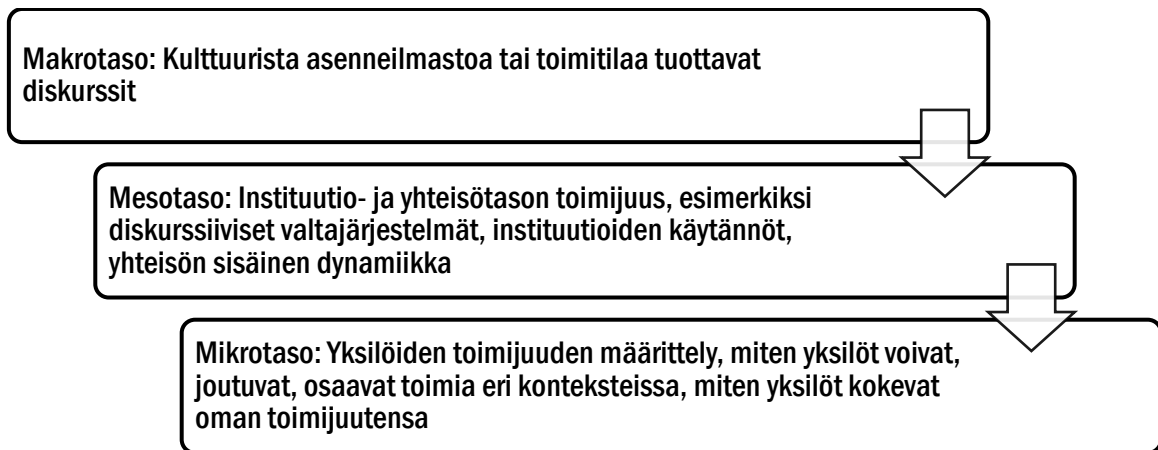
Toimijuudella tarkoitetaan usein toimijan mahdollisuuksia toimia haluamallaan tavalla, tehdä päätöksiä sekä toteuttaa päätöksiään tavoitteenaan jokin päämäärä (Gordon 2005; Hokkanen 2013). Toimijuuden käsitteen avulla voidaan ymmärtää, millaisia käsityksiä, kokemuksia ja tunteita yksilöllä on omasta elämästään ja sen rakentamisesta. Tätä kautta on mahdollista päästä kiinni niihin taloudellisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin paikkoihin, joissa yksilö toimii. (Gordon 2005.) Hokkanen (2013) mukaan yksilön toimijuuteen vaikuttavat toimija itse, konteksti sekä muut toimijat. Yksilön toimijuuden kannalta on merkityksellistä, miten hän itse kokee toimijuutensa, sen mahdollisuudet ja rajoitukset (Gordon 2005). Myös yksilön henkilökohtaiset resurssit vaikuttavat: Gordon (2005) tuo esille perheen, ystävien, koulutuksen ja taloudellisen tilanteen merkityksen, kun taas Ojala ym. (2009) kertovat esimerkiksi iän ja sukupuolen muovaavan toimijuutta.

Erilaiset rakenteet, instituutiot ja yhteisöt sekä niissä ilmenevät normit, odotukset ja käytännöt rakentavat toimijuutta (Ojala ym. 2009). Toimijuus on sosiaalista ja muotoutunut sosiaalisissa suhteissa (Virkki 2004, 18). Lisäksi se, millaisin toimijuuden eväin yksilö on resursoitu, on kytköksissä valtaan. Toimijuus on intentionaalista ja tietoisista, valtaa edellyttävää (Jyrkämä 2008). Valta on näin toimijuuden resurssi ja toimijan kapasiteetti, jonka avulla yksilö voi tehdä valintoja, vaikuttaa ja saada jotain aikaan (Eteläpelto ym. 2011). Ylivalta tai toimivalta edellyttävät, että on olemassa sellaisia henkilöitä, joiden valinnanvapaus on riippuvainen enemmän valtaa omaavien tahdosta. Valta on suhteellista sekä riippuu tilanteesta ja toimijasta. (Hokkanen 2013.) Toimijuuden tarkastelussa ei ole myöskään syytä ohittaa sitä tosiseikkaa, että yksilöiden mahdollisuudet toimijuuteen ovat erilaisia (Barker 2000, 182).

Tutkimuksessani tarkastelen vapaaehtoistoimintaa toimijoiden ja heidän toimijuuden kokemustensa näkökulmasta. Toimijuudeksi ymmärrän yksilön kertoman kokemuksen toiminnasta. Tätä kautta pyrin valottamaan tarkemmin myös niitä vapaaehtoistoimijuuden sosiaalisia paikkoja, joissa yksilö on eri MM-kilpailuissa toiminut. Lisäksi selvitän, millaiset tekijät vaikuttavat yksilöiden toimijuuden kokemusten taustalla.

4.1.2 Toimijuutta makro-, meso- ja mikrotasolla

Monivivahteisen toimijuuden käsitteen avulla voidaan tarkastella yksilöä laajemmassa yhteiskunnallisessa ja kulttuurisessa kontekstissaan (Laakso 2016, 52). Ojalan ym. (2009) mukaan kysymyksillä toimijuutta muovaavista sosiaalisista, kulttuurisista, historiallisista ja materiaalisista ehdoista sekä niihin kiinnittyvistä vallan ulottuvuuksista on pyritty tuomaan käsitteeseen lisää moniulotteisuutta ja dynaamisuutta. Toisaalta toimijuuden käsite avaa uusia tulokulmia myös ryhmien tutkimiseen: toimijuuden näkökulmasta yksilöiden toiminnallinen subjektiivisuus korostuu eikä yksilöitä nähdä vain toiminnan kohteina (Repo 2015, 10). Hokkasen (2013) mukaan toimijuudella voidaan ylipäättään viitata yksilöiden lisäksi yhteisöihin. Ojala ym. (2009) jäsentävät laajaa toimijuuden tutkimuskenttää jakamalla sen kolmeen tasoon: makro-, meso- ja mikrotasoon. Tasot on esitelty kuviossa 3.

KUVIO 3. Toimijuuden tasot (mukaiillen Ojala, Palmu & Saarinen 2009).

Tutkimuksessani näen toimijuuden sosiaalisesti rakentuvana. Tällöin yksilön toimijuus rakentuu paitsi toimijan omien myös hänen ympärillään olevien yksilöiden kokemusten, intentioiden, tekojen ja toiminnan konteksteista (Hokkanen 2013). Kontekstuaalisuus, situationaalisuus ja yhteisöllisyys ovat toimijuuden vahvoja piirteitä (Ojala ym. 2009). Vaikka tasomallisissa toimijuuden tarkastelua erotellaan eri tasoille, ei näin puhdas jaottelu ole tarkoituksenmukaista tutkimuksessani. Tutkimukseni lähtökohdat sijoitan mikrotason toimijuuteen. Tutkin, millaista vapaaehtoisten toimijuus on, miten he ovat toimineet MM-kisojen kontekstissa ja miten he ovat kokeneet oman toimijuutensa. Koska kyseessä on kuitenkin hyvin yhteisökeskeinen ilmiö, en voi täysin hylätä muita toimijuuden tasoja. Näen yksilöiden mikrotasolla kokeman toimijuuden

mesotason yhteisöä, sen toimijuutta, valtajärjestelmiä, käytänteitä ja dynamiikkaa heijastelevana. Tutkimuksessani jokaisen vapaaehtoisen oma toimijuuden kokemus on arvokas ja ainutlaatuinen, mutta samalla sosiaalisesti yhteisössä rakentunut ja yhteisötason toimijuutta heijasteleva.

4.1.3 Modaliteetit toimijuutta muovaamassa

Tutkin vapaaehtoistoiminnan merkityksiä toimijuuden modaliteettien näkökulmasta. Tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä hyödynnän sosiaaligerontologi Jyrki Jyrkämän esittelemiä toimijuuden modaliteetteja. Jyrkämän kehittämä toimijuuden analyysinäkökulma perustuu Sulkusen ja Törrösen (1997) semioottiseen tekstianalyysiin sekä sen pohjana toimineeseen Greimasin semiotiikkaan. Pariisin koulukunta Algirdas Greimasin johdolla analysoi tekstejä ja sanomia kuuden modaliteetin, tahtomisen, tietämisen, olemisen, täytymisen, voimisen ja tekemisen, kautta. Jyrkämän mallissa modaliteetteja hyödynnetään uudelleen muovailtuina toiminnan, toimintatilanteiden ja toimijuuden tutkimisen ja analysoinnin viitekehyksenä. (Jyrkämä 2007.)

Viitekehys on tutkimukseni yhteydessä käyttökelpoinen, koska tavoitteenani on ymmärtää *vapaaehtoistoiminnan ja -toimijuuden* merkityksiä. Modaalisuuden näkökulma tuo toimijuudesta esille sitä luovat lähtökohdat; toisin sanoen toimijan erilaisten taitojen, motivaatioiden, velvollisuuksien ja mahdollisuuksien kudelman (Hokkanen 2013). Toiminnan arvon voi nähdä riippuvan ”sen motivaatiosta, sen suorittamiseen liittyvistä vaikeuksista ja niistä keinoista, jotka tekevät sen onnistumisen mahdolliseksi.” (Sulkunen & Törrönen 1997.) Laakson (2016, 50) mukaan modaalisuuden kautta kyetään valottamaan, kuinka toimija määrittelee oman subjektiivensa, ja millainen on hänen suhtautumisensa ympärillä olevaan sosiaaliseen todellisuuteen. Toimijuuden käsitteen kautta päästään käsiksi toimintaan, sen edellyttämiin valmiuksiin sekä sosiaalisessa toimintakulttuurissa ilmeneviin arvoihin (Sulkunen & Törrönen 1997). Jyrkämä (2008) kuvaa oman mallinsa sopivan heuristiseksi näkökulmaksi, viitekehykseksi tai paradigmaksi ikääntyneiden arkitilanteiden, elämäntilanteiden, vuorovaikutuksen sekä heidän palvelujärjestelmässä olevan asemansa ymmärtämiseen ja analysoimiseen. Tutkimuksessani tarkastelen sitä, millaiset lähtökohdat luovat toimijuuden kokemusta ja miten vapaaehtoinen suhtautuu muuhun yhteisöön ja laajemmin MM-kisakontekstiin.

Jyrkämän mallissa (2007; 2008) toimijuus koostuu kuudesta eri modaliteetista, joita voi kutsua myös toimijuuden ulottuvuuksiksi tai ainesosiksi. Modaliteetit – *kyetä, osata, täytyä, haluta, voida ja tuntea* – ovat toisistaan erillisiä, mutta toisiinsa kytkeytyviä toimijuuden tekijöitä. *Haluta*-modaliteetissa on kyse toimijan motivaatiosta, tahtomisesta, erilaisista päämääristä ja tavoitteista. *Täytyä*-ulottuvuus puolestaan viittaa erilaisiin normatiivisiin, moraalisiin, fyysisiin tai sosiaalisiin pakkoihin, rajoituksiin ja velvollisuuksiin. *Osata*-modaliteetti tarkoittaa laajasti erilaisia tietoja ja taitoja, elämän aikana hankittuja osaamisia. *Kyetä*-ulottuvuus liittyy puolestaan fyysisiin ja psyykkisiin kykyihin, jotka voivat vaihdella eri tavoin erilaisissa tilanteissa. *Voida* tarkoittaa mahdollisuuksia, joita eri tilanteet ja rakenteet tuovat ja antavat. Kuudes ulottuvuus, *tuntea*, viittaa sen sijaan ihmisen perusominaisuuteen liittää asioihin ja tilanteisiin tunteita sekä arvioida, arvottaa ja kokea tunneperäisesti. Toimijuus syntyy, muotoutuu ja uusiutuu asia-, tilanne- ja aikasidonnaisesti näiden kuuden ulottuvuuden kokonaisdynamiikkana. (Jyrkämä 2007; 2008.)

Sulkunen ja Törrönen (1997), joiden mallia Jyrkämä on omassa viitekehyksessään soveltanut, jakavat modaliteetteja erilaisiin ryhmiin. Ulottuvuuksien sijaan heidän näkemyksessään nämä modaaliset ryhmät eri vivahteineen ketjuuntuvat ja kietoutuvat toisiinsa toimijuutta muovaten. Huomionarvoista on, että ryhmissä modaalisuuksien väliin mahtuu suuri joukko toimijuuden asteita – yksinkertainen ryhmittely on siis hyvä lähtökohta jäsentää modaalisuuksia, mutta sitä tulee pikemminkin pitää ”kokonaisen modaalisen ryhmän otsikkona.” Modaalisuuden muodot ja asteet ilmentävät sosiologian näkökulmasta arvojen tuottamista sosiaalisen todellisuuden kuvaamisessa. Modaalisuuksia he jakavat ryhmiin kahdella eri tapaa: virtuaalisiin ja aktuaalisiin sekä endotaktisiin ja eksotaktisiin. Ensimmäisessä jaottelussa on kyse tekemistä määräävistä tekijöistä. *Virtuaaliset* modaalisuudet, haluta ja velvollisuus (täytyä), luonnehtivat jonkin subjektin ja objektin olemista, joka määrittää tekemistä. Sen sijaan *aktuaalisissa* modaalisuuden lajeissa, kykenemisessä ja osaamisessa, subjektin toiminta on ymmärrettävää vastasubjektin toiminnan kautta – tekeminen määrää siis tekemistä. Toisessa modaalisuuksien lajittelussa erotelu perustuu siihen, viitataan modaalisella ominaisuudella tekijään itseensä vai johonkuhun ulkopuoliseen toimijaan. *Eksotaktiset* kyetä ja täytyä -modaalisuudet liittyvät usein jonkun ulkopuolisen toimijan antamiin tai aiheuttamiin toiminnan motiiveihin ja voimavaroihin. *Endotaktiset* modaalisuudet, osata ja tahtoa, perustuvat sen sijaan subjektin itseensä liitettäviin ominaisuuksiin. (Sulkunen & Törrönen 1997.)

Toimijuus on siis modaliteettien näkökulmasta kontekstisidonnaista ja dynaamista. Jyrkämä (2007; 2008) itse tuo esille gerontologian tutkimuksen näkökulmasta APC-ongelmanasettelun, jossa ikääntymiseen ja ikääntyneen toimintakykyyn voivat vaikuttaa niin henkilön ikä, sukupuoli, sukupolvi ja yhteiskuntaluokka kuin ympäristö, kulttuuritausta ja ajankohta. Jyrkämä nimittää näitä tekijöitä mahdollisiksi ikääntyneiden toimijuuden koordinaateiksi. Tämä koordinaatisto ei sellaisenaan sovellu tutkimukseni viitekehykseen. Sen sijaan tarkastelen, millaisia toimijuutta tuovia, tuottavia ja muovaavia koordinaatteja vapaaehtoiset nostavat kertomuksissaan esille. Lisäksi Jyrkämä (2007; 2008) näkee, että ihmiset pystytään sijoittamaan ideaalittyyppisesti eri tyyppisiin, kuten ”osaan, haluan ja kykenen” tai ”osaan ja haluan, mutta en kykene” -tyyppisiin. Tutkimuksessani tarkoituksena ei ole kuitenkaan tyypitellä vapaaehtoisuussilöitä modaliteettien avulla.

Toimijuuden modaalisuutta on tutkittu sosiaaligerontologian lisäksi muillakin tieteen saroilla. Kero-Katajainen (2015) hyödyntää toimijuuden modaliteetteja pro gradu -tutkielmassaan musiikin merkityksestä, käytöstä ja toimijuudesta lastentarhanopettajien ja luokanopettajien toiminnan kuvauksissa. Toimijuuden osalta tutkimuksessa selvitetään, miten lastentarhanopettajat ja luokanopettajat kuvaavat toimijuuttaan ylipäätään opettajana sekä spesifimmin musiikkia hyödyntävinä opettajina. (Kero-Katajainen 2015, 34.) Toimijuuden modaliteetteja tutkitaan myös Vaattovaaran (2015) väitöskirjassa maaseudulta kotoisin olevien nuorten elämäntilasta ja toimijuudesta. Tutkimuksessa mielenkiinto kohdennetaan nuorten elämänmurroksia kuvaaviin ydinepisodeihin. Ydinepisodeja tarkastellaan toimijuuden modaliteettihahmotelman avulla kysyen muun muassa, millä tavoin yksilö suhtautuu omaan elämäänsä, painottaa eri elämäntapahtumiaan sekä analysoi ja tulkitsee niiden merkityksiä elämässään ja toimijuutensa rakentamisessa. (Vaattovaara 2015, 91, 95.)

Liikunnan ja urheilun saralla toimijuuden modaliteetteja on eritelty esimerkiksi Torvisen (2013) pro gradu -tutkielmassa, jossa tarkastellaan toimijuuden käsitteellistämistä soveltavan liikunnan toimintaan osallistuvien näkökulmasta. Tutkimuksessa kiinnostus kohdennetaan siihen, miten soveltavaan liikuntaan osallistuvat rakentavat haastatteluaineistossa omaa toimijuuttaan puheensa ja kuvaustensa kautta. (Torvinen 2013, 18.) Veijola (1997) tarkastelee artikkelissaan naisten osallistumista sählyyn. Veijola havaitsee, että naisten toimijuus näyttää heikona toimintana, jos sitä arvioidaan miesten kriteerein kykyisyyden ja voittamisen näkökulmasta. Toisaalta, jos naisten osallistumista peliin tarkastellaan heidän omilla kriteereillään,

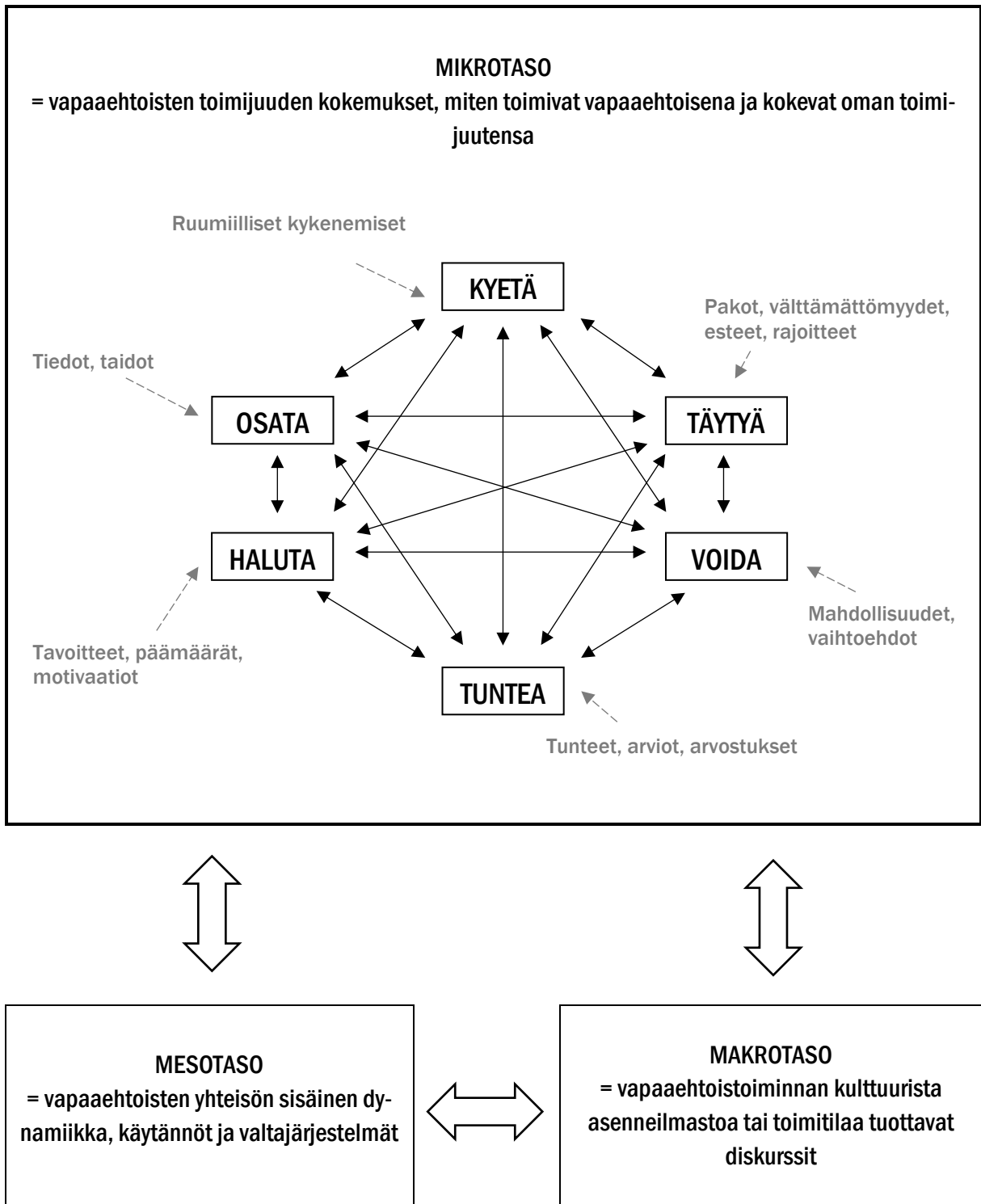
näyttäytyy toimijuus huomattavasti vahvempana. (Veijola 1997.) Laakson kauppatieteiden väitöstutkimus käsittelee puolestaan urheilujohtajien toimijuutta: sitä, kuinka urheilujohtajat kertovat omasta toiminnastaan, kyvyistään, valinnoistaan, päätöksistään ja valintojensa toteutumisesta (Laakso 2016, 53).

4.2 Tutkimustehtävä ja teoreettinen viitekehys

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, millaisia merkityksiä pitkään vapaaehtoisena toimineet henkilöt antavat vapaaehtoistoiminnalle Lahden MM-hiihdoissa. Vastaan tutkimustehtävään pureutumalla useammissa MM-kisoissa vapaaehtoisena toimineiden kokemuksiin, muistoihin ja ajatuksiin. Tätä kautta selvitän, millaisia merkityksiä toimijat antavat vapaaehtoisuudelle ja sen kontekstille, vuosikymmenille osana lahtelaista hiihtourheiluperinnettä. Tutkimustehtävä voidaan myös muotoilla tutkimuskysymykseksi, joka on:

Millaisia merkityksiä Lahden MM-hiihdoissa pitkään vapaaehtoisena toimineet antavat vapaaehtoistoiminnalle?

Etsin vastauksia tutkimuskysymykseen aihepiirin tutkimuskirjallisuuden taustoittamalla tiellä. Aiemman vapaaehtoisuuden merkityksiin pohjautuvan kirjallisuuden ja reflektioni pohjalta muodostettujen haastatteluteemojen lisäksi hyödynnän aineiston analyysissä tulkintateoriana toimijuuden modaliteettimallia. Esittelen tulkinnassa apunani toimivan teoreettisen viitekehyseseni kuviossa 4.

KUVIO 4. Vapaaehtoistoimijuuden muodostuminen tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä (pohjautuen modaalisuuksien osalta Jyrkämä 2007; 2008 ja tasojen osalta Ojala ym. 2009).

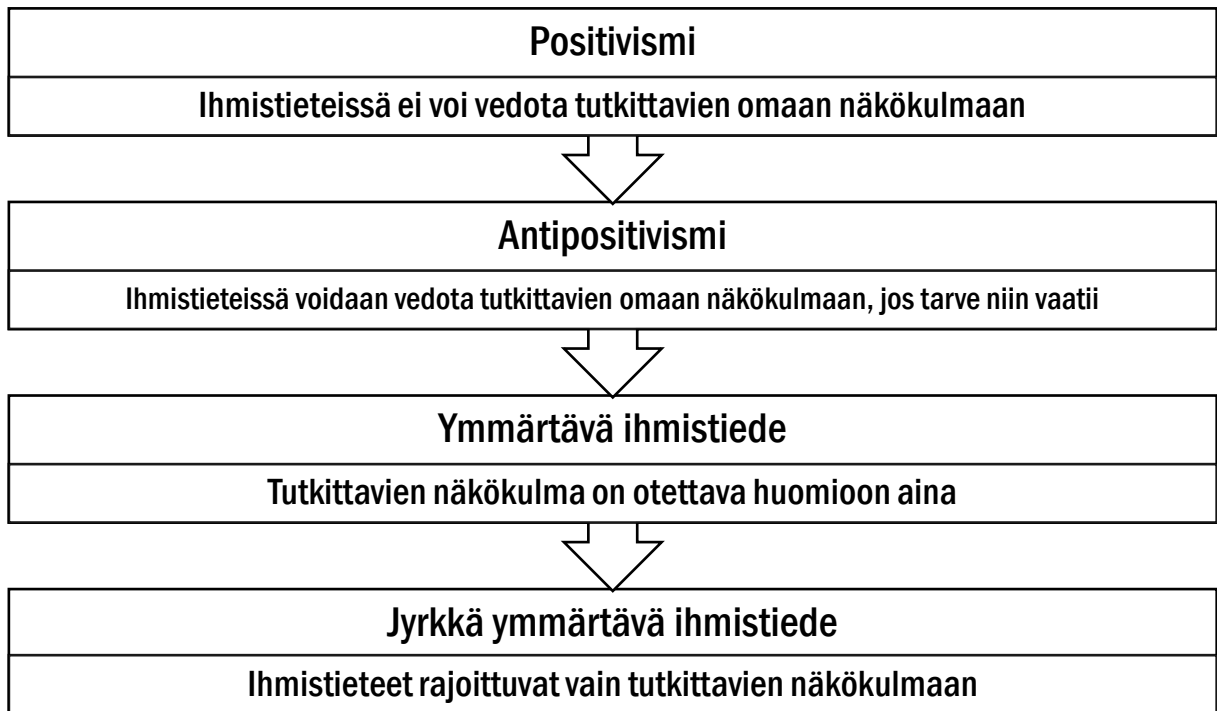
Tutkimukseni lähtökohdan muodostaa toimijuuden mikrotaso. Selvitän yksilöiden toimijuuden kokemuksia hyödyntämällä Jyrkämän toimijuuden modaliteettimallia. Toimijuuden modaliteetit toimivat apunani analyysissä ja tulkinnassa tuomalla esiin yksilön toimijuuden kokemusten

erilaisia ulottuvuuksia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Modaliteettimallin avulla pääsen monipuolisesti kiinni yksilöiden toiminnalle antamiin merkityksiin – esimerkiksi siihen millaisia tunteita, tarpeita ja tavoitteita toimintaan liitetään. Toisaalta modaliteettien kautta syvennyn erilaisiin toiminnan esteisiin, pakkoihin ja mahdollisuuksiin. Jyrkämään (2008) nojaava malli antaa mahdollisuuden – kuten tutkimuksessani vapaaehtoisten – järjestelmän sisältämien ja tuottamien käytänteiden sekä fyysisten ja sosiaalisten tilojen ymmärtämiseen ja analysointiin. Nämä toimijuuden osa-alueet laajentavat tarkasteluni toimijuuden näkökulmasta mesotasolle. Erilaisten merkitysten (ks. Karjalaisen ja Siljanderin jaottelu luvussa 3.2) tasoilla liikun samalla subjektiiviselta tasolta intersubjektiiviselle tasolle ja luon katseen myös esimerkiksi yhteisön normeihin, rooleihin ja kulttuurisiin ideoihin. Huomionarvoista on, että vaikka erittelen tarkastelua toimijuuden ja merkitysten tasoihin viitaten, ovat ne erottamattomasti toisiinsa yhteyksissä. Tutkimuksessani mesotason dynamiikka ja roolit vaikuttavat yksilöiden toimijuuden kokemuksiin ja toisin päin.

4.3 Tieteenfilosofiset lähtökohdat ja tutkijan esiymmärrys

Ennen tarkempaa tutustumista tutkimukseni toteutukseen, on hyvä selventää, millaisista tieteenfilosofisista lähtökohdista tutkimuksen tekijänä ponnistan. Vaikka tutkimukseni ei sinänsä olekaan filosofian alaan kuuluva, pohjautuvat kaikki tieteenalat Aaltolan (2001) mukaan juuriltaan filosofiaan. Niin ikään Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, 125) mukaan empiirisessä tutkimuksessa on selvennettävä filosofisia kysymyksiä. Erityisen tärkeitä filosofisia tekijöitä, joita tutkimuksissa usein pohditaan, ovat kysymykset niiden ontologisista ja epistemologisista käsityksistä. Ontologialla viitataan kysymyksiin tutkittavan ilmiön luonteesta sekä siitä, mikä on todellista (Raatikainen 2004, 11; Hirsjärvi ym. 2007, 126). Epistemologialla puolestaan tarkoitetaan tiedon alkuperää ja luonnetta (Hirsjärvi ym. 2007, 126). Eritellessäni tutkimukseni ontologista ja epistemologista pohjaa, haluan siis selventää sen toteutuksessa noudattamiani käsityksiä siitä, mitä ylipäänsä voin tutkia sekä millainen suhde minun ja tutkittamani ilmiön välillä on.

Raatikaisen (2004, 117) mukaan ihmistieteiden tieteenfilosofiasta voidaan erottaa ainakin neljä erilaista tapaa suhtautua tutkittavien näkökulmaan. Esittelen näitä suhtautumistapoja kuviossa 5.

KUVIO 5. Suhtautumistavat tutkittavien näkökulmaan ihmistieteissä (mukaillen Raatikainen 2004, 117).

Tutkimukseni sijoittuu Raatikaisen jaottelussa ymmärtävän ihmistieteen joukkoon. Ymmärtävän ihmistieteen tulkintatavan mukaan esimerkiksi sosiologisessa tutkimuksessa ei voida ohittaa tutkittavien näkökulmaa. Tutkimuksen tavoitteena on tämän arkiymmärryksen ylittäminen teoretisoinnin avulla. (ks. Pirttilä 2005.) Ymmärtävää ihmistiedettäkin ei tule kuitenkaan pitää yhtenäisenä ja homogeenisenä suuntauksena, vaan sen perinteet ovat sangen kirjavat. Yksi ymmärtävän ihmistieteen keskeisimmistä suuntauksista on nimeltään fenomenologinen ihmistiede. (Raatikainen 2004, 87, 100.) Tutkimuksessani hyödynnän piirteitä nimenomaan tästä suuntauksesta. Tutkimukseni sijoittuu tieteenfilosofisilta lähtökohdiltaan fenomenologis-hermeneuttiseen tieteenperinteeseen. Tämä tieteenfilosofinen suuntaus on nimensä mukaisesti paitsi osa fenomenologiaa myös osa laajempaa hermeneuttista perinnettä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34).

Fenomenologisessa tutkimusperinteessä tarkastelun kohteena ovat ilmiöt tai jonkin asian ilmeminen (Laine 2001; Mitchell 2012, 4). Suuntauksessa sekä tutkimuksen kohde että tutkija ovat ihmisiä (Varto 1992; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34). Filosofisista kysymyksistä fenomenologian ja hermeneutiikan osalta korostetaan ihmiskäsitystä ja tiedonkäsitystä. Suuntauksen mu-

kaan ihmiskäsityksessä olennaisia käsitteitä ovat kokemus, merkitys ja yhteisöllisyys. Tiedonkäsityksen osalta korostetaan ymmärtämistä ja tulkintaa. (Laine 2001.) Suuntauksessa tutkimuskohteeksi määritellään tarkemmin ihmisen kokemukset eli hänen intentionaalinen, kokemuksellinen suhteensa omaan elämistodellisuuteensa (Varto 1992; Laine 2001; Langdridge & Hagger-Johnson 2009, 389). Ihmisen maailmasuhteen intentionaalisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki merkitsee meille jotakin (Laine 2001; Moilanen & Rähkä 2001; Cerbone 2006, 4; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34). Kokemukset muotoutuvat vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa (Laine 2001), sille annettujen merkitysten mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34). Näin ollen fenomenologis-hermeneuttisen tieteenfilosofian näkökulmasta ajatellaan, että elämismailmamme näyttäytyy meille juuri merkitysten kautta (Laine 2001; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34). Tämä ihmiskäsitys on läsnä tutkimuksessani siten, että näen vapaaehtoistoimijoiden kokemukset vapaaehtoisuudesta ja sen eri toimintaympäristöistä merkityksellisinä. Vapaaehtoistyön merkitykset voivat tulla ilmi vain toimijoiden kokemusten kautta. Tämän takia tutkimuksessani pyrin ymmärtämään vapaaehtoistoimijoiden kokemuksellista ja merkityksellistä suhdetta toimintaympäristöönsä.

Yksilöiden kokemuksia ja niiden merkityksiä tutkittaessa on syytä muistaa, että ihmiset ovat pohjimmiltaan yhteisöllisiä olentoja. Tämän myötä todellisuus ja sen merkitykset rakentuvat yhteisöissä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 34.) Tarkemmin sanottuna merkitykset eivät ole meissä synnynnäisesti, vaan niihin kasvetaan ja kasvatetaan osana meitä ympäröivää yhteisöä. (Laine 2001; Tuomi & Sarajärvi 2009, 34). Merkitysten intersubjektiivisuudesta huolimatta on muistettava, että jokainen yksilö on jollain tapaa erilainen kuin muut. Yksilön omien kokemusten tutkiminen voi kuitenkin myös paljastaa jotakin yleistä. Fenomenologisen tieteenperinteen näkökulmasta ei etsitä universaaleja yleistyksiä, vaan ymmärrys rajataan tiettyyn kontekstiin paikallistutkimuksen tavoin. (Laine 2001.) Tutkimukseni kohteena on tietty rajattu tapaus. Tavoitteenani on nähdä tutkittavien kokemusten kautta, millaisia merkityksiä ja merkitysverkostoja tutkittavan ilmiön piiriin kuuluu. Sen sijaan tarkoitukseni ei ole etsiä mitään universaaleja totuuksia ja yleistyksiä. Pyrin tuottamaan syvällistä ymmärrystä rajatusta ilmiöstä ja sen merkitysrakenteista.

Hermeneuttinen ulottuvuus tulee mukaan fenomenologiseen tieteenperinteeseen tulkinnan tarpeen myötä. Kun tavoitteena on ymmärtää kokemuksia, elämyksiä ja yhteisöllistä merkityksenantoa, voidaan ymmärtämisen nähdä muotoutuvan hermeneuttisen kehän tavoin. (Laine 2001.)

Laineen (2001) mukaan hermeneuttisella kehällä tarkoitetaan tutkimuksellista dialogia tutkijain ja aineiston kanssa. Vuoropuhelu on kehämäistä liikkumista aineiston ja tutkijan omien tulkintojen välillä. Kehämäisen liikehdinnän tarkoituksena on vapauttaa tutkijaa omista subjektiivisista, rajoittavista näkemyksistään. (Laine 2001.) Hermeneuttisen kehän näkökulmasta tutkimuksen tekeminen vaatii siis tutkijalta kriittisyyttä. Tutkijan ei tule tyytyä ensimmäisiin, välittömiin tulkintoihinsa. Kyseenalaistavan ja toistuvan dialogin myötä tutkija voi löytää jotain sellaisia merkityksiä, joita ei ollut aluksi huomannutkaan (Laine 2001). Hermeneuttisesti etenevän tulkinnan avulla tutkijalla voi myös olla paremmat mahdollisuudet ymmärtää tiedostamatonta. Tuomen ja Sarajärven (2009, 35) mukaan fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa pyritään tuomaan esille sellaisia kokemuksia, jotka ”tottumus on häivyttänyt huomaamattomaksi tai itsestään selväksi, tai se, mikä on koettu, mutta ei vielä tietoisesti ajateltu.”

Toisten sanomisia tulkitseva voi ymmärtää viestit väärin esiyymmärryksensä takia. Tässä suhteessa fenomenologia ja hermeneutiikka edustavat hieman eri lähtökohtia. Fenomenologian näkökulmasta tutkijan on tiedostettava omat ennakkokäsityksensä, kun taas hermeneutiikassa uskotaan, ettei kukaan voi koskaan täysin vapautua omasta esiyymmärryksestään. Hermeneutiikassa ennakkokäsitykset nähdään keinona päästä kiinni puutteelliseen tulkintaan, jota voidaan prosessin edetessä korjata. Oleellista ei tutkijan kannalta ole kuitenkaan päättää, kumpi kanta on oikeampi, vaan tärkeintä on huomata omien ennakkoluulojen vaikutus tutkimiseen. (Moilanen & Rähkä 2001.) Itse päädyin erittelemään omaa esiyymmärrystäni ja lähtökohtiani tutkimusaiheeseen. Samalla avaan mahdollisia ennakkoluuloja, joita minulla tutkimuskohdetta ajatellen etukäteen oli.

Kuten jo johdantoluvussa kerroin, olen itse toiminut pitkään vapaaehtoisena lahtelaisessa yleisurheiluseurassa. Toiminnassa mukana olemista vuosien ajan selittää mielessäni eniten hyvä porukka sekä sen keskuudessa saamani arvostus ja luottamus. Urheiluseurasta muodostui minulle vuosien saatossa kotipesä, johon oli aina turvallista tulla. Vapaaehtoistyöni on rajoittunut pitkälti yleisurheilun puolelle, kunnes vuonna 2015 lähdin vapaaehtoiseksi Salpausselän kisoihin viestintätehtäviin. Tätä ennen, vaikka olen Päijät-Hämeessä kasvanut, liikunnasta ja urheilusta kiinnostunut ihminen, seurasin paikallisia hiihtokisoja lähinnä kotisohvalta television välityksellä. Lahdessa järjestettyjä hiihtolajien MM-kisoja ei elämäni varrelle sen sijaan ole sattunut kuin yhden, vuoden 2001 kisat. Vuoden 2016 MM-esikisoihin liittyen tein opintoihini kuuluvan harjoittelun, minkä jälkeen toimin vuoden 2017 MM-hiihtojen kisaorganisaatioissa viestintäsektorilla. Toimintakenttäni MM-hiihtojen järjestelyssä rajoittui lähinnä palkatun henkilökunnan

kanssa toimimiseen ja lisäksi suurelta osin etätyöskentelyyn Jyväskylästä käsin, joten varsinkin pidemmän aikaa vapaaehtoisena toimineiden henkilöiden kanssa en ollut tehtävieni puolesta tekemisissä.

Suhdettani ilmiöön voisi kuvailla samanaikaisesti sekä läheiseksi että etäiseksi. Olen aina suhtautunut myönteisesti vapaaehtoistyöhön ja kerryttänyt siitä muutamalta vuodelta kokemusta myös hiihtolajien puolelta. Toisaalta MM-kisojen vapaaehtoisuudesta, jonka raameissa vapaaehtoisuutta tarkastelen, minulla ei ollut kokemusta esimerkiksi haastatteluja tehdessäni vielä laisinkaan. Osa vapaaehtoisten kokemuksista sijoittuu ajanjaksolle, jolloin en ole itse vielä syntynytäkään. Tässä suhteessa ymmärrykseni perustuu siihen historialliseen aikaan ja paikkaan, jossa olen elänyt; tutkimuksen tekeminen on siis minulle hyppy tuntemattomaan sanan varsinaisessa merkityksessä.

4.4 Tutkittavat ja aineistonkeruu

Tutkimukseni on tyypiltään laadullinen tapaustutkimus. Laadullisen tutkimuksen keinoin tavoitteenani on tuottaa syvällistä tietoa, etsiä eroja ja samankaltaisuuksia, selityksiä sekä pohtia ja ymmärtää syitä ilmiöiden taustalta (Alasuutari 2011, 43). Kiviniemen (2015) mukaan laadullinen tutkimus voidaan nähdä prosessina, jossa tutkijan aineistosta tekemät tulkinnat ja näkökulmat muuttuvat tutkimuksen edetessä.

4.4.1 Aineiston koko tapaustutkimuksessa ja tutkimusjoukko

Eri tieteenaloilla voidaan hyödyntää erilaisia tutkimusstrategioita. Tutkimusstrategioiden sijaan voidaan puhua myös tutkimusotteista tai -tyypeistä, joita pystytään erottamaan toisistaan erilaisten tarkastelukohteiden mukaan. (Hirsjärvi ym. 2007, 186.) Tapaustutkimuksissa – joiden joukkoon tutkimukseni tyypiltään luen – kohteena on nimensä mukaisesti jokin tapaus. Tarkemmin sanottuna tutkimuksen kohde voi olla esimerkiksi yksilö, ryhmä tai yhteisö (Hirsjärvi ym. 2007, 131; Yin 2014, 15, 31–32). Koska tapauksen käsite ei ole kuitenkaan täysin yksiselitteinen, on tutkijan pidettävä huolta, että aineistosta muodostuu ehyt kokonaisuus, siis tapaus (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010). Syrjälän ja Nummisen (1988, 36) mukaan tapaus voidaan valita eri tavoin: tarkastelun alle voidaan ottaa yhtä lailla tyypillinen kuin ainutkertaisempi tapaus. Oleellista tapausta valittaessa ja tätä valintaa perusteltaessa on, että tutkija kertoo valin-

tansa kriteerit sekä rajaa tutkimuksensa kohteen muusta maailmasta. Tutkijan olisi hyvä esimerkiksi kertoa, miten ilmiö rajautuu historiallisesti: milloin tapaus on alkanut ja milloin se loppuu. (Yin 2014, 33.) Lisäksi on tarkoituksenmukaista, että tapauksesta valitaan kertomaan sellaiset informantit, jotka tietävät aiheesta, tai joilla on siitä jotakin kokemusta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86).

Tutkimuksessani tarkastelen yksilöitä, jotka kuuluvat tiettyyn yhteisöön. Yhteisö koostuu vapaaehtoisista, jotka ovat vuosien ja vuosikymmenten varrella toimineet toistuvasti vapaaehtoistehtävissä Lahden Salpausselällä järjestetyissä MM-kilpailuissa. Koska tarkoitukseni oli tutkia sellaisten henkilöiden antamia merkityksiä vapaaehtoisuudelle, jotka ovat olleet mukana yhteisössä pidemmän aikaa, otin tämän tekijän informanttieni valinnan ensisijaiseksi kriteeriksi. Monipuolisten näkökulmien saamiseksi tavoitteenani oli saada tutkimukseen mukaan sekä naisia että miehiä vapaaehtoistyön eri sektoreilta. Tutkittavien valinnassa hyödynsin vuoden 2017 MM-kisaorganisaation asiantuntemusta. Esitin kisaorganisaatiossa vapaaehtoistyöstä vastaaville työntekijöille pyynnön saada heiltä potentiaalisten, kriteerit täyttävien vapaaehtoisten yhteystiedot haastattelukutsua varten. Sain työntekijöiden kautta kontaktin kuuteen vapaaehtoiseen, joilla on kokemusta useammista kisoista, ja jotka ovat toimineet erilaisissa tehtävissä. Kaikki vapaaehtoiset suostuivat haastatteluun, jotka toteutin elo-syyskuussa 2016 Lahdessa. Olen koonnut tutkittavien perustiedot taulukkoon 4. Olen poistanut tutkittavien tunnistetiedot sekä muuttanut nimet pseudonyymeiksi.

TAULUKKO 4. Perustiedot tutkimuksen informanteista (n = 6).

	IKÄ	SUKU- PUOLI	KOULUTUS JA AMMATTI	MM-KISAT, JOISSA VAPAAEHTOI- SENSA	MUU VAPAAEHTOIS- TOIMINTA
Aatos	71 v.	mies	Eläkkeellä, töitä palvelualalla	1958, 1978, 1989, 2001	Aktiivinen hiihtourheilun seuratoimija Vapaaehtoiskokemusta muistakin urheilulajeista Vapaaehtoiskokemusta urheilun ulkopuolelta
Heikki	71 v.	mies	Eläkkeellä, ammattikoulu, töitä teollisuusalalla	1978, 1989, 2001	Aktiivinen hiihtourheilun seuratoimija Vapaaehtoiskokemusta muistakin urheilulajeista Vapaaehtoiskokemusta urheilun ulkopuolelta
Leena	40 v.	nainen	Korkeakoulu, töissä palvelualalla	1989, 2001	Vapaaehtoiskokemusta muista urheilutapahtumista
Pirkko	61 v.	nainen	Peruskoulu, töissä kaupallisella alalla	1989, 2001	Aktiivinen hiihtourheilun seuratoimija
Raija	58 v.	nainen	Ammattikoulu, töissä teollisuusalalla	2001	Vapaaehtoiskokemusta urheilun ulkopuolelta
Seppo	77 v.	mies	Eläkkeellä, ammattikoulu, töitä tekniikan ja urheilun aloilla	1978, 2001	Aktiivinen hiihtourheilun seuratoimija Vapaaehtoiskokemusta muistakin urheilulajeista

Myös laadullisessa tutkimuksessa ollaan usein kiinnostuneita määrästä – siitä, minkä kokoinen aineisto on riittävä tutkimuksen tieteellisyyden, edustavuuden ja yleistettävyyden kannalta (Eskola & Suoranta 2008, 60; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85; Saarela-Kinnunen & Eskola 2010). Tutkimukseni empiirisen aineiston muodostavat kuuden tutkittavan teemahaastattelut. Näiden kuuden informantin avulla tavoitteenani oli saada mahdollisimman yksityiskohtaista ja intensiivistä tietoa tutkittavasta ilmiöstä, vapaaehtoistyöstä ja sen merkityksistä Lahdessa järjestetyissä pohjoismaisten hiihtolajien MM-kilpailuissa. Yksityiskohtaisen ja intensiivisen tiedon tuottaminen tutkimuksen kohteeksi valitusta ilmiöstä on tapaustutkimusta tehtäessä erittäin oleellista (Hirsjärvi ym. 2007, 130–131, 176; Saarela-Kinnunen & Eskola 2010). Tutkimukseni en tavoitellut yleistä, vaan mahdollisimman syvällistä tietoa tutkimastani ilmiöstä. Koska tarkoitukseni ei ollut etsiä esimerkiksi tilastollisia säännönmukaisuuksia (ks. Hirsjärvi

ym. 2007, 176), en näe aineiston koolla suoraa merkitystä tutkimuksen onnistumisen kannalta (Eskola & Suoranta 2008, 61–62).

Tutkimuksessani en myöskään arvioi aineiston riittävyttä sen kylläisyyden näkökulmasta. Kylläisyydellä tai kylläntymisellä tarkoitetaan sitä, että aineisto on riittävä silloin kun siinä alkavat toistua samat asiat. Kylläntymisen sijaan aineistoa voi tarkastella niin, että ”kaikki tapaukset ovat ainutlaatuisia.” (Hirsjärvi ym. 2007, 177.) Kyse on siis pohjimmiltaan siitä, millaista tietoa tutkimuksen avulla on tavoitteena tuottaa. Saarela-Kinnusen ja Eskolan (2010) mukaan tapaustutkimuksessa tutkimuksen kohteeksi on mahdollista rajata esimerkiksi vain yksi, todella syvällisesti tutkittava tapaus, jolloin tiedon yleistettävyydestä on tingittävä. Tutkimalla tapausta riittävän tarkasti, voidaan saada tietoa siitä, mikä ilmiössä on merkittävää ”ja mikä toistuu usein tarkasteltaessa ilmiötä yleisellä tasolla.” (Hirsjärvi ym. 2007, 177.) Eskola ja Suoranta (2008, 65) ovat sen sijaan sitä mieltä, että mahdollisimman monitahoinen erittely tutkitavasta ilmiöstä sekä sen kuvauksen ja käsitteellistämisen taso voivat tuottaa aineksia yleistyksiä varten.

Saarela-Kinnunen ja Eskola (2010) näkevät tapaustutkimuksen vahvuutena sen kokonaisvaltaisuuden. Tutkimustyyppinä se on tarkoituksenmukainen erityisesti silloin, kun tavoitteena on kuvailla ilmiöitä (Hirsjärvi ym. 2007, 131; Saarela-Kinnunen & Eskola 2010), tai etsiä vastauksia ”Kuinka?” ja ”Miksi?” -alkuisiin kysymyksiin (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010). Hirsjärvi ym. (2007, 162) nostavat esille myös tapaustutkimuksen käyttökelpoisuuden toiminnan merkitysten ymmärtämisessä ja tulkinnessa. Kaiken kaikkiaan tapaustutkimuksessa on tarkoituksena löytää ilmiölle teoreettisesti mielekäs tulkinta ja näin lisätä ymmärrystä siitä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–86).

4.4.2 Menetelmän valinta ja tietotarpeet

Aineistonkeruumenetelmän valintaa ohjaa tutkimuksen tarkoitus: siis se, millaista tietoa etsitään ja mistä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 34; Hirsjärvi ym. 2007, 179). Olennaista on, että tutkija perustelee tekemänsä valinnat (Hirsjärvi ym. 2007, 200; Saarela-Kinnunen & Eskola 2010). Valinnat ja tehdyt ratkaisut tulee lisäksi kirjoittaa auki tutkielmaan, jotta tutkimuksen lukijoilla olisi mahdollisuus arvioida niitä (Eskola & Suoranta 2008, 20). Tavoitteenani oli selvittää, millaisia merkityksiä useammassa Lahden MM-hiihdoissa vapaaehtoisena toimineet henkilöt antavat vapaaehtoistyölleen. Koska tarkoitukseni oli saada selville, mitä tutkittavat ajattelevat

ilmiöstä, mitä he kokevat ja mihin he uskovat, oli perusteltua valita aineistonkeruumenetelmäksi haastattelu (ks. Laine 2001; Hirsjärvi ym. 2007, 180; Eskola & Suoranta 2008, 85; Tuomi & Sarajärvi 2009, 72; Eskola & Vastamäki 2010).

Haastattelun valintaa aineistonkeruumenetelmäksi voidaan perustella myös muun muassa halulla korostaa tutkittavan subjektiviteettia ja merkityksenluontia. Haastattelun avulla on mahdollista saada monipuolisia ja syviä vastauksia tutkittavilta. Lisäksi tutkimuksen aihepiiri voi olla vähän tutkittu, jolloin esimerkiksi vastausten suuntien tietäminen etukäteen on vaikeaa. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35; Hirsjärvi ym. 2007, 200.) Haastattelun etu muihin aineistonkeruumenetelmiin on juuri sen joustavuus: tutkija voi tarpeen tullen säädellä tilannetta ja kysyä tarkentavia kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35; Hirsjärvi ym. 2007, 200; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73).

Nämä olivat taustatekijöitä valitessani tutkimukseni tiedonkeruumenetelmää. Vaikka vapaaehtoisuus oli itselleni tuttu aihe omakohtaisten kokemusteni kautta, en voinut etukäteen tietää, kuinka tyypillisiä kokemukseni ovat tai ovatko eri vuosikymmenillä vapaaehtoisena toimineiden kokemukset edes yhtäläisiä kanssani. Lisäksi tavoitteenani oli päästä kiinni vapaaehtoisuuden merkityksellisyyteen, ja tällaisen syvällisen tiedon keräämisessä haastattelu tuntui alusta saakka tarkoituksenmukaisimmalta menetelmältä. Haastattelun edut tiedonkeruumenetelmänä perustuvat siis siihen, että kyseessä on suora vuorovaikutustilanne. Tähän erityispiirteeseen liittyvät kuitenkin myös haastatteluun liittyvät haasteet (Hirsjärvi ym. 2007, 199, 201).

4.4.3 Teemahaastattelulla kiinni moninaisiin merkityksiin

Haastattelua voidaan hyödyntää tiedonkeruukeinona monin eri tavoin. Usein haastattelutyyppejä jaotellaan sen mukaan, kuinka strukturoitu tai muodollinen tilanne on kyseessä (Hirsjärvi ym. 2007, 203). Viime vuosien trendi on ollut haastattelutilanteiden muuttuminen perinteisestä kysymys-vastaus-vuoropuhelusta entistä keskustelunomaisemmiksi tilanteiksi (Eskola & Vastamäki 2010). Toteuttamani haastattelut olivat tyypiltään teemahaastatteluja. Teemahaastattelussa struktuurin aste vaihtelee avoimesta hyvin strukturoidusti etenevään vuorovaikutustilanteeseen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75). Metodikirjallisuudessa teemahaastattelu määritellään usein kuitenkin haastatteluksi, jossa keskustellaan tietyistä teemoista ilman muodoltaan ja järjestykseltään tarkasti määriteltyjä kysymyksiä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48; Eskola & Vastamäki 2010; Hirsjärvi ym. 2007, 203; Eskola & Suoranta, 2008, 86). Teemahaastattelut ovat

suomalaisissa tutkimuksissa sangen yleisesti hyödynnetty tutkimusmetodi. Teemahaastattelussa yhdistyy vapaamuotoinen vuorovaikutus, mutta toisaalta teemojen avulla voidaan pitää huolta siitä, että kaikkien haastateltavien kanssa keskustellaan samoista aihepiireistä. (Eskola & Suoranta 2008, 87.)

Eskolan ja Vastamäen (2010) mukaan teemahaastattelurungon voi koostaa kolmelle tasolle: aihepiireihin eli teemoihin, niihin liittyviin apukysymyksiin sekä tarkempiin pieniin kysymyksiin, joita voi hyödyntää esimerkiksi jutun juuren tarpeessa. Liitteessä 1 esiteltävä haastattelurunkoni rakentui tämän sijasta kahdelle tasolle. Haastattelurunkoni koostuu teemahaastattelun tapaan taustamuuttujien lisäksi neljästä teema-alueesta. Kirjasin kunkin teeman alle niitä tarkentavia apukysymyksiä. Haastattelutilanteissa keskityin siihen, että kaikki teema-alueet tulevat käsitellyksi jokaisen haastateltavan kanssa. Teema-alueiden käsittelyssä hyödynsin kuitenkin tilanteen mukaan niiden alle kirjaamiani apukysymyksiä. En kuitenkaan edennyt kaikkien haastateltavien kanssa kysymyksiä samassa järjestyksessä ja muodossa, kuten puolistrukturoidun haastattelun määritelmä edellyttää (ks. Eskola & Vastamäki 2010). Hirsjärven ja Hurmeen (2008, 48) mukaan oleellista teemahaastattelussa on nimenomaan edetä apukysymyksistä huolimatta pääosin teemojen mukaan, jotta tutkittavien ääni ja heidän ilmiölle antamansa merkitykset todella tulisivat esille. Myös teemojen tulisi olla riittävän väljiä, jotta tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön liittyvä ”moninainen rikkaus” pääsisi esiin (Hirsjärvi & Hurme 2008, 67).

Haastattelurungon laatimisessa hyödynsin Eskolan ja Vastamäen (2010) ohjetta, jonka mukaan hyvässä tutkimuksessa teemahaastattelun runko syntyy luovan ideoinnin ja aihepiirin tuntemuksen synteessä. Laadin haastattelurunkoa siten, että kirjasin ylös niin omaa esiymmärrystäni ilmiöstä kuin lukemani kirjallisuuden herättämiä ajatuksia. Olennaista teemojen valinnassa on kuitenkin ennen kaikkea tutkimusongelma, joka lopulta nivoo kokonaisuuden yhteen (Eskola & Vastamäki 2010). Tutkimukseni kohteena ovat ilmiöön ja toimintaan liitettävät merkitykset, joten teemoja rakentaessani keskityin erityisesti aiheisiin ja kysymyksiin, joiden avulla voidaan tuoda esille erilaisia toiminnan kuvauksia ja kerrontoja. Tässä mielessä teemahaastattelurungon rakentamisessa hyödynsin myös muistelutyölle tyypillisiä piirteitä.

Muistelutyömenetelmällä kerätty aineisto tuo esiin arjen toiminnan kuvauksia ja kertomuksia. Muistelukeskusteluissa tuotetaan aineistonkeruuprosessin aikana myös toimijuutta, sillä kertomalla itsestä itselle ja muille rakentuu kuva omasta tekemisen tavasta. Toiminnasta tulee näkyvää ja merkityksellistä, kun se tulee kerrotuksi. (Ylitapio-Mäntylä 2009.)

Muistelutyön piirteiden näkökulmasta haastatteluideni lähtökohtana olivat jokaisen tutkittavan oma kokemuksellisuus ja muistot (ks. Eskola & Suoranta 2008, 137). Haastattelussa vuorovaikutukseni tarkoituksena oli tuoda näitä kokemuksia esille ja vapaaehtoistoimijan ääni kuuluville kysyen, kuunnellen ja osittain kokemuksia jakaen.

4.4.4 Aidon vuorovaikutustilanteen haasteet, luotettavuus ja eettiset aspektit

Kuten muihin vuorovaikutustilanteisiin, myös haastatteluihin sisältyy erilaisia fyysisiä, sosiaalisia ja kommunikaatioon liittyviä muuttujia. Tilanteessa on yleensä kaksi osapuolta – haastattelija ja haastateltava – jotka vaikuttavat toisiinsa. (Eskola & Suoranta 2008, 85.) Tähän voi luonnollisesti liittyä virhetekijöitä (Hirsjärvi ym. 2007, 201). Kuitenkin, poikkeuksena tavalliseen keskustelutilanteeseen verrattuna, on haastattelussa tutkijalla vastuu tilanteen ohjauksesta (Ruusuvuori & Tiittula 2005; Hirsjärvi ym. 2007, 202; Eskola & Vastamäki 2010). Lisäksi tutkimushaastattelu eroaa perinteisestä rupattelutuokiosta institutionaalisuutensa vuoksi – haastattelulla on aina jokin päämäärä ja tiedon intressi, jotka ohjaavat tilanteen etenemistä (Ruusuvuori & Tiittula 2005). Haastattelutilanteesta vastuussa olevan ja systemaattiseen tiedonkeruuseen tähtäävän tutkijan kannattaa varautua vuorovaikutuksellisiin haasteisiin, joita haastattelussa voi ilmetä. Tilanteen hallinnassa pitäminen ja säätely vaativat tutkijalta taitoa ja kokemusta haastattelijan roolista ja tehtävistä (Hirsjärvi & Hurme 2008, 35).

Haastattelun anti on suoraan yhteydessä siihen, kuinka hyvin haastattelija kykenee luomaan vuorovaikutustilanteeseen luottamuksellisen ilmapiirin (Eskola & Suoranta 2008, 93). Perusajatuksena voidaan pitää sitä, että suoraan aiheeseen menemisen sijaan tutkijan tulisi käyttää tilanteen alussa aikaa miellyttävän ja sallivan ilmapiirin luomiseen (Eskola & Vastamäki 2010). Haastattelun aluksi yhteistä maaperää voidaan luoda juttelemalla ensin aivan arkipäiväisistä, helpoista keskustelunaiheista. Haastattelijan kannattaa kerrata haastateltavalle oma roolinsa, tehtävänsä ja tavoitteensa. Näin haastateltavalle syntyy näkemys haastattelun tarkoituksesta. (Ruusuvuori & Tiittula 2005.) Niin tilanteen avaamista kuin itse haastattelun ohjaamista ajatellen haastattelijan on lisäksi varauduttava siihen, että tilanteen toinen osapuoli on niukkasaniminen (Eskola & Suoranta 2008, 89). Tutkija voi haastattelussa kiinnittää huomiota myös omaan puhetapaansa. Eskolan ja Vastamäen (2010) mukaan haastateltavan puhettavan myötäileminen on tilanteessa jopa suotavaa. Tienari, Vaara ja Meriläinen (2005) nostavat esille yhteisyyden luomisen esimerkiksi ikään, etniseen taustaan tai yhteiseen asiantuntemukseen liittyen.

Haastattelijan tulee pystyä haastattelussa nopeasti tuomaan esille se, että hän tuntee riittävästi käsiteltävänä olevia aiheita tai teemoja. Näin hän pystyy keskustelemaan ”tasaveroisemmin” haastateltavansa kanssa. (Tienari ym. 2005.)

Itselleni oli haastattelutilanteisiin valmistautuessa etua siitä, että olin tehnyt haastatteluja aiemminkin. Toisiin opintoihini liittyvässä pro gradu -työssä keräsin aineistoni ryhmähaastatteluun. Siinä mielessä tämän tutkielman aineistonkeruu asetti minut uudelleenlaiseen tilanteeseen, sillä nyt toteutin haastattelut yhden tutkittavan kanssa kerrallaan. Haastatteluihin valmistautumista helpotti tieto siitä, että haastateltavat henkilöt ovat toimineet pitkään vapaaehtoisena, ja että myös minulla on vapaaehtoisena toimimisesta omakohtaista kokemusta. Olin jo haastatteluihin kutsumisvaiheessa kertonut haastateltaville olevani itsekin niin sanotusti *samaa porukkaa*, siis aktiivinen toimija vuoden 2017 MM-kisojen järjestelyissä. Haastattelutilanteessa juttelin ensin tutkittavieni kanssa rauhassa niitä näitä. Tämän jälkeen siirryimme haastattelurungon mukaisesti taustamuuttujien kautta varsinaiseen keskusteluaiheeseen. Vaikka otin vastuun tilanteen ohjaajana, pyrin antamaan tutkittavalle mahdollisimman paljon liikkumatilaa. Keskustelunaiheet poikkesivat välillä pois aihepiiristä.

Eskolan ja Suorannan (2008, 91) mukaan tutkijan on myös huomioitava ja harkittava haastatteluiden toteuttamisen paikkaa – kaikki tilat eivät ole neutraaleja haastattelutarkoituksiin. Järjestin viisi haastattelua kuudesta Lahden Urheilukeskuksessa MM-kisaorganisaation kokoustilassa. Kuudennen haastattelun toteutin haastateltavan työpaikalla hänen ehdotuksestaan. Kutsumukseni informantteja haastatteluun kysyin aluksi heiltä, onko heillä mitään toiveita haastattelupaikan suhteen. Olin etukäteen suunnitellut järjestäväni haastattelut MM-kisaorganisaation kokoushuoneessa, vaikka samalla olin pohtinut, onko se ympäristönä liian virallinen. Moni haastateltava ehdotti kuitenkin Urheilukeskusta haastattelupaikaksi ennen kuin ehdin sitä edes mainitsemaan. Tästä voi päätellä, että haastattelupaikkojen valinnat onnistuivat hyvin. Ympäristö oli haastateltaville tuttu, mutta samalla kokoushuone tarjosi meille keskustelurauhan. Lisäantina sijainnin suhteen koin sen, että vapaaehtoisuuden näyttämöt sijaitsivat oikeastaan heti haastatteluhuoneen ulkopuolella. Monesti haastateltavan muistellessa jotakin kokemustaan kisoista, hän pystyi samalla viittaamaan tarkempaan tapahtumapaikkaan paitsi suullisesti myös eleidensä avulla – *se tapahtui tuossa rinteessä tai tuossa mutkassa*. Koen, että tämä on voinut lisätä haastateltavien kykyä eläytyä tilanteeseen ja palauttaa mieleen kisoissa koettuja hetkiä.

4.5 Aineiston analyysi

Tutkimuksen tekemisen päämäärä on aineiston analysointi ja tulkinta sekä johtopäätösten luominen. Analyysivaiheessa tutkijalle selviää, millaisia vastauksia tutkimusongelmaan on mahdollista saada. (Hirsjärvi ym. 2007, 216.) Tarkoituksena tässä vaiheessa on myös selkeyttää, järjestää ja tiivistää aineistoa siten, että tutkittavasta aiheesta tuotetaan uutta ja mielekästä tietoa (Eskola & Suoranta 2008, 137).

4.5.1 Ensiaskleet aineiston kanssa

Eskolan ja Suorannan (2008, 150) mukaan aineistosta voidaan edetä kohti analysointivaihetta eri tavoin. Tutkimuksessani litteroin ensin haastatteluaineistoni tekstimuotoon, minkä jälkeen koodasin sen ennen etenemistä varsinaiseen analyysiin. Puhtaaksikirjoitettua haastatteluaineistoa kertyi Times New Roman -fontilla, kirjainkoko 12 sekä riviväliä 1,5 käyttäen yhteensä 74 liuskaa. Toteutin litteroinnin mahdollisimman nopeasti aineistonkeruun jälkeen. Siihen, millä tarkkuudella äänitallenteet kirjoitetaan auki, ei ole olemassa yhtä ainoaa ohjeistusta (Hirsjärvi ym. 2007, 217). Litteroinnin tarkkuus riippuu siitä, millaisen analyysin aineistosta on suunniteltu tekevänsä (Tiittula & Ruusuvoori 2005; Eskola & Vastamäki 2010). Tutkimukseni analyysin pääpaino on vuorovaikutuksen ja sen painotusten sijaan siinä, mitä aiheista sanotaan. Tämän vuoksi en merkinnyt tekstiin esimerkiksi äänen painotuksia, voimakkuutta ja puheen taukoja. Lisäksi poistin tutkielmaan lisätyistä aineistositaateista tämän tutkimuksen tarkoituksen kannalta turhia täytesanoja – *öö*, *tota* – tekstin luettavuuden parantamiseksi.

Aineiston puhtaaksikirjoittamisen jälkeen luin aineiston useampaan otteeseen läpi. Tämä niin kutsuttu tutustumisvaihe on tärkeä, sillä tutkijan on tunnettava aineistonsa perinpohjaisesti (Eskola & Suoranta 2008, 151). Tutustumisen jälkeen on päätettävä, mikä aineistossa on tutkimusongelman kannalta kiinnostavaa. Monesti tutkija löytää tässä vaiheessa paljon houkuttelevia asioita ja aiheita, mutta kaikkia kiinnostuksen herättäneitä löydöksiä ei voida kuitenkaan hyödyntää analyysissä (Hirsjärvi ym. 2007, 220; Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–92). Itse tarkastelin aineistoa litteroinnin jälkeisillä lukukerroilla joka kerta hieman eri näkökulmista. Pyrin avaamaan keskustelua aineiston kanssa merkitsemällä aineistoon muutaman lukukerran jälkeen vastakysymyksiä, eli millaisia kysymyksiä jokin tutkittavan sanoma minussa herättää. Etsin tutkittavien tarinoista myös mahdollisia ristiriitaisuuksia ja merkitsin erityisen kiinnostavia osioita

tekstiä lihavoiden. Tämän jälkeen käsittelin aineistoa teemahaastattelurunkoni pohjalta merkittävällä värikoodein aineistossa käsiteltäviä aiheita.

Koodausvaihe on tutkimuksessa tärkeä eikä ennen sitä ole mahdollista soveltaa varsinaisia analyysitekniikoita, kuten tässä tapauksessa teemoittelua, aineistoon. Koodauksessa aineisto käydään läpi ja siitä merkitään erilaisin koodein ylös tutkimusongelman kannalta kiintoisat asiat. Kiinnostavat tekijät otetaan muusta aineistosta erilleen ja kaikki muu jää tutkimuksesta pois. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91–93.) Koodimerkit eli indeksit toimivat jälkikäteen ikään kuin osoitteina, joiden avulla tekstistä voidaan etsiä lähempään tarkasteluun esimerkiksi tiettyä aihetta käsitteleviä kohtia (Eskola & Suoranta 2008, 155). Ensimmäisessä koodausvaiheessa merkitsin tekstiin teemahaastattelurunkoon nojaten eri väreillä seuraavat aihepiirit:

1. Ensikosketukset vapaaehtoistoimintaan, miksi on halunnut tai ei ole halunnut olla vapaaehtoisena kisoissa
2. Kokemukset vapaaehtoistoiminnasta (millaisissa tehtävissä työskennellyt)
3. Kokemukset vapaaehtoistoiminnan toimintaympäristöstä
4. Vapaaehtoistyön merkitykset toimijalle ja kisoille
5. Vapaaehtoistoiminnan tulevaisuus

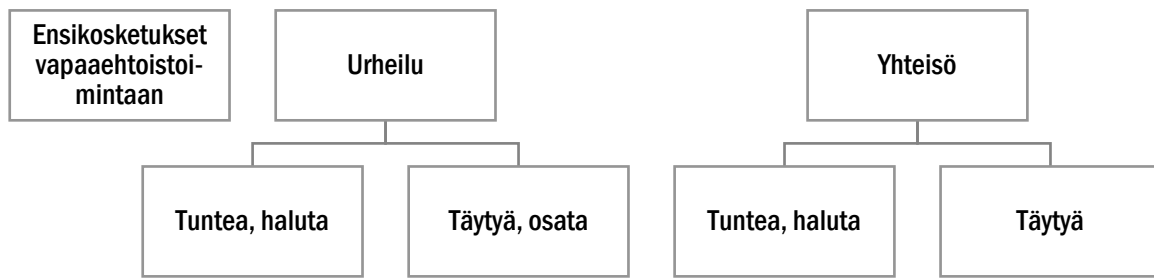
Mikäli aineisto on kerätty esimerkiksi teemahaastattelun avulla, haastattelurunko voi toimia hyvänä apuna koodausvaiheessa (Eskola & Suoranta 2008, 152). Tutkimuksessani teemahaastattelurunko ei kuitenkaan toiminut tältä osin enää apuvälineenä analyysissä, sillä haastatteluaineistossa puhe ei jäsentynyt kurinalaisesti aineistonkeruuvaiheessa luomieni keskusteluteemojen alle. En myöskään kokenut tekemääni värikoodijäsennystä riittävän täsmälliseksi ja ymmärrystäni aineistosta lisääväksi. Aineiston todelliset teemat ja oleelliset kysymykset ikään kuin hukkuivat näiden suurempien ja vahvasti limittäisten aiheiden alle. Tästä johtuen merkitsin seuraavalla lukukerralla erilliseen tekstitiedostoon ylös, millaisiin kysymyksiin aineistossa vastataan. Tämän prosessin myötä pyrin mahdolliseen tutkimuskysymyksen tarkentamiseen. Koin työvaiheen tarpeelliseksi siksi, että hahmotin toden teolla rajaamisen tarpeen sekä sen, kuinka moninaisesti kysymyksiin aineisto todella tarjoaisi vastauksia. Tässä kohtaa sovelsin aineistooni aineistolähtöistä otetta (ks. Eskola & Suoranta 2008, 151–152, 155–156).

4.5.2 Teoriasidonnainen lähestymistapa ja teemoittelu

Pikkuhiljaa laajahko ja monipuolinen aineistokokonaisuuteni alkoi hahmottua. Havaittiin, että aineistossa puhutaan paljon sekä omasta että muiden toiminnasta ja toimintaympäristöstä. Toimijuudesta näytti muodostuvan kantava teema haastateltavien puheissa työtehtävistään ja kokemuksistaan MM-kisaympäristössä. Havainnon tehtyäni pyrin lisäämään ymmärrystäni toimijuuden tutkimuksesta tutustumalla aihepiiriin aiempaan tutkimuskirjallisuuteen eri tieteenaloilla. Tavoitteenani oli löytää aineiston analyysiin ja tulkintaan avukseni kehys, jonka avulla pääsisin kiinni toiminnalle annettaviin merkityksiin – kuten erilaisiin arvoihin, arvioihin, tarpeisiin, velvoitteisiin ja tavoitteisiin. Tähän tarkoitukseen tarkoituksenmukaiseksi, innostavaksi ja uusia ajatusuria aukovaksi työkaluksi löysin ja havaitsin jo edellä esitellyn Jyrkämän (2007; 2008) modaliteettimallin.

Hyödynsin viitekehystä koodaten aineiston uudestaan. Tätä tutkimukseni työvaihetta luonnehdin teoriasidonnaiseksi. Teoriasidonnaisella analyysillä on teoriakytkeä, mutta se ei kuitenkaan suoraan nouse teoriasta tai pohjautu teoriaan (Eskola 2015). Tuomi ja Sarajärvi (2009, 96) käyttävät samasta analyysitavasta nimitystä teoriaohjaava analyysi. Heidän mukaansa tällaisessa analyysissä teorian tarkoitus on auttaa tutkijaa avaamaan uusia ajatuspolkuja – ei niinkään testata teoriaa kuten teorialähtöisessä analyysissä. Edellisiin määritelmiin pohjaten tässä analyysin osassa merkitsin aineistooni Jyrkämän ohjeistuksien mukaisesti kohtia, jossa on huomattavissa vapaaehtoistoimijuutta ohjaavia modaliteetteja. Lähdin liikkeelle puhtailla sanahauilla. Esimerkiksi täytyä-ulottuvuuteen liittyviä ilmauksia ja kertomuksia etsin aineistosta ensin sanojen *pitää, täytyä, pakko, velvollisuus* ja *este* muunneltuna. Tämän jälkeen luin aineiston useampaan otteeseen läpi etsien ilmaisuja, jotka eivät sanahauilla vielä paikantuneet.

Teoriasidonnainen koodaus oli jälleen tärkeä työvaihe analyysiprosessissa ja syvensi tuntemustani aineistosta ja merkitysten moninaisuudesta. Modaliteetteja tarkastelemalla havaitsin aineistosta kumpuavia teemoja. Listasin esille nousevia keskeisiä aiheita ja loin niistä kokonaisuuksia erityisesti toiminnan merkitysten, toimijuuden modaliteettien ja koordinaattien näkökulmasta. Keskeiset teemat ja eri modaalisuudet yhdistyivät ketjuittain ja limittäin toisiinsa. Tämä ilmentää sitä, kuinka vapaaehtoistoiminnan merkitykset muodostavat moniulotteisia merkitysrakenteita. Teemojen limittäisyys loi teemoittelulle haasteita. Prosessinomaisen työstön myötä aineistosta kuitenkin erottui kolme keskeistä teemaa, jotka esittelen kuviossa 6.

KUVIO 6. Aineiston teemoittelu.

Esittelen tutkimustulokseni tulososiossa näiden teemojen – vapaaehtoistoiminnan ensikosketusten, urheilun sekä yhteisön – mukaan. Vapaaehtoistoiminnan ensikosketukset nostin omaksi teemakseen, sillä koen toiminnan alkutaipaleen ja vapaaehtoisen taustan merkitykselliseksi tekijäksi hänen koko vapaaehtoispolun osalta. Toisen teeman, urheilun, jaoin kahteen alateemaan. Ensimmäinen avaan vapaaehtoisten tunnesidettä urheilua kohtaan sekä sitä, millainen merkitys urheilulla ja lajilla heille on. Toisekseen valotan toimijoiden urheilussa vapaaehtoistaipaleen aikana havaitsemia muutoksia sekä niiden vaikutusta vapaaehtoisen toimintaympäristöön. Erotin myös kolmannen teeman kahdeksi alateemaksi. Ensimmäiseen alateemaan sijoitin yhteisön merkityksellisyyttä *tuntea-* ja *haluta* -lottuvuuksien näkökulmasta kuvaavia sanomia. Toiseen alateemaan jaoin puolestaan yhteisössä ilmeneviä toimintatapoja ja normeja *täytyä-*modaalisuuden hengessä käsittelevät aineiston osat.

4.5.3 Luotettavuus ja eettisyys analyysivaiheessa

Tuomen ja Sarajärven (2009, 133) mukaan tutkijan on oltava vastuussa hyvän tieteellisen käytännön vaalimisesta, rehellisyydestä ja vilpittömyydestä. Kylmä, Pietilä ja Vehviläinen (2002) erittelevät tutkimuksen eettisiä valintoja terveyden edistämisen tutkimuksen näkökulmasta. Heidän mukaansa tutkijan tulisi analyysivaiheessa raportoida tuloksensa paitsi tarkasti ja rehellisesti myös tutkittaviaan ja heidän yksityisyyttään suojellen. Tehtyjä valintoja on perusteltava jatkuvasti tutkimuksen varrella (Eskola & Suoranta 2008, 208). Tutkimuksessani käsittelemäni aineistoa luottamuksellisesti. Haastattelujen äänitallenteet tallensin tarkasti niin, ettei niihin on pääsy vain minulla. Muutin tutkittavieni nimet pseudonyymeiksi eli vaihdoin tutkittavieni nimet jo litterointivaiheessa. Kiinnitin haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseen huomiota myös tulosten raportoinnissa. Haastattelutilanteissa puhuimme tutkittavien rooleista hyvin täsmällisesti, mutta niiden erittelemisen raportoinnissa olisi mahdollistanut tutkittavien tunnistamisen MM-kilpailuympäristöä ja -toimijoita tunteville henkilöille. Tutkimusraportissa

häivyttiin roolit siten, että puhun esimerkiksi kilpailupuolen vapaaehtoistöistä erittelemättä, mistä tehtävästä tarkemmin on kyse – ajanotosta, mittaamisesta, kunnostuksesta, huollosta, kisakansliasta, vartioinnista vai kenties tulospalveluista.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 22) mukaan tutkijan tulisi harkita sitaattien liittämistä tutkimusraporttinsa osaksi – tuovatko ne todella tutkimukseen lisäarvoa. Pysin lisäämään tutkimukseni raportoinnin luotettavuutta käyttämällä analyysitekstin lomassa suoria aineistositaatteja. Laajojen sitaattikokoelmien sijaan käytin suoria lainauksia tekstissä kuitenkin vain harkiten. Tuon tutkittavien näkökulmaa esille enemmän heidän sanomiensa kuvailulla ja referoinnilla. Joka tapauksessa aineistoon viittaamalla pyrin havainnollistamaan tulkintojeni perustaa ja kattavuutta – toisin sanoen osoittamaan, etteivät päätelmäni perustu vain satunnaisiin aineistopimintoihin (ks. Eskola & Suoranta 2008, 216).

Tutkimustulosten kattavuutta voidaan lisätä myös hyödyntämällä aineistotriangulaatiota. Aineistotriangulaatiolla tarkoitetaan erilaisten aineistojen yhdistelemistä samassa tutkimuksessa. (Eskola & Suoranta 2008, 68). Tutkimuksessani en hyödyntänyt yhdenvertaisesti erilaisia aineistoja triangulaation tavoin. Triangulaation sijasta käytin kuitenkin eri MM-kilpailuista kerättyjä Hiihtomuseon arkistolähteitä sekä MM-historiaa käsittelevää kirjallisuutta. Nämä aineistot eivät olleet analyysin kohteena, vaan hyödynsin niitä muun tutkimuskirjallisuuden tavoin tulkintojani vahvistavina ja elävöittävinä elementteinä. Tapaukseni syvennyin siis tutkittavieni kokemusmaailmoihin, jotka muodostavat tapauksen. Analyysin laajentaminen arkistoihin ei olisi ollut pro gradu –tutkielman puitteissa tarkoituksenmukaista.

Aineistotriangulaation sijasta tutkimukseni analyysin vahvuuksia luotettavuuden osalta ovat kuitenkin sen prosessinomaisuus sekä perustelut aiempaan tutkimuskirjallisuuteen viitaten. Vahvistuvuuden näkökulmasta tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä myös etsimällä omista tutkimustuloksista yhtymäkohtia aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa (Eskola & Suoranta 2008, 212). Kuten edellä olen jo todennut, analyysini eteni prosessimaisesti välillä aineistolähtöisempää ja välillä teoriaohjautuvampaa tutkimusotetta hyödyntäen. Prosessinomaisuus sekä omien valintojen ja tulkintojen toistuva kyseenalaistaminen ja muovaaminen teki analyysivaiheesta työlää, mutta samalla koen sen lisänneen tutkimukseni luotettavuutta. En tyytynyt teemoittelussa ensimmäiseen tekemääni ratkaisuun, vaan harkitsin ja mietin jokaista siirtoani. Aiempaan tutkimuskirjallisuuteen syvennyin vuorotellen omaan aineistoon uppoutumisen vaiheiden kanssa. Näin valintani saivat perspektiiviä eri vaiheissa prosessia.

5 TULOKSET

Seuraavaksi esittelen tutkimukseni keskeisimmät tulokset. Olen jakanut tulososion teemoittain vapaaehtoistoiminnan ensikosketuksiin, urheilun merkityksiin sekä yhteisön ja sen toimintatapojen merkityksellisyyteen.

5.1 Ensikosketukset vapaaehtoisuuteen

Ensimmäisessä alaluvussa etenen kronologisessa järjestyksessä. Erittelen ensin 1950-1970-luvuilla vapaaehtoistoiminnan aloittaneiden ensikosketuksia vapaaehtoisuuteen. Seuraavissa osissa tarkastelen nykyajalle tyypillisempiä mukaan tulemisen väyliä 1980-luvulta nykypäivän havaintoihin saakka.

5.1.1 Me lahtelaiset – yhtenäinen hiihtokulttuuri

Kaikki haastattelemanani miespuoliset vapaaehtoiset kuvaavat talkootaipaleensa alkaneen oman urheilu-uran rinnalla jo lapsuudessa ja nuoruudessa. Vapaaehtoispolun alkupiste sijoittuu heidän tapauksessaan 1950- ja 1960-luvuille. Aatos kertoo olleensa talkoissa mukana jo hyvin nuorena, 13-vuotiaana MM-kisoissa vuonna 1958.

Mehän aloitettiin se talkootyö jo ennen sitä 1958. Me oltiin jo vanhoja poikia, oltiin jo 13-vuotiaita silloin. Niin meitä oli ryhmä sieltä [samalta asuinalueelta], me myytiin jo pari vuotta aikaisemmin kisaohjelmia ja sitten milkkiä kannettiin se mikä jakettiin ja myytiin täällä alueella sitten. Ja siitä se vaan se kaikki lähti käyntiin.

Myöhemmin Aatos kuvailee siirtymää lajin harrastajasta vapaaehtoistojaksi ”luontaiseksi jatkumoksi”. Oman urheilu-uran loputtua 20-vuotiaana hän jatkoi edelleen vapaaehtoistoiminnan parissa. Samaan tapaan myös Heikin ja Sepon tarinoissa korostuu vahvasti oman urheiluharrastuksen vaikutus vapaaehtoistointaan. Harrastuksen loputtua he jatkoivat vapaaehtoisena työskentelemistä sen kummempia miettimättä. Seppo kertoo olleensa Salpausselän kisoissa katsojana vuodesta 1946 lähtien ja tulleen talkotoimintaan mukaan vuonna 1960. Tästä lähtien Seppo on toiminut Salpausselällä vapaaehtoisena useamman vuosikymmenen ajan – ollen kuitenkin välissä työn vuoksi sivussa vuoden 1989 MM-kisoista. Niin ikään Heikki kokee vapaaehtoistointaan osallistumisen olleen hänelle itsestäänselvyys jo nuoruudesta saakka.

No se vaan sattui jäämään, ja kun minäkin oon ollut ihan nuoresta pojasta lähtien urheiluelämässä mukana, urheilijana ja toimitsijana, niin sehän on ihan itsestänselvyys se asia.

Erona Aatokseen ja Seppoon Heikki ei ole kuitenkaan viettänyt lapsuuttaan ja nuoruuttaan Lahdessa. Mitä kaikki kolme tarinaa joka tapauksessa yhteisesti edustavat, on tietynlainen seuratoiminnallinen eetos. Vaikka tutkimukseni aihe ei varsinaisesti olekaan urheiluseuran vapaaehtoistoiminta, liittyy seuratoiminta voimakkaasti myös MM-kisaympäristöön. Heinilän ja Kosken (1991, 57) jaottelussa seuratoiminnan erilaisista intresseistä miesten vapaaehtoisuran alkutaival edustaa liikunta-aktiivin roolia. Jaottelussa liikunta-aktiivilla viitataan ensisijaisesti seuran liikunta- ja urheiluaktiiviteeteissa mukana olevaan ja niiden ohessa mahdollisesti seuratoiminnan tehtäviin osaa ottavaan toimijaan. Tässä tapauksessa vaikuttaa siltä, että vapaaehtoistoiminta ja harrastaminen olivat kiinteästi, ehkä jopa erottamattomasti yhteydessä toisiinsa. Lahden kontekstissa tähän kokonaisuuteen kytkeytyi omana ominaispiirteenään globaali ulottuvuus, kansainvälisten suurtahtumien järjestäminen. Mukaan lähdettiin laaja-alaisesti niin seuratoimintaan kuin kilpaurheilua edistämään. Myöhemmin oman urheilu-uran jälkeen intressit keskittyivät seuratoimitsijan roolia kuvaaviksi, seuratoimintaan ja -hallintoon osallistumiseksi. (ks. Heinilä & Koski 1991, 57.)

Aatoksen, Sepon ja Heikin aktiivinen vapaaehtoistoiminta oman urheiluharrastuksen rinnalla voidaan tulkita myös yhdeksi seuratoiminnan kasvatuksen tavaksi. Urheiluseurat ja niissä toimiminen kasvattavat lasta tavalla tai toisella. Käytännössä kasvatus voi tapahtua joko liikuntaan tai liikunnan avulla. Jos kasvatustavoite on jotain muuta kuin urheilulliseen suoritustasoon tähtäävää, puhutaan liikunnan avulla kasvattamisesta. (ks. Westergård 1993.) Tässä tapauksessa seuratoiminnassa urheilijana ja toimitsijana mukana oleva nuoriso oppi näkemään talkootyön luontevana osana seuran toimintakulttuurin jäsenyyttä. Tätä ei ole kuitenkaan syytä nimetä kasvattamiseksi suoraan liikunnan avulla, sillä toimintaan liittyi paljon muutakin kuin itse urheilamista. Toimintaympäristön päämääränä lienee ollut urheilijaksi kasvattaminen, toimitsijaksi kasvattamisen ollessa osatavoitteena.

Toimintaympäristö, seura, vaikuttaa siis tiedostaneen nuorten mahdollisuudet toiminnan jatkuvuuden takaamisessa (ks. Heinilä & Koski 1991, 123). Nuoret havaittiin tärkeäksi toimintapotentiaaliksi paitsi tulevaisuuden urheilijoina myös tulevana mahdollisina seuratoimitsijoina. Kasvatuksessa tavoitteeksi asetettiin näin ollen todennäköisesti myös lasten ja nuorten sitout-

taminen toimijayhteisöön ja edistettäviin perinteisiin. Perinteiset kansainväliset kisat ja vapaaehtoisyhteisön jatkuvuus nähtiin säilytettävän arvoisiksi asioiksi, ja niiden eteen ponnisteleminen valjastettiin koko lajiyhteisö. Tämä ei yllätä, sillä kuten luvun 2.2 historiataustoituksessa todetaan, perustettiin Lahden Hiihtoseura alun perin ”Suomen Holmenkollenin” rakentamista varten. Heinilän (1993) mukaan yhteisön, kuten seuran, toimivuus perustuu juuri jäsenistön yhteisvastuullisuuteen. Seuran toimivuus palveluidensa järjestämisessä on sitä parempi, mitä useammat jäsenet ovat mukana seuratoiminnan tehtäviä hoitamassa (Heinilä 1993). Lahden tapauksessa joukkovoimaa on toden teolla riittänyt.

Mikäli pyrkimyksenä oli kasvattaa nuoret liikunta-aktiivit näkemään vapaaehtoistoiminta omaan harrastamiseen ja seurassa mukana olemiseen kiinteästi ja erottamattomasti liittyvänä tekijänä, niin siinä ainakin Aatoksen, Sepon ja Heikin osalta onnistuttiin. Heille talkoohihojen kääriminen on ollut yhteisössä itsestänselvyys. Modaliteettien kannalta tämä tarjoaa mielenkiintoista pohdittavaa. Ensinnäkin seuratoimintamaista mukaan tulemistä voidaan tarkastella *täytyä*-ulottuvuuden kautta velvollisuutena. Vapaaehtoistoimintaan osallistuminen oman urheilu-uran rinnalla on ollut tästä näkökulmasta ajateltuna yhteisössä piilevä velvollisuus – kun urheilut, tulet samalla mukaan tekemään töitä yhteisen hyvän eteen. Huomionarvoista on, että mikäli toimintaan mukaan tulemisessa on ollut kyse tällaisesta yhteisön jäsenen velvollisuudesta, ei kukaan edellä mainituista toimijoista kokenut sitä kielteisenä tai ahdistavana. Toisen näkökulman tarkasteluun tuo *voida*-ulottuvuus. Oman urheilu-uran lahtelaisessa seurassa voi nähdä tarjonnan tilaisuuden tulla toimintaan mukaan – ja tähän tilaisuuteen ilomielin tartuttiin. Toisaalta ei tule vähätellä *tuntea*- ja *haluta*-ulottuvuuksien merkitystä vapaaehtoistoiminnalle. Kiinteä toimiminen omassa seurassa on varmasti ollut omiaan synnyttämään tunnesiteen ja arvostuksen paitsi omaa seuraa myös kisaperinnettä kohtaan sekä halun viedä perinteitä eteenpäin. Tätä vuosikymmeniä sitten luotua arvostusta ja halua jatkaa kisaperinnettä kuvaa osuvasti esimerkiksi Aatos, joka nostaa esille arvostuksensa muun muassa paikallista mäkilegendaa, vuoden 1964 mäkihypyyn olympiavoittaja Veikko Kankkosta kohtaan.

Veikko Kankkonen oli meitä vähän vanhempana kaverina esimerkkinä, kuitenkin me jo silloin harrastettiin näitä. Mutta sitten, kun hän voitti olympiakultaa ja muuta, niin se tarkoitti tietysti sitä, että me ihan varmasti halutaan jatkaa näitä kuvioita siitä sitten.

Lahtelaisia perinteitä ja oman kylän urheilusankareita *arvostettiin* ja siksi kisaperinteitä myös *haluttiin* jatkaa ja tukea osallistumalla talkootöihin. Aatoksen lauselmaa ei voi pitää yksittäistapauksena. Kuten edellä totesin, esimerkiksi Seppo ja Heikki kasvoivat lajikulttuuriin ja sen

seuratoimintaan mukaan jo varhain. Pohjoismaiset hiihtolajit sekä niiden piirissä harrastaminen, talkootyöhön mukaan tuleminen ja kisatapahtumissa vieraileminen olivat vahvasti paitsi suomalainen myös erityisesti ”lahtelainen juttu”. Toiminta kiinnittyi vahvasti paikalliseen urheiluseuraan, Lahden Hiihtoseuraan. MM-kisoja järjestämässä olivat kuitenkin lajia harrastaneiden lasten ja nuorten lisäksi myös laajemmin kaupunkilaiset. Kisatapahtuman organisointi oli lahtelaisten yhteinen asia, mitä Mäkeläisen ja Teräväisen (2011, 11) julkaisuunsa sisällyttämä poiminta vuoden 1941 Etelä-Suomen Sanomista kuvaa oivasti.

Tänään hiihdot siis alkavat. On täysi syy tässä mieliinpalauttaa se suuri yksimielisyys ja innostus, mikä Lahdessa vallitsee, kun Salpausselän hiihdot ovat kysymyksessä. Jokainen tahtoo olla mukana, ja kun hiihtokoneisto käsittää pyöreän luvuin noin 500 henkilöä, voi ymmärtää, että siinä tarvitaan suurta uhrautuvaisuutta. Moni lahtelainen ei ole koskaan nähnyt Salpausselän hiihtoja, sillä on pitänyt istua joko jossakin kansliassa tai laskea tuloksia.

Mäkeläisen ja Teräväisen (2011, 10) mukaan kisat on alusta alkaen järjestetty pääosin lahtelaisten vapaaehtoisten voimin. Edettäessä vuosikymmeniä eteenpäin oltiin vuoden 1978 kisoihin edelleen valmiita panostamaan laajalla rintamalla. Vuoden 1989 MM-kisojen vapaaehtoisille osoitetussa tiedotteessa näitä edellisiä MM-kisoja muisteltiin kisojen järjestelytoimikunnan puheenjohtajan toimesta seuraavasti.

Kisoja järjestämässä 1978 oli lähes 3 000 henkeä ja halukkaita olisi ollut huomattavasti enemmän.

”Melkein tuli loukkaantumisia, kun kaikki eivät päässeet mukaan. Ja se tuntuu olevan lahtelaisilla oikein verissä, että tällaisia kisoja täytyy olla itse edes jollain tavalla järjestämässä.”

Talkoohenkeä siis Lahdesta on löytynyt ja löytyy vielä jatkossakin, arvioi Erkki Linko. (Vapaaehtoisten tiedote 1987b.)

Edellä on kuvattu, kuinka 1950-1970-luvuilla talkoolaisia riitti. Haastatellut miestalkoolaiset kertovat kaikki tullessaan mukaan vapaaehtoistoimintaan jo oman urheilu-uransa aikana. Talkootoiminta kiinnosti lahtelaisia myös laajemmin, ja yhteensä innokkaita vapaaehtoisia kaupungissa oli jopa yli tarpeiden.

5.1.2 Lähtisitkö silloin kanssani?

Hieman vuoden 1978 MM-kisojen jälkeen, 1980-luvulla, ensikosketuksensa vapaaehtoistointintaan saivat Pirkko ja Leena. Kummankin tarinassa tärkeänä vaikuttimena toimi joku kisoissa jo työskennellyt henkilö omasta lähipiiristä. Molemmat ovat myös viettäneet lapsuutensa ja nuoruutensa Lahdessa. Esimerkiksi Pirkko mainitsee käyneensä kisoissa 7-vuotiaasta alkaen. Talkooyhteisöön Pirkko astui mukaan seuratoiminnan kautta: omien lasten aloitettua lajin harrastamisen ja anopin kysyttyä häntä tämän myötä mukaan seuratoimintaan.

Joo kyl mä sen muistan silleen, kun ensinnäkin anoppi on ollut pienen ikänsä, ollut silloin aikanaan kisoissa vapaaehtoistöissä. Ja sitten kun omat lapset alkoi harrastaa hiihtourheilua. Niin mä olin siinä sitten jostain noin -85 vuodesta, en ihan tarkkaan muista, seisoin tuolla mäen juurella tuomassa lapsia harjoituksiin. Ja sitten anoppi sanoi, että tulisit kisoihin töihin – Ja siit se lähti sitten.

Mukaan lähdettyään Pirkko on toiminut vapaaehtoisena erilaisissa kisoissa laajalla skaalalla piirikunnallisista MM-kilpailuihin ja Finlandia-hiihdoista Salpausselän kisoihin. Heinilän ja Kosken (1991, 57) seuratoiminnan jäsenyyden intresseistä Pirkkoa kuvaa seuratoimitsijan rooli. Reittiä talkootöihin omien lasten harrastamisen kautta voi pitää hyvin tavanomaisena tapana tulla mukaan urheiluseuratoimintaan. Lasten kiinnostus liikuntaan ja urheiluun sekä seuraosallistumiseen houkuttelee vanhempia mukaan toimintaan, intressinä usein nuorison ja nuorisokasvatuksen edistäminen (Heinilä 1986, 43). Modaalisuuksia voidaan tässä kontekstissa pohtia eri kanteilta. Ensinnäkin Pirkko saattoi lähteä mukaan tarjotun mahdollisuuden myötä (*voida*). Toisaalta lasten vanhempien lähteminen mukaan saattoi olla tietynlainen itsestänselvyys, eräänlainen yhteisön normi (*täytyä*). Omien lasten liikuntaharrastuksen edistämisen lisäksi Pirkon motiivien taustalla lienee vaikuttanut jo lapsuudesta saakka syntynyt side kisoihin niissä vierailemisen myötä. Mukaan lähtemistä on mahdollisesti edistänyt myös kisoihin jo tuolloin syntynyt *arvostus* ja *halu* perinteen jatkamiseen antamalla kisoille omaa työpanosta.

Niin ikään Leena kertoo käyneensä katsomassa kisoja perheensä kanssa pienestä pitäen. Talkoolaisena hän toimi ensimmäistä kertaa 13-vuotiaana MM-kisoissa 1989. Leena ja hänen kaverinsa päätyivät mukaan kaverin sukulaisen pyydettyä heitä talkootöihin.

Varmaan jotain olin tekemässä, mut en ihan silloin vielä kuitenkaan, et mä oon ollut kuitenkin sen verran pieni, mä olin 13 silloin. Et mä en ollut silloin vielä, tai olin mä jotain tekemässä,

mut en silleen virallisesti. – – siis mä oon ollut ensimmäistä kertaa silloin aikoinaan mäkihyppääjien numeroita keräämässä tuolla, et just tän kaverin mun sukulaismiehen kautta. Et se pyysi meitä ja siitä se on sitten lähtenyt.

Mukaan kisatoimintaan saatettiin lähteä jo pienestä pitäen. Leena kuvailee, etteivät hänen ensimmäiset talkootyönsä olleet varsinaisesti ”virallisia”. Nuoresta iästään huolimatta hänet kuitenkin pyydettiin mukaan. Sittemmin vastuullisiin rooleihin edennyt ja monia vuosia kisaorganisaatioissa toiminut Leena ei miellä 13-vuotiaan kokemusta viralliseksi talkootyöksi – vaan pieneksi avustamiseksi. Myös nuoremmilta toimijoilta kuitenkin löytyi *kykyjä* ja *osaamista*, joista kisat hyötyvät. Huomionarvoista on se, että toimijoita on houkuteltu, pyydetty ja otettu mukaan oman seurapiirin ulkopuoleltakin. Kisaperinne oli vahvasti lahtelainen juttu eikä vain tietyn pienen ja suljetun piirin toimintaa.

Seppo: Et kun lahtelainen näkee tuolta mäentornista olevasta lipusta, että hypätäänkö vaiko ei hypätä.

Aatos: Kyllä se Cheek melkein pitää tänne saada, vaikka ei nyt taida tulla, mutta sen nyt pitäis vanhana lahtelaisena kaverina tulla.

Ilmiön vahvuudesta paikallisesti kertovat myös nämä Sepon ja Aatoksen ajatukset. Sepon mukaan jokainen lahtelainen tuntee mäkihypyn salat ja lainalaisuudet, kun taas Aatoksen mielestä kilpailuihin Lahdessa tulisi suhtautua hyvin yhteisvastuullisesti – jolloin jokaisen, esimerkiksi Cheekin kaltaisen tunnetun artistin, täytyisi kantaa kortensa kekoon.

5.1.3 Kykenen, osaan, haluan – mukaan hakuprosessin kautta

Oma tai lasten urheilu-ura ja lahtelaisuus ovat luoneet tunnesidettä ja arvostusta pohjoismaisia hiihtolajeja kohtaan sekä synnyttäneet sisäisen halun osallistua perinteisten kisojen järjestämiseen. Vapaaehtoistyön tekeminen on aloitettu asiaa problematisoimatta. Sen sijaan 1990-luvun loppupuolelle ja 2000-luvun kynnykselle sijoituvissa kertomuksissa nousevat esille nykypäivälle ominaiset hakuprosessit vapaaehtoistehtäviin. Hakuprosessissa potentiaalisen vapaaehtoisen on reflektoitava mahdollista toimijuuttaan eri modaalisuuksien kautta: mitä *kykenen* ja *osaan* tehdä ja miksi *haluan* mukaan. Esimerkiksi vuoden 1989 kisoissa toiminut, mutta jatkuvasta seuratoiminnasta sivussa ollut Leena tuli myöhemmin 1990-luvun lopulla vapaaehtoistehtäviin uudelleen mukaan nimenomaan hakuprosessin kautta. Seppo puolestaan muistelee

rekrytointia MM-kisoissa 2001. Vastuuroolissaan Seppo johti vapaaehtoisten työskentelyä kielitaitoa vaativissa tehtävissä. Tehtäviä hoitamaan valittiin kielitaidon ja muiden ominaisuuksien perusteella niihin sopivia ja vaatimukset täyttäviä opiskelijoita. Raijan ensikosketus vapaaehtoistoimintaan syntyi kokonaan tällaisen hakuprosessin kautta hänen haettuaan mukaan vuoden 2001 MM-kisoihin.

Lehdessä haettiin vapaaehtoisia, koska oli ajatuksissa, että tulis olympialaiset. Ja mä katoin, että herranen aika olympialaiset! Et jos ne on täällä, niin mun on pakko olla siellä. Laitoin heti hakemuksen sinne ja jäin kuulolle. No sitten kuinkas ollakkaan mulle soitettiin, kun mä olin hakenut attasheaksi lentoasemalle omasta mielestäni erittäin hyvällä englannin kielitaidolla. Niin sitten mulle soitettiin, että tulisitko sä [toiseen tehtävään]. Mä ajattelin, että no ei parane olla kauheen ronkeli ja päätin, että jostakinhan se ura on aloitettava. Ja lähdin sitten [toiseen tehtävään].

Hakiessaan vapaaehtoiseksi Raijan piti eritellä omaa kokemus- ja osaamistaustaansa. Vaikka häntä ei valittukaan haluamaansa tehtävään, oli mukaan lähteminen ja osaksi tapahtumaa pääseminen hänelle tärkeää. Raijalle merkityksellisintä ei ollut se, mitä hän vapaaehtoisena tulee tekemään vaan se, että ylipäätään pääsee mukaan. Raija jatkaa kerrontaansa ensimmäisestä MM-kisavapaaehtoisuuden kokemuksestaan kuvailemalla tuntemuksiaan valituksi tulemisesta.

No itse asiassa mä en ees kokenut sitä sellaisena valintana, koska mulla oli jo se käsitys, että siellä puutetta on ja tarvetta. Mutta tietysti kauheen innokkaana menin sinne ja ootin, että mitä tehdään. Ja kaikki meni oikeesti niin hyvin, että siitä lähtien vuosittain oon ollut mukana.

Haski-Leventhal ja Bargal (2008) kuvaavat vapaaehtoisuutta eri vaiheiden ja siirtymien kautta. Mallissa vapaaehtoisuus alkaa sosialisatioprosessin ehdollisella vaiheella, jossa potentiaalinen toimija on ensimmäistä kertaa yhteydessä organisaatioon. Vaiheelle on tyypillistä kiinnostus organisaatiota kohtaan siitä saadun mielikuvan perusteella. Alkuvaiheessa asenne on romanttisen idealistinen, monimerkityksinen sekä erilaisten pelkojen ja fantasioiden värittämä. (Haski-Leventhal & Bargal 2008.) Tämä ilmenee myös Raijan vapaaehtoistaipaleen alkupuolella. Odotusta leimasi innostus ja kiinnostus organisaatiota ja sen toimintaa kohtaan. Toisaalta Raija tiedosti heti alusta alkaen oman tarpeellisuutensa. Raijan ennako-odotuksia vapaaehtoistoiminnasta ei tältä osin voi pitää romanttisen idealistisena – hän oli innokas näkemään mitä tehdään ja tarttumaan toimeen sekä tiesi toiminnan olevan tarpeellista. Ennako-odotukset toimintaa kohtaan olivat ilmeisen realistiset, sillä ensikosketuksen jälkeen Raija on toiminut vapaaehtoisena joka vuosi.

Vapaaehtoistoiminnan ensikosketusten näkökulmasta voidaan todeta, että miehet sekä naisista muussakin seuratoiminnassa lastensa kautta mukana ollut Pirkko osallistuneet toimintaan kokonaisvaltaisemmin kuin Leena ja Raija, jotka ovat työskennelleet ainoastaan Salpausselän kisojen sekä MM-kisojen parissa. Jokaisella vapaaehtoisella on kuitenkin vapaaehtoistaustaa useamman vuoden ajalta – Raijalla viimeisenä mukaan tulleen yksien MM-kilpailuiden sekä 15 Salpausselän kisojen verran.

5.2 Urheilu merkityksellisyyden rakentajana

Haastateltavani toimivat vapaaehtoisina urheilukilpailuissa – ja tämän kontekstin vuoksi lienee ilmiselvää, että urheilusta muodostuu aineistossa eräs vapaaehtoistoiminnan merkityksellisyyden rakentaja. Seuraavaksi tarkastelen urheilun osuutta vapaaehtoistoiminnan merkitysrakenteissa urheilun tunneulottuvuuden ja muuttuvien vaatimusten näkökulmista.

5.2.1 Yhteinen hulluus, urheiluhulluus

Kisaorganisaatio on tosin kovin laatikkomaisen näköinen kun se paperilla esitetään, mutta jokainen lokero sisältää ihmistolkulla väkeä, ihmisiä, joilla on yksi yhteinen hulluus: innostus hiihtourheiluun (Tiedotuslehti. FIS 1978 Lahti Bulletin 2).

Erityisesti miespuoliset vapaaehtoiset puhuvat paljon urheilusta. Kaikki kolme haastateltavaa miestä nostavat esille kiinnostuksensa MM-kilpailuiden lajeja, hiihtoa, mäkihyppyä ja yhdistettyä, kohtaan. Myös esimerkiksi Leena tunnustautuu innokkaaksi urheilun seuraajaksi ja kertoo katsovansa ”lahtelaisille tyypillisesti” erityisesti hiihtoa ja mäkihyppyä. Pirkon suhde hiihtourheiluun on muodostunut syntyperäisen lahtelaisuuden ja omien lasten harrastamisen kautta. Raija ei sen sijaan kerro omasta urheiluun tai tässä tapauksessa spesifimmin hiihtolajeihin liittyvästä suhteestaan. Hänen vapaaehtoisuransa lähti kuitenkin liikkeelle innostuksesta olympialaisia kohtaan. Yhteisesti kaikki vapaaehtoiset toivovat, että kisat järjestettäisiin urheilu edellä esimerkiksi viihdetarjonnan korostamisen sijaan. Tämä kieli siitä, että jokainen vapaaehtoinen – oli hän sitten esimerkiksi ahkera penkkiurheilija tai ei – kokee urheilun merkitykselliseksi asiaksi (*tuntea*) ja *haluaa* pitää huolta MM-kilpailuiden urheiluperinteestä.

Esimerkiksi Pöyhiä (2004, 54) havaitsee tutkimuksessaan vuoden 2003 jääkiekon MM-kilpailuiden vapaaehtoisista miesten olevan naisia enemmän kiinnittyneitä tapahtuman urheilulliseen puoleen. Niin ikään Super Bowlin vapaaehtoisia tutkineet Vansickle ym. (2015), vuoden 2002

Kansainyhteisön kisojen toimijoita tarkastelleet Downward, Lumsdon ja Ralston (2005) sekä Oslon vuoden 2010 pohjoismaisten hiihtolajien MM-esikilpailuiden vapaaehtoisia tutkineet Skirstad ja Hanstad (2011) kertovat miesten olevan naisia vahvemmin motivoituneita rakkaudesta ja kiinnostuksesta urheilua kohtaan. Vaikka tutkimuksessani miehet puhuvat naisia enemmän ja monipuolisemmin urheilusta, en kuitenkaan edellisten tutkimusten tapaan yleistä, että urheilun merkityksellisyys juontaisi juurensa suoraan nimenomaan sukupuoleen. Sen sijaan tutkimuksessani merkityksellinen eroa selittävä tekijä on ensinnäkin se, että kaikki tutkimukseeni haastatellut miespuoliset vapaaehtoiset tulivat toimintaan mukaan oman urheiluharrastuksensa kautta. Toisekseen kaikki vapaaehtoiset miehet ovat ainakin jossain vaiheessa talkootaivaltaan työskennelleet kilpailupuolen vapaaehtoistehtävissä. Sen sijaan naispuolisista vapaaehtoisista ainoastaan Leena on talkootaipaleensa aikana tehnyt itse kilpailutoimintaan liittyviä vapaaehtoistöitä: 13-vuotiaana mäkihyppääjien numerolappuja kerätessään. Tämä lienee yleisempikin linja hiihtolajien parissa, sillä myös Oslon MM-esikisoja tutkineiden Skirstadin ja Hanstadin (2013) mukaan naiset ja miehet työskentelevät eri tehtävissä, miesten ollessa juuri aktiivisempia urheilusektorin tehtävissä. Tästä huolimatta näen, ettei sukupuoli itsessään vaikuta ihmisen urheiluninnostukseen, vaan ennen kaikkea siihen vaikuttavat yksilön lajitausta ja vapaaehtoisorientaatio. Toki nämä tekijät tutkimuksessani henkilöityvät hyvin vahvasti miehiin, mutta urheilutapahtumissa vapaaehtoisena toimii varmasti myös urheilusta innostuneita naisia.

Kysyttäessä vapaaehtoisten mieleen jääneitä muistoja eri MM-kilpailuista, aloittavat kaikki miesvapaaehtoiset muistelunsa kilpailuiden urheilullisen annin kertaamisella. Esimerkiksi vuoden 1978 MM-kilpailut olivat Sepon mukaan ”oikein kovat kisat”. Heikki muistaa kisat erityisesti dramaattisia käännteitä sisältäneestä, suomalaisjuhliin päättyneestä naisten viestistä. Aatoksen mieleen jäi niin ikään kisoissa saavutettu suomalaismenestys.

No joo, ei siinä mitään, oli hyvät kisat. Hyvät kisat kaiken kaikkiaan, suomalainen menestys oli hyvä, ja sehän poikii myös sitä, että se on kaikin tavoin onnistunut sitten se niinku itelläkin sitten. Että jää tällainen hyvä filis sitten siitä.

Vuoden 1989 kisat jäivät Aatokselle mieleen puolestaan mäki- ja kilpailun yleisöstä hehkuneesta ikimuistoisesta lämmöstä ja metelistä. Heikki intoutuu jälleen muistelemaan kilpailuja hiihdon kautta.

Viestihiihdossahan se Magnusson jätti tuossa pitkässä mäessä, mistä tuo Magnusonin mäki nimityskin tuohon tuli Karpalosta kun noustaani ylös niin siinä. Siinä mäessä sitten viesti

ratkesi siihen, että semmonen jäi siitä mieleen ja siinä putos kyydistä, ei mahtanut mitään. Et semmonen jäi mieleen, ei siinä oikeastaan mitään muuta erikoisia.

Urheilu näyttäytyy miesten muistelussa erityisen merkityksellisenä, *tunteita* herättävänä tekijänä, josta kisat muistetaan. Hieno urheilumenestys jätti vapaaehtoisellekin onnistuneen tunteen kilpailu-urakasta. Toimijoiden mieliin ovat jääneet niin urheilun voitot kuin tappiotkin. Suomalaisen hiihtourheilun historiaa tuntien ei olekaan yllätys, että suomalaisten dopingkäryjen sävyttämät vuoden 2001 MM-kilpailut jättivät vapaaehtoisten mieliin vahvoja, tunnepitoisia ja kielteisiä muistoja.

Seppo: Helkkarinmoinen masennus jäi niistä kisoista mieleen.

Aatos: Niin se doping, sehän tietenkäin varjostaa sitä asiaa. Se varjostaa edelleenkin, vaikka mä en nyt henkilökohtaisesti kokenut sitä sillein, että mä sanon, että ”tää on tässä”.

Vuoden 2001 MM-kilpailuiden oli tarkoitus alun perin olla osa suurta suomalaista urheiluker-
tomusta – uusi tilaisuus kansakunnan ylpeyden ja yhteisöllisyyden *tunteen* korostumiselle sekä kansallisen identiteetin rakentamiselle (Laine 2006). Toisin kuitenkin kävi. Heinosen, Kariston ja Laaksosen (2005, 50) mukaan vuoden 2001 MM-kilpailuiden jälkeen useat toimitsijat olivat pettyneitä tapahtumiin, mutta toisaalta suurin osa halusi yhä olla mukana vapaaehtoistoimin-
nassa. Myöskään haastattelemieni vapaaehtoisten kokema pettymys ei onnistunut murtamaan heidän haluaan tehdä vapaaehtoistyötä kisoissa jatkossa. Vaikka urheilu koetaan merkityksel-
liseksi asiaksi, ei se ainakaan haastattelemieni vapaaehtoisten kohdalla pettymyksiä tuottaes-
saankaan ole ollut vapaaehtoisen polun katkaiseva tekijä. Negatiivisista kokemuksista huoli-
matta Aatos ja Seppo ovat jatkaneet vapaaehtoisena toimimista tapahtumien jälkeen yli viisi-
toista vuotta. Esimerkiksi Leenan osalta surullista muistoa hälventävät puolestaan samoista kil-
pailuista saadut myönteiset kokemukset.

Ne oli ehkä vähän surulliset kisat, mutta silti ne oli tosi mahtavat kisat. – Et ne oli kyllä tosi mukavat kisat silleen, että niitä oli kiva olla tekemässä. Kyllä, et ne oli varmaan ehkä sellaset, kyllähän ne ikimuistoiset kisat oli kaikesta huolimatta, vaikka vähän surullista olikin se loppu, mikä siinä sitten oli.

Eichberg (2004; 2012) erittelee artikkeleissaan kolme tapaa, joilla urheilu tuottaa yhteisöllisyyttä. Miesten kokemukset muistuttavat näistä ensimmäistä yhteisöllisyyden mallia, jossa yhteisyyttä tuottavat tulokset ja kilpailu, voitot ja tappiot. Tämä kilpaurheilussa hegemoninen

malli luo yhteisöllisyyttä, yhteisyyttä ja yhdessäolon tunteita kilpailutulosten kautta identifioitumalla – ”me voitimme” tai ”me hävisimme”. Urheilu on jäänyt miesten mieleen, vaikka toisaalta samanaikaisesti he muistelevat, kuinka omien vapaaehtoistehtävien kiireellisyys on useimmiten estänyt kisatapahtumien seuraamisen. Esimerkiksi Aatos ja Seppo kertovat, kuinka kilpailuja ei ehdi seuraamaan työvuorossa, vaan niiden tulokset on tarkistettava jälkikäteen. Näin on käynyt, vaikka olisi työskennellyt juuri kilpailutoiminnan parissa. Tästä huolimatta urheilu on miehille tärkeää, piirtää kisoista jääneet muistot mieliin niin hyvässä kuin pahassa ja on kenties luonut myös yhteisyyden tunnetta kilpailuiden parissa ahkeroivien keskuuteen.

Toisaalta Leenan kokemus vuoden 2001 MM-kilpailuista tuo esille, kuinka urheilu ei määritä hänen kokemuksiaan vapaaehtoisuudesta kaikista vahvimmin. Sen sijaan Leena korostaa nauttineensa kilpailuista hyvän porukan kanssa. Eichbergin toisessa liikuntamallissa me-henki syntyy juuri kohtaamisissa ja väliaikaiseen yhteisöön osallistumisessa. Kohtaamisissa yksilöiden välisiä eroja ei samankaltaisteta vaan jopa korostetaan. Kansanjuhlamaisessa asetelmassa ”ihmiset esittävät teatteria, omaksuvat rooleja ja käyttävät naamioita.” (Eichberg 2004; 2012.) Ylipäätään naiset eivät aineistossani muistele kisoja niinkään siis voittojen ja tappioiden, vaan kohtaamisten ja osallistumisen kautta. Myös Seppo kertoo erikseen naisten tehtävistä, joissa kilpailutapahtumia ei työvuorossa oltaessa nähdä laisinkaan.

No vielä viime kisoissa sieltä tuli kuuden aikaan naiset tekemään voileipiä, ja vaikka lämmin ruoka tuotiin jostain muualta, niin kahvit ja kaikki tämmöinen, niin ne on kaikki vapaaehtoisia ihmisiä. Ei ne siitä palkkaa saanut. Ja kuitenkin joutui olemaan siellä tilassa koko päivän, et ei ne tiennyt kisoista mitään. Mut en mä nyt usko, et niissä oli kovin montaa, jotka oli ees kisoista kiinnostunut. Tosta ei ainakaan kukaan käynyt meiltä kysymässä, että kuka voitti. Ja sitten tuolla oli televisiot, niin suurin piirtein se ois nähnyt, joka seisoo telkan vieressä. Eikä tee hommia.

Sepon mukaan naiset ovat tehneet kovasti töitä urheilutapahtuman onnistumiseksi, vaikka he eivät ole kiinnostuneita urheilusta. Voidaan siis päätellä, että lahtelaisessa vapaaehtoiskulttuurissa *halu* tehdä urheilun eteen töitä on ollut perinteisesti suurempi kuin *halu* nähdä kilpailutapahtumia. Urheilua *arvostetaan* ja sen eteen *halutaan* tehdä töitä. Miesten kertomuksissa urheilu korostuu, ja vaikka sen tapahtumat hyvässä ja pahassa jäävät syvälle muistiin (*tuntea*), ei päätarkoituksena vapaaehtoisena toimimisessa ole kilpailutapahtumien seuraaminen tai urheilusuorituksista nauttiminen. Kaikille haastatelluille miesvapaaehtoisille urheilu ja lajikulttuuriin kasvaminen ovat olleet kuitenkin merkittäviä syitä vapaaehtoistoiminnassa mukana olemisessa.

5.2.2 Eriytyneen liikuntakulttuurin kasvatteja

Kaikki tutkittavat ilmaisevat huolensa siitä, ettei uusia, nuoria toimijoita tunnu enää löytyvän mukaan vapaaehtoistoimintaan. Ilmiö tiedostettiin selvästi jo vuoden 1989 MM-kisojen alla. Tuohon aikaan edellisten kisojen järjestelytoimikunnan puheenjohtaja pohti tulevia vuoden 1989 MM-kisoja ja nuorten mukaan lähtemistä seuraavasti.

”Minä uskon, että vanhemmat ikäpolvet ovat innolla mukana tulevissa kisoissa aivan yksinkertaisesti siitä syystä, että ne ovat monelle viimeiset kisat. Mutta saattaa olla niin, että nuorta väkeä voi olla vaikea saada sen vuoksi, että järjestelyporukkaan on syntynyt aukko. Pitkään järjestelyissä mukana olleet ovat tavallaan olleet tulppana ja kaikki nuoret eivät ole päässeet mukaan ja innostus on voinut lopahtaa. Nyt olisikin saatava nuoriso innostumaan, jotta kisoja täällä Lahdessa voitaisiin järjestää jatkossakin ammattitaidolla. Lahtelaisten kisajärjestäjien tulisi pohtia, millä konsteilla muuttuneessa maailmassa nuoriso saataisiin mukaan.”

Varsinaisia muita terveisiä kuin nuorison entistä voimakkaampaa huomiointia ei Erkki Linko tulevien kisojen järjestelijöille lähetele. (Vapaaehtoisten tiedote 1987b.)

Vuoden 1989 suurkisojen alla syytä nuorten vähäisyydelle haettiin siitä, että nuorille ei ole ollut heidän innostuksensa aikaan kisaorganisaatiossa tilaa pitkään mukana olleiden oltua edelleen halukkaita toimimaan vapaaehtoisena. Kun tilaa organisaatioon lopulta syntyi, eivät nuoret enää olleet innostuneita toiminnasta. Pitkään vapaaehtoisena toimineet ja ”tulppana” toimineet nähtiin *täytyä*-ulottuvuuden hengessä esteenä nuorten vapaaehtoiseksi lähtemiselle. Ensisijaisena ongelmaksi ei koettu esimerkiksi sitä, ettei uudella sukupolvella yksinkertaisesti ole *halua* toimia vapaaehtoisena. Toisin on nykyään. Haastateltavat nostavat suurimmiksi syiksi nuorten vähäiselle osallistumiselle *haluta-* ja *tuntea*-ulottuvuuksien tekijöitä.

Seppo: Se on metkaa, että noi nuoret ei tuu. Ne tulee, jos on sellainen homma, missä saat istua läppärillä. – – Et se on nytkin kaksi lajia, missä on hyvin porukkaa: Pokemon ja sähkö.

Heikki: No ilmeisesti sillain, että se ei vaan kiinnostasta vai onko nää muut lajit vaan enemmän kiinnostavia. Että sillä lailla yleisurheilu ja hiihto ei kiinnostakaan edes. Jos ei sitä ole ite harrastanut aikanaan, niin se ei sitten kiinnostakaan tietenkään tulla sinne vapaaehtoistoihin.

Miksi hiihtolajit eivät sitten kiinnostasta? Miksi kisatalkoot eivät ole enää yhtenäisellä rintamalla lahtelainen ilmiö? Muutosta voidaan perustella ainakin liikuntakulttuurin muutoksella. Laajan joukkoliikkeen syntymistä ja syvää tunnesidettä estää *täytyä*-ulottuvuuden näkökulmasta liikuntakulttuurin eriytyminen. Itkosen (2004, 429; 2012; 2015) mukaan liikuntakulttuurin eriy-

tymisellä tarkoitetaan erilaisten urheilulajien ja liikkumismuotojen kirjon lisääntymistä. Itkonen sijoittaa liikuntakulttuurin eriytymisen 1980-luvulle. Niin ikään Kosken (2000b, 28) mukaan urheiluseurojen perustaminen oli kaikkein vilkkaimmillaan 1980-luvun nousukaudella. Lisäksi perinteiset kansalliset lajit ovat menettäneet muutoksessa suosiotaan, kun taas joukkue- ja välinelajit ovat vahvistaneet asemaansa (Ilmanen & Itkonen 2000, 28).

Haastatelluista vapaaehtoisista osa aloitti vapaaehtoistoiminnan jo vuosikymmeniä ennen liikuntakulttuurin eriytymistä, edellä luvussa 5.1.1 kuvatunlaisen yhtenäisen lahtelaisen hiihtokulttuurin aikaan. Hyvin vahvasti lahtelaishistoriaan kuulunut hiihtourheilu on saanut vuosikymmenten varrella yhä useampia lajeja kilpailijakseen. Esimerkiksi SVUL:n Lahden piirissä toimi vuonna 1971 vielä alle 100 urheiluseuraa, kun taas vuonna 1991 mukana oli jo yli 200 eri seuraa (Pasanen 2000, 268). Samanlaista eriytymistä on havaittu myös muilla paikkakunnilla. Raision ja Varkauden liikuntakulttuurien eriytymistä tutkineet Itkonen ja Koski (2000a) kertovat muutoksen näkyneen konkreettisesti aiemmin valta-asemassa olleiden yleisseurojen aseman kyseenalaistamisena ja toisaalta erikoistuneiden lajiseurojen perustamisena. Liikuntakulttuurin eriytyminen esimerkiksi Varkaudessa lisäsi seurojen määrää ja kiristi lajien välistä kilpailua samoista resursseista (Itkonen 2004, 431). Perinteet eivät ohjaa sukupolvia enää samalla tavalla eikä ryhmiin ei kuuluta yhtä itsestäänselvästi kuin ennen – sen sijaan nykypäivän yksilöt määrittävät identiteettiään jatkuvasti uudelleen (Koski 2000a).

Haastattelemani vapaaehtoiset ovat havainneet liikuntakulttuurin eriytymisen näin hyvin oma-kohtaisesti. Erityisen vahvasti eriytymistä selitetään *haluta-* ja *tuntea-*modaalisuuksien lähtökohdista – nykynuorisolla kun on kovin erilaiset kiinnostuksen kohteet ja tavoitteet.

5.2.3 Riitämmekö urheilulle?

Puikkosen voitto, naisten kolmoisvoitto, Magnussonin irtiotto ja suomalaisten dopingsuma. Kilpailupuolen vapaaehtoisena työskennelleet miehet muistelevat erityisen ahkerasti kisatapah- tumien käännteitä. Kilpailutoiminnassa vietetyt vuosikymmenet ovat tuoneet miehille myös näkemystä hiihtolajien ja niiden vaatimusten muutoksista. Seppo pohtii vaatimuksia erityisesti mäkihypyn näkökulmasta. Vuonna 1978 kilpailutoimintaa pyöritettiin hänen mukaansa manuaalisesti: mittamiehet mittasivat hypyn pituuden, toiset kirjoittivat pituudet ylös ja soittivat lankaluurein tulokset eteenpäin. MM-kilpailuihin erityisen haasteen toi aiempaa nykyaikaisempien puitteiden sekä vanhojen tottumusten yhteentörmäys. Mäkihyppykilpailuja siirrettiin vanhasta

puumäestä uuteen suurmäkeen, mutta samanaikaisesti hyppyjen mittaaminen tehtiin vielä vanhalla totutulla tavalla.

Mut toihan oli hirveen vaikea toi iso mäki siinä mielessä, että mittaaja on... Ensinnäkin se on leveä se rinne alustaltaan, ihan erilainen kuin tossa puumäessä oli, et se kattoi tavallaan täältä, kun kaveri tippu tonne. Tässä sä jouduit kattoo tavallaan näin, et se meni vauhdilla ohitte. [rinne ylempänä kuin mittamies] Siel saattoi olla tilanteita, että kolme miestä löi näin [käsi eteenpäin]. Silloin oli sellaiset rottinkivavat, millä näytettiin, mihinkä se putos.

Aatos puolestaan muistelee vuoden 1989 MM-kilpailuissa uutta olleen aiempaa suurempi mäkihyppykilpailuiden määrä, kun mukaan tuli ”kaikki mahdolliset joukkuekilpailut ja kaikki näätällaiset.” Seppo pohtii lajimäärän kasvua edelleen vuoden 2001 kohdalla.

Et kun ajatellaan sillain päivää, et on tota yhdistetty, on erikoismäki, on iltamäki, niin se on periaatteessa koko päivä niin, että parin tunnin välein on uus kilpailu. Niin ei sieltä päässymihinkään. Et melkein olis ollu helpompi laittaa makuupussi nurkkaan ja olla siellä.

Vuoteen 2017 tultaessa urheilun on koettu muuttuneen edelleen. Aatos nostaa esille, kuinka ylipäättään kisojen eteen tehtävä työmäärä on lisääntynyt joka vuosi. Kisajärjestelyissä tulee vuosittain eteen sellaisia tekijöitä, jotka kasvattavat erityisesti vastuuroolissa olevien työmäärää. Seppo niin ikään kertoo lisääntyneestä työmäärästä – töitä on tehtävä nykypäivänä ”ihan mielettömästi”. Heikki pohtii muutosta erityisesti maastohiihdossa. Heikin mukaan maastohiihdon vaatimukset toimijoille ovat muuttuneet, minkä vuoksi esimerkiksi ladun kunnostukseen, ylläpitoon ja vartiointiin liittyvissä tehtävissä on oltava mukana aiempaa enemmän vapaaehtoisia, useammassa vuorossa. Myös yksittäisen toimijan vastuu on Heikin mukaan lisääntynyt.

Kyllä sitä aina vaan nykyään enemmän ja enemmän, koska säännöt on muuttuneet erilaisiksi kuin silloin alkuaikoina. Että eihän silloin alkuaikoina ollut kuin että meni tuntia ennen kilpailua ladun varteen ja se riitti. Ja sitten kun viimeinen hiihtäjä meni ohi, niin sitten sai poistua. Nykypäivänä on esimerkiksi vartioitava jo harjoituksia, ettei turistit pääse väliin ja sillä tavalla. – – Se on muuttunut koko ajan siitä vuodesta 2001. Siitä eteenpäin se on muuttunut hienokseltaan ja viime vuosina kiristynyt entisestään.

Heikki kertoo myös, kuinka hiihtolenkit ovat lyhentyneet, mutta samaan aikaan ladusta huolehtimisen vaatimustaso on kohonnut. Aatos ja Seppo kokevat muutoksen näkyvän esimerkiksi hiihtolajeissa tarvittavien huoltokonttien määrässä.

Aatos: No sen voi sanoa, että kun verrataan esimerkiksi nyt tätä 2017 kisoja ja 2001 vuodenkin kisoja. Ja otetaan tällainen asia esille kuin esimerkiksi huoltokontit, että niitä tulee varmaan

lähemmäs parisataa nytten. Ja 2001 ei ollu varmaan kymmentä huoltokoppia. Ja 1989 ja 1978 niistä ei ees tiedetty mitään, että semmosia on olemassakaan. Niin tää kaikki tämmöinen infra, mikä liittyy kisatapahumaan, niin se on paisunut ihan valtavaksi. Todella valtavaksi.

Olosuhdevaatimukset hiihtolajien parissa ovat siis kasvaneet. Heikki kertoo joskus pohtivansa, onko muutoksia aina välttämätöntä tehdä – ”onko se tarpeellistakaan olla tällaisia kaikenlaisia muutoksia, että vähemmälläkin tulee toimeen.” Seppo tuo puolestaan esille nykyaikaisten mäkihyppypuitteiden vaatimukset ja haikailee samalla takaisin menneisyyteen verratessaan vuoden 1978 mäkikilpailuja nykypäivään.

Niin, kun tänä päivänä on, että melkein ei oo mies kerennyt edes alustalle, niin pitäis olla jo tulos valmiina. Et tota, en tiedä, kyl monta kertaa on tullut mieleen ne ajat, kun pelattiin oikein vielä tosi manuaalisesti, et tehtäiskin niinku ennen vanhaan.

Edellä olen kuvaillut, kuinka urheilu on vapaaehtoisille *halun ja tuntemisen* modaalisuuksien näkökulmasta merkityksellinen asia. Urheilu asettaa kuitenkin myös *täytyä*-modaalisuuden hengessä toimijoille erilaisia, lajimuutosten myötä kiristyviä vaatimuksia, välttämättömyyksiä ja pakkoja. Tämä lisää vastaavasti toimijoille asetettuja osaamisvaatimuksia (*osata*). ”Syylliseksi” näiden vaatimusten lisääntymiselle nimetään ensinnäkin Kansainvälinen Hiihtoliitto (FIS). Toisekseen syitä muutoksille vaatimuksissa haetaan yleisemmästä yhteiskunnan muutoksesta.

Kansainvälisillä liitoilla on lajissaan korkein hallintovalta, jonka avulla ne vaikuttavat toimintakentällään globaalisti (Forster 2006). Myös aineistossani kansainvälisestä liitosta puhutaan suoraan vaatimuksia asettavana ja niiden toteutumista valvovana tahona. Esimerkiksi Heikki kuvaa valvontaa tarkaksi: puutteista huomautetaan heti ja ”vaikkei olis tarvettakaan, käyttävät sitä voimaansa, mahtiaan.” Vaatimusten valvonnan lisäksi toimintaan liittyy hänen kokemuksensa mukaan myös vallankäyttöä. Seppo puolestaan nimeää muuttuvien vaatimusten noudattamisen yhdeksi kisajärjestämisen suurimmista haasteista. Hän muistelee kisahistoriansa varrelta Heikin tapaan tilannetta, jossa kansainvälisen liiton vaatimukset ovat tulleet äkillisesti ilmi: ”halus tehdä Lahdelle vähän jäynää.” Nämä kokemukset saavat vastakaikua toiselta pohjoismaisten hiihtolajien pitkäaikaista vapaaehtoisuutta tarkastelleelta tutkimukselta. Vikersundin mäkihyppykilpailuja järjestävää vapaaehtoisuusyhteisöä tutkineet Kristiansen ym. (2015) havaitsivat yhteisön idenfioituneen altavastajaan asemaan suhteessa kansainväliseen mäkihyppy-yhteisöön ja liittoon. Vikersundissa yhteisö kokee liiton antavan lisäetuja muille kilpailunjärjestäjille ja marginalisoivan pientä Vikersundia. (Kristiansen ym. 2015.) Vastakkainasettelua

paikallisten järjestäjien ja kansainvälisen liiton välillä on myös lahtelaisten vapaaehtoisten kokemuksissa. Lahden tapauksessa omaa asemaa ei kuitenkaan koeta altavastajaksi, vaan omaa yhteisöä pidetään päinvastoin erittäin merkittävänä kansainvälisenä toimijana. Heikin mukaan lahtelaisten vapaaehtoisten joukko on koko maailmassa tarkoin ”vähän joka asiassa”. Muualla maailmassa on hänen mukaansa hieman erilainen mentaliteetti – ”nostellaan vaan hartioita, että ei se oo niin nuukaa.”

Seppo: No mun mielestä, et tällaista organisaatiota ei ole missään.

Aatos: Edelleenkin voidaan varmasti puhua, että täällä on maailman parhaat noin organisaatiollisesti, täällä on edelleenkin maailman parhaat kisat. Et se mitä on ollut muualla katso-massa, niin tää toimii kyllä että... Kaikki on rutinoituneita talkoolaisia ja sitten myös tämä niin sanottu talon henkilökunta, niin on kanssa hyvin asiantuntevaa porukkaa näissä kuvioissa.

Vapaaehtoisten yhteisön kokemusta ja vuosikymmenten varrella kerryttämää asiantuntemusta pidetään todella arvossa. Arkistomateriaaleista on niin ikään nähtävissä oman joukon osaami-sen arvostus, mutta toisaalta myös näytön halu koko maailman edessä.

Seuraava yhteinen voimannäytteemme on jo ensi vuonna – – 1988 – – jolloin testataan maailman silmien edessä kykyjämme esikisojen aikana (Vapaaehtoisten tiedote 1987a).

Calgaryn kisojen jälkeen rima on pidettävä korkealla, jotta pystymme voittamaan heidät. Meillä on paljon opittavaa. (Vapaaehtoisten tiedote 1988.)

Kilpailuiden järjestämiseen on siis eittämättä suhtauduttu vakavasti ja kunnianhimoisesti. Pitkät perinteet on koettu tietyllä tapaa velvoittaviksi – niitä on vaalittava ja tehtävät on hoidettava siksi suurella panoksella. Urheilun muuttuminen, mutta myös yleisemmin yhteiskunnan muutos ovat kuitenkin haastaneet vapaaehtoisten *osaamista* vuosien varrella uusin tavoin.

5.2.4 Riittääkö urheilu?

Kaikki haastattelemani vapaaehtoiset kertovat toimintaympäristönsä muuttuneen sikäli, ettei kilpailuiden järjestämisessä pelkkä urheilu enää riitä. Ison tapahtuman pitää tarjota laajempaa ohjelmaa – esimerkiksi viihdetarjontaa. Haastattelemani vapaaehtoiset eivät kuitenkaan suoraan kuvaa tämän vaikuttaneen heidän toimintaansa vapaaehtoisena. Kaikki vapaaehtoiset kuitenkin toivovat, ettei urheilua täysin hylätä, ja että se säilyy tapahtuman päätarkoituksena (*haluta*). Tämä kielii arvostuksesta nimenomaan tapahtuman urheilupuolta kohtaan (*tuntea*). Aatos

ja Heikki nostavat esille myös eräänlaisen vastakkainasettelun, jossa pidempään mukana olleet tai iäkkäämmät toimijat eivät ymmärrä tapahtuman muutosta.

Aatos: Ja sitten tietysti tää on muuttunut, että tää urheiluhan itsessään ei enää riitä. Tuolla pitää olla kaikkea muuta ja kyllähän se on niin, että vaikka vanhan koulun miehenä toivoisi, että se olisi se urheilu kaikista eniten esillä, mutta se ei saa enää ihmisiä tulemaan.

Heikki: Mutta tuohan on tietysti tullut mukaan koko ajan enemmän ja enemmän nämä muut oheisjutut. Pitää olla kaikenlaista esiintyjää ja muuta musiikkia, mitkä taas vetää porukkaa sisään, joka sitten taas ei ole kiinnostunut pätäkäkään varsinaisesta hiihdosta. Että monet vanhemman kansan kaverit ei ollenkaan ymmärrä sitä, että siitä on tällaista tullut. Että minäkin olen monesti joutunut perustelemaan, että ilman niitä näitäkään kisoja ei täällä ole, että se rahoitetaan sieltä mistä sitä tulee.

Urheiluun liittyvä tuotanto ja kulutus ovat kasvussa. Esimerkiksi kaksi urheilumaailman suurinta megatapahtumaa, kesäolympialaiset sekä miesten jalkapallon MM-lopputurnaus, ovat 1980-luvulta alkaen kasvattaneet miljoonien eurojen arvoisten ylikansallisten kumppanuuksiensa määrää (Horne & Manzenreiter 2006). Kaikkien lajien urheilutapahtumat eivät kuitenkaan kasva yhtä voimakkaasti. Samanaikaisesti postmodernit kuluttajat haluavat tapahtumilta ennen kaikkea uniikkeja, räätälöityjä ja ikimuistoisia kokemuksia. (Getz 2016, 34–35.) Urheilutapahtumien järjestäjät eivät voi enää keskittyä vain urheiluun, vaan tapahtumista on tehtävä houkuttelevia entistä suuremmalle yleisölle esimerkiksi oheistapahtumien ja -palveluiden avulla (Green 2001). Näin ollen myös suomalaisille perinteisesti tärkeiden hiihtolajien tapahtumien on oltava tapahtumamarkkinoilla varuillaan. Suosiota tai kasvua ei voi ottaa itsestään selvyytenä ja samanaikaisesti järjestäjien on mukauduttava kuluttajien muuttuviin mielihaluihin.

Tähän haasteeseen tartuttiin vuoden 2017 MM-kilpailuiden järjestelyissä erilaisin tavoittein. Kilpailuiden järjestämisessä visiona oli rakentaa katsojille uudenlainen, holistinen tapahtumakokemus ja houkutella näin paikalle myös sellaisia henkilöitä, jotka eivät ole kiinnostuneita hiihtourheilusta. Tärkeässä roolissa tapahtuman rakentamisessa oli palvelumuotoilu, jonka avulla tapahtumasta luotiin nautinnollista kaikille eri mielenkiinnon kohtein varustetuille kisavieraille. Tarjolla oli muun muassa tangoa, Röllin talvimaa sekä Mielensäpahoittajan metsäkat-somo. (Sportcal Global Communications 2017, 8–9.) Perinteisempiä kilpailuja vuosikymmenten ajan järjestelleille tai kuten Aatos ilmaisee asian – ”vanhan liiton miehille” – tapahtuman

viime vuosikymmenten muutos on voinut kuitenkin olla järkytys. Urheilutapahtumat eivät kuitenkaan nykypäivänä ole enää pelkkää urheilun tuottamista vaan tapahtumakonseptit ovat moninaistuneet ja laajentuneet.

Edellä esitettyä kriittistä suhtautumista sekä kansainvälistä liittoa että urheilutapahtuman viihhteellisuutta kohtaan voi peilata mielenkiintoisesti myös Laineen (2006) pohdintaan. Vuoden 2001 MM-kilpailuiden dopingskandaalin suomalaisuutisointia tutkinut Laine havaitsee, kuinka kansallinen häpeä muuttui ”nopeasti vihaksi urheilun globalisaatiota ja kaupallistumista kohtaan.” Dopingskandaalin nähtiin mediassa olevan seurausta suomalaisen identiteetin ja etiikan kriisiytymisestä alati globalisoituvassa maailmassa. Suomalaisten perusarvojen kuten rehellisyyden ja vilpittömyyden koettiin menettäneen arvonsa, ja sen sijaan yksilöitä ajaa kaupallinen arvo, ja urheilua globaali viihde ja bisnes. (Laine 2001.) Tutkittavieni kertomassa voi olla kyse samankaltaisesta yhteentörmäyksestä: kisaperinnettä *arvostavat* tuntevat omien arvostustensa olevan uhan alla globaalissa ja kaupallisessa maailmassa. En voi kuitenkaan suoraan jäljittää tämän syytä vuoteen 2001, vaikka tutkittavieni esittämät kriittiset asenteet lienevät syntyneen erityisesti tuon vuoden jälkeen koettujen muutosten myötä. Aineistossani kilpailuiden järjestämisen vaatimusten kohoaminen sekä tapahtumakonseptin laajeneminen viihdetarjontaan paikantuvat juuri 2000-luvulle.

Suoraan kaupallistuminen on vaikuttanut vapaaehtoistoimijoihin mainosten kautta. Niin mässä kuin ladulla vapaaehtoisen arkeen kuuluu mainostuksen mahdollistaminen. Mäkihyppäkilpailijoilla on oltava tietyillä mainoksilla varustetut numerolaput, jotka vapaaehtoinen jakaa. Ladun varressa tärkeää on puolestaan huolehtia, ettei kukaan peitä esimerkiksi mainosaitojen televisionäkyvyyttä. Myös suoraan myyntiin liittyviä vapaaehtoistehtäviä on: esimerkiksi kisatytöjen roolina on ollut mainostaa tapahtumaa sekä vierailta yhteistyökumppaneiden tilaisuuksissa. Lisäksi vapaaehtoiset raportoivat muutoksista tapahtuman palvelupuolella – oheisohjelman määrä on kasvanut, palveluita on tuotu lähemmäs katsomoita ja esimerkiksi tilausruoat ovat monipuolistuneet keittoannoksista muihin ruokiin. Huomionarvoista kuitenkin on, että markkinointihenkiset vapaaehtoistehtävät eivät ole suinkaan mikään milleniumin jälkeinen uutuuksia MM-kisakontekstissa. Lahtelaisia MM-kilpailuja on perinteisesti rakennettu vapaaehtoisuuteen perustuvan valiokuntatyöskentelyn avulla. Valiokuntien määriin ja rakenteisiin eri MM-kilpailuissa voi tutustua tarkemmin tutkielmani liitteessä 2. Jo vuoden 1978 MM-kilpailuiden organisaatioon kuului talous- ja markkinointivaliokunta. Markkinointivaliokunnat löytyvät puolestaan niin vuoden 1989 kuin vuoden 2001 organisaatiokaavioista. Sisällöllisesti ja

laajuutensa osalta markkinointi on kuitenkin luultavasti muuttunut hyvinkin paljon vuosikymmenten varrella.

5.3 Vapaaehtoisten yhteisö, roolit ja toimintatavat

Vapaaehtoistyötä tehdään usein osana jotakin yhteisöä – niin myös Lahden MM-hiihdoissa. Tässä luvussa pureudun siihen, kuinka yhteisö ja sen toimintatavat ilmenevät vapaaehtoisten kokemuksissa.

5.3.1 Ahkera talviperheemme

Pitkään yhteistä taivalta kulkeneista vapaaehtoisista on muodostunut vuosikymmenten aikana yhteisö. Kysyessäni haastateltaville tärkeistä asioista MM-kisojen vapaaehtoisena toimimisessa, kertovat kaikki *arvostavansa* kanssavapaaehtoisia ja toimijoiden muodostamaa yhteisöllisyyttä. Esimerkiksi Aatos nostaa esille sen, kuinka hän on kulkenut jo lapsuudesta saakka samaa vapaaehtoisen polkua ystäviensä kanssa, kun taas Seppo ja Raija kertovat näkevänsä kisoissa paljon tuttujaan. Raijan mukaan monia tällaisia tuttuja ei näe muuta kuin kisoissa. Niin ikään Pirkko ja Leena odottavat aina innolla kisoista tutuiksi tulleiden vapaaehtoiskollegoiden kohtaamista. Vuosikymmenten varrella syntynyt yhteishenki näkyy myös ryhmän vertaamisessa perheeseen. Näin tehdään esimerkiksi vuoden 1978 MM-kilpailuiden vapaaehtoisille lähetetyssä tiedotteessa.

Kaikilla koulutustilaisuuksilla pyritään siihen, että MM-työntekijöistä tulisi iso, virkeä, tietäväinen ja hengeltään hyvä MM-perhe, joka pystyisi palvelemaan jokaista Lahteen tulevaa urheilijaa, tiedottajaa, kutsuvierasta, kisavierasta (Vapaaehtoisten tiedote 1977).

Myös Pirkko kertoo vuosittaisten näkemisten oman ”talviperheen” kanssa olevan odotettuja tapahtumia.

Niin no silleenhän se on kivaa, että siel tulee ihan niinku oma ”talviperhe”, sanotaanko vaikka näin. Et niit on aina kiva nähdä sitten aina tulevina vuosina, ja oottaa sitä. Ja kaikki on kuitenkin silleen samaan hiileen puhaltavia.

Samanaikaisesti haastateltavat ilmaisevat, että vapaaehtoisena tehtävä työ itsessään on heille tärkeintä. Tekeminen on vahvasti yhteisöllistä ja yhteispeliin perustuvaa, ja jaettuihin päämääriin pyrkiminen on näin toimijoille merkityksellistä.

Seppo: Mut jos ajatellaan tätä vapaaehtoistyötä, niin kuitenkin tääl on sen työn takia, koska on mennyt monta vuotta, että mä en ehdi ees liikkua työpisteeltä mihinkää. Vaan mä teen ne mun hommani ja jos sit jotain nään, niin nään, mutta en mä lähde kisoja katsomaan. Et nään sitten silloin televisiosta, jos haluan kattoa. Et kyllä se siinä organisaatiossa pyöriminen on ollut se ratkaiseva.

Aatos: Et se oli niinku yksi osa elämää. Ei se ollu tavallaan, ei sitä pidetty minään talkootyönä. Että se oli osa tätä elämää, mihin oli tottunut ja mikä nyt kuului ja mistä piti. Ja että kaikki oli kavereita, keitä siellä oli.

Raija korostaa, kuinka tekemisen ilo on hänelle tärkeintä vapaaehtoistoiminnassa. Heikki niin ikään kertoo nauttivansa siitä, että saa olla mukana tekemässä hyvää työtä. Leena kokee vapaaehtoistoiminnan mielekkääksi: hän pitää siitä ja hänestä on mukavaa olla osa tapahtuman rakentamista. Pirkko kuvaa vapaaehtoistoimintaa tietyllä tapaa myös tottumukseksi. Kaikista muista toimijoista poiketen Pirkko kokee, ettei vapaaehtoistoiminta ole enää yhtä mielekästä kuin ennen. Vapaaehtoistoiminta on vienyt häneltä paljon aikaa, ja vaikka se on kivaa ollutkin, olisi hänen mielestään jo muiden aika astua esiin ja ruveta hommiin. Tämä korostaa sitä, kuinka työ ja siitä nauttiminen ovat hyvin merkityksellisiä tekijöitä vapaaehtoistoiminnassa (*haluta*).

Vapaaehtoisista huokuu myös *halu* tehdä kisoista aina mahdollisimman hyvät. Tämä edellyttää vapaaehtoisten yhteispelin toimimista, mihin vaikuttavat monet eri seikat. Ensinnäkin vapaaehtoiset kokevat, että toimijoita on oltava mukana riittävä määrä. Seppo, Heikki, Pirkko ja Leena nostavat esille epidemioiden ja sairastumisten vaaran, johon riittävän suurella vapaaehtoisten määrällä pystytään varautumaan. Toisekseen vapaaehtoiset kuvaavat tekemisen innon, sisäisen halun ja toimijoiden ahkeruuden olevan toiminnan kannalta merkityksellisiä tekijöitä. Sepon, Aatoksen ja Heikin mukaan koko yhteisön vahvuus piilee siinä, että sen jäsenet ylipäättään ovat saatavilla ja valmiita tarttumaan työhön. Niin ikään Leenan mukaan se, että toimijat ovat mukana vapaaehtoisesti ja tekevät työnsä palkatta, kertoo heistä jotain. Raijan mielestä yhteisön vapaaehtoiset ovat ”tietynluontoisia”: sopeutuvia, sitkeitä ja asenteella toimivia. Pirkko taas arvostaa erityisesti kanssavapaaehtoistensa luotettavuutta ja sitoutuneisuutta. Myös vastuullisuutta korostetaan. Erityisesti jostakin kilpailuiden kokonaisuudesta vastaavan henkilön on annettava työlle sataprosenttinen panoksensa. Vastuuta kantaneet Seppo, Heikki ja Aatos muistelevat pitkiä päiviä. Raija kertoo nauttivansa kisojen tarjoamista mahdollisuuksista itsensä voittamiseen: päivän jälkeen on ihan puhki, mutta seuraavana aamuna kilpailutehtäviä kohti suunnataan kuitenkin jälleen yhtä suurella innostuksella.

Meillä oli silleen hyvä porukka, että me aina mietittiin, että miten me saadaan se, koska se on ihan uskomaton se ryysis varsinkin aina silloin lauantai-iltana. Niin meillä oli kauheet suunnitelmat, että miten me saadaan niille jokaiselle myytyä, että miten me valmistaudutaan siihen ja mitä me tehdään ja miten me valmisteltiin sitten aina ne väliajat.

Aineistoni osoittaa, kuinka haastattelemilleni vapaaehtoisille itse työn tekeminen ja vastuiden hoitaminen kunnialla on kaikista tärkeintä. Edellä kuvailtu yhteishenki ja perheen tuntu ovat silti rakentuneet näissä olosuhteissa. Tästä päättelen, että itse asiassa ahkeruus, yhteiset ponnistelut ja jaettu kiire ovat olleet juuri niitä tekijöitä, jotka ovat luoneet yhteishenkeä. Modaliteettien valossa toimintaan vaikuttavat tapahtuman ja ahkeroinnin arvostus (*tuntea*) ja halu tehdä tapahtumasta mahdollisimman hyvä (*haluta*). Yhteisöä arvostetaan eritoten sen ominaisuuksien kautta. Kanssavapaaehtoisissa korkealle arvotetaan piirteet, jotka vaikuttavat yhteisten tavoitteiden saavuttamiseen ja sujuvaan yhteispeliin. Ahkeruus on myös noussut vapaaehtoisten keskuudessa vuosikymmenten varrella normiksi (*täytyä*).

5.3.2 Elämishakuisuutta ja niukkoja toimijuuden tiloja

Halukkuus toimia vapaaehtoisena ja tehdä töitä kisojen eteen on haastateltavien mukaan kuitenkin muutoksessa. Haastateltavista kaikki mainitsevat tulevaisuuden haasteeksi uusien toimijoiden löytämisen sekä heidän sitouttamisensa mukaan yhteisöön. Edellä erittelen vapaaehtoisten näkemyksiä lajin merkityksestä vapaaehtoiseksi lähtemisessä sekä nuorten muuttuneista lajiarvostuksista. Toisaalta vapaaehtoiset kertovat, ettei ongelma uusien toimijoiden saamisessa niinkään koske MM-kisoja vaan pienempiä tapahtumia.

Heikki: Yleensä isoihin kisoihin aina saa toimitsijoita, mutta sitten kun tulee noita pikkukisoja.

Raija: Kyllä MM-kisoihin mun mielestä lähtee helpommin. Olen sitä mieltä, vaikka ei mulla tietenkään mitään semmosta faktaa siihen taustalle ole.

Nykypäivän yksilöt eivät enemmässä määrin ole valmiita sitoutumaan kokonaisvaltaiseen toimintaan, vaan ovat mieluummin mukana yksittäisissä, suuremmissa elämyksissä. Heikin ja Raijan ajatukset viittaavat aiemmassa tutkimuksessa jo esille nostettuihin, nykypäivälle tyypillisiin uuden vapaaehtoisuuden muotoihin, refleksiiviseen ja pätkävapaaehtoisuuteen. Yksilöllisen kokemusmaailman merkityksen on nähty kasvaneen vapaaehtoistoiminnassa (Hustinx & Lamertyn 2004). Liikkasen (2009, 8) mukaan nykypäivänä puhutaan paljon kokemus-, unelmat tai elämisyhteiskunnasta, jossa yksilöiden tunteet ja valinnat ovat aiempaa keskeisempiä.

Leena kertoo haluavansa ylläpitää työilmapiiriä ja -motivaatiota inhimillisillä työvuoroilla – vanhat toimijat ovat ehkä tottuneet raatamaan, mutta nykypäivän yksilöt arvostavat vapaa-ai-
kaansa aivan eri tavalla. Vastakkaisesti Pirkko puhuu tietynlaisesta uhrautumisen tarpeesta.

Ja monella meillä vanhemmalla talkoolaisellakin on silleen, että ei välttämättä aina edes käydä syömässä. Et mun mielestä se nyt ei ole se pääasia lähtee istuu ruokatunniksi sinne niin sanotusti, vaan jotain pitäisi äkkiä purasta ja sit vaan jatkaa silloin kun on kiireet päällä.

Pitkään vapaaehtoisena toimineet haastateltavani ovat todella omistautuneita työlleen. Kun toimijat pohtivat nykypäivän innokkuutta lähteä mukaan talkootöihin, tuovat he esille myös elämän niukkuuden, joka voi asettaa ihmisille kynnyksen mukaan lähtemiselle. *Halun* tehdä jotain yhteiskunnassa nähdään pohjautuvan vastikkeellisuuteen. Jos toiminnasta ei saa palkkaa tai suuria elämyksiä, niin se ei kiinnosta eritoten nuoria ihmisiä.

Pirkko: Mutta ei nykyään meinaa enää saada silleen niitä talkoolaisia. Ymmärtäähän sen, kun elämä on kaikella lailla tiukkaa. Että rahaa pitäisi saada kaikkialta, et ei se talkootyö innosta, kun pitäisi saada palkkaakin.

Heikki: Se on vaan ongelma tänä päivänä. Oli laji ku laji. Porukka vanhenee ja nuoria ei tahdo löytää mukaan. – – nuoria pitäisi saada sinne mukaan, mutta mikä se tapa sitten on, kun ensimmäisenä kysyvät, että mitä siitä maksetaan. Että kun tänä päivänä ei makseta muuta kuin se, että ruokaa saa kerran päivässä ja kahvia, niin se on se palkka. Mutta se ei tahdo riittää enää tämän päivän nuorille, niin kuin silloin meille kun me aloitettiin, niin se on riittänyt ihan hyvin. Ei sitä kuviteltukaan, että siitä pitäisi palkkaa saada.

Sosiologi Gerhard Schultze on tehnyt tutuksi sosiaalisen muutoksen teorian, jota hän kutsuu elämisyhteiskunnaksi. Tämä teoria tuo mielenkiintoista syvyyttä toisaalta edellä kuvattuun isojen ja pienten kisojen välillä valitsemiseen, mutta myös niukkuuden ja vastikkeellisuuden vaatimusten problematiikkaan. Elämisyhteiskunnan käsitteellä viitataan yhteiskunnan muutokseen, jossa elämysrationaalisuuden merkitys on kasvanut. Kun aiemmin yksilöiden suhdetta ympäristöön määrittä ”vaikuttaminen” niin nykyään suhdetta kuvaa enemmän ”valinta”. Vaikuttamisen tapauksessa toimijan peruskysymyksenä on, mitä niukkuuden ja rajojen määrittä-
mässä ympäristössä voi tehdä ja kuinka. Vaikuttamisen oloissa yksilöiden ajatukset kohdentuvat ulospäin tilanteeseen ja sen antamiin toimintamahdollisuuksiin. Sen sijaan valitsemisen tapauksessa yksilön ajatukset kääntyvät ikään kuin sisäänpäin pohtimaan, mitä haluan oikeastaan tehdä ja miellyttääkö se minua. Valintayhteiskunnassa eli elämisyhteiskunnassa keskeiseksi ovat tulleet yksilöissä itsessään piilevät päämäärät, tunteet ja elämykset. (Noro 2007, 111–113.)

Modaliteettien kannalta vaikuttamisen olosuhteissa yksilön toimijuus määrittyy ennen kaikkea *täytyä-* ja *voida-*modaliteettien ohjaamana. Yksilö toimii ympäristössä olevien esteiden, rajoitteiden ja mahdollisuuksien viitoittamalla tavalla. Elämisyhteiskunnassa toimijuuden modaalisuutta kuvaa sen sijaan *tunteminen* ja *haluaminen*. Yksilö pohtii itse, mitä hän arvostaa, mitä haluaa tehdä ja millaisia päämääriä hänellä on. Tässä yhteydessä yksilöllä nähdään olevan mahdollisuus valita, minkä kokoisiin kisoihin hän lähtee mukaan. Elämysrationaalinen yksilö harkitsee kokemusten, elämysten perään, ja siten lähtee vapaaehtoisten mukaan helpommin isoihin kisoihin. Toisaalta yksilö voi harkita ja valita eri toimintojen välillä. Jos yksilö ei koe mielekkääksi esimerkiksi toimia ilman palkkaa, niin sitten hän ei lähdä mukaan vapaaehtoistoimintaan. Vastikkeellisuuteen liittyen vapaaehtoisuudessa on kuitenkin myös vaikuttamisen yhteiskunnan piirteitä. On mahdollista, etteivät yksilöt pysty puhtaasti ja ehdoitta etsimään kokemuksia ja elämyksiä, vaan toimeentulon rajaamissa olosuhteissa mukaan lähtemistä on harkittava.

Mukaan lähtemättömät vapaaehtoiset koetaan siis aineistossa elämisyhteiskunnan näkökulmasta kahdelta kantilta: ne eivät halua tulla (valinta) tai eivät voi tulla (vaikuttaminen). Monisyistä problematiikkaa mukaan lähtemisestä ja lähtemättömyydestä ei ole mahdollista tulkita puhtaasti pelkän elämysrationaalisuuden avulla. Elämysrationaalisuus kuitenkin korostuu vapaaehtoisten tilanteelle antamissa selityksissä. Esimerkiksi Raijan mukaan nykypäivänä yhteisen hyvän eteen ei halutakaan ponnistella enää samalla tavalla kuin ennen. Nykyään ei myöskään ymmärretä, että vapaaehtoisena kisoissa toimiessa vastuu on aivan yhtä suuri kuin oikeissa töissä. Lisäksi Raija nostaa esille nykypäivän ihmisten hektisyyden – ihmisten pitäisi ymmärtää yhteisen tekemisen ilo ja tulla sen myötä mukaan vapaaehtoisuuteen. Pirkko ja Raija kertovat nuorten työskentelyinnostuksen muuttuneen.

Pirkko: No siin on kyl mun mielestä pikkusen jotenkin muuttunut, että en nyt halua mitenkään nuorempia moittia, mutta sielt löytyy mun mielestä nykyään paljon enempi semmosia, että luvataan tulla ja tullaankin vähäksi aikaa. Ja sitten vaan räplätään puhelinta ja pyöritellään hiuksia.

Raija: Kyllä sinne voidaan tulla ja kattoo, mutta kun se on työtä. Sä teet sitä työtä ja sulla on vähän hiki niskassa. Niin en mä viitti, mukavampi vähän naputella puhelinta jossain muualla. Se on harmillista.

Edellä olen kuvannut, kuinka vapaaehtoisten yhteisöllisyys on muotoutunut ennen kaikkea yhdessä tekemisen kautta. Hengailu ja puhelimen naputtelemine sen sijaan koetaan tätä tekemi-

sen kulttuuria hajottavaksi tekijäksi. Into ja *halu* tehdä töitä korostuu, mutta nuoremmilla tulokkailta tätä *halua* ei enää koeta totutulla tavalla olevan. Pitkään vapaaehtoisena toimineiden kohdalla tilanne on erilainen. Sepon mukaan vanhoilla toimijoilla on intoa (*haluta*) edelleen olla mukana, mutta ei *kykyisyyttä*. Heikki niin ikään kertoo, kuinka porukka on vanhaa, mutta tulijoita heidän tilalleen ei vain ole. Vapaaehtoisten mukaan yhteisöön ei siis ole enää halukkaita uusia tulijoita. Toisaalta pitkään mukana olleiden toimijoiden arvostusten sekä nuorten kuvattujen ominaisuuksien ristiriitaisuudesta voidaan päätellä, etteivät vapaaehtoiset ole ainaakaan kohdanneet sellaisia tulijoita, kuin mitä perinteisesti on ollut ja mitä tämän pohjalta odotetaan. Vuosikymmenten varrella vakiintuneessa ja operoivassa vapaaehtoisten kulttuurissa ovat vallinneet tietyt toimintamallit ja arvostukset, jotka eivät uudelle sukupolvelle ole yhtä automaattisia ja tärkeitä.

5.3.3 Roolit ja yksimielisyyden vaatimus

Lahtelaisia MM-hiihtoja järjestävien työtavat ja toimintamallit ovat vakiintuneet vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen yhdessä työskentelemisen myötä. Esimerkiksi Raija kuvailee työskentely-yhteisönsä olleen vuodesta toiseen melko lailla sama. Seppo, Leena ja Pirkko suorastaan korostavat toimintatavat tuntevien, jo aiemmin mukana olleiden vapaaehtoisten merkitystä. Pirkon mukaan se, ettei tunneta paikkoja etukäteen ja olla ”jo sisällä siinä hommassa, et tietäis jo”, on haaste vapaaehtoistoiminnassa. Leena kertoo puolestaan toivovansa, että mahdollisimman moni hänen kanssaan vuosikausia työskennelleistä pääsisi mukaan myös vuoden 2017 kisoihin. Niin ikään Heikki harmittelee, että mukana oleva ryhmä vaihtuu nykyään tiheämmin.

Jos vapaaehtoiset ovat vuosikymmenten ajan tottuneet siihen, että mukana on edellisvuosilta tuttuja kasvoja, voi vaihtuvuuden lisääntyminen tuntua hankalalta. Vaihtuvuudella on kuitenkin myös käytännön vaikutuksensa. Kaikki haastateltavat tuovat esille, että jokaisella on omat tehtävänsä hoidettavanaan kisojen aikana. Seppo, Aatos ja Heikki kuvailevat, kuinka kaikki on mennyt hyvin ”silloin kun ei kuulu mitään mistään.” Kisakoneiston jokainen jäsen toteuttaa omaa rooliaan, eivätkä esimerkiksi organisaation ”ylemmät tahot” puutu toimintaan kuin vasta silloin, jos he löytävät siitä jotain huomautettavaa. Raija muistelee vuoden 2001 MM-kilpailuissa tehtävien ja roolien olleen hyvin selkeitä. Lisäksi jokainen haastateltu toimija nimeää eri kilpailuista puhuttaessa hyvin tarkasti, mitkä ovat kulloinkin olleet hänen tehtäviään ja muiden

vastuita. Selkeät roolit ovat voineet olla avainasemassa siinä, että toimijat ovat tulleet mielellään mukaan uudestaan. Sakires, Doherty ja Misenerin (2009) tutkimuksessa roolien hajanaisuuden vapaaehtoistoiminnassa todetaan olevan yhteydessä pienempään tyytyväisyyteen, sitoutuneisuuteen ja työpanokseen. Myös esimerkiksi yhdistysten ja järjestöjen toiminnassa ydinkysymys on, miten tavoitteet sekä niihin vaikuttavat erilaiset yksilölliset ja kollektiiviset merkitysrakenteet saadaan toimimaan yhdessä. Riittävä yhteinen tahto on organisoidun, kollektiivisen toiminnan edellytys. (Heikkala & Koski 2000.) Seppo ja Heikki muistelevat tähän liittyen ikävää esimerkkiä vuodelta 2001, jolloin yhteispeli ei heti kisojen alussa sujunutkaan tietyillä järjestelysektoreilla.

Heikki: Se kouluttaminen on se haaste tässä, ettei tosiaan käy niinkuin 2001, että porukat riitelee siellä keskenään. Niin sellainen ei saa toistua, eikä se toistukkaan kyllä, se on kaikkien tiedossa. Kaikissa organisaatioissa on se tiedossa, että se koulutus täytyy olla niin, että se porukka puhaltaa yhteen hiileen. Et siinä se suurin, ei siinä mitään, kisat tulee ja menee ja ne onnistuu.

Sepon ja Heikin mukaan yhteen hiileen puhaltamisessa suuressa roolissa on koulutus, jonka tarkoituksena on selkeyttää yhteisön toimintatapoja kaikille osallisille. Tämä saa tukea myös Costan ym. (2006) tutkimuksesta, jonka mukaan tapahtumavapaaehtoisten koulutus tulisi nähdä tilaisuutena luoda yhteisöllisyyden tunnetta toimijoiden keskuudessa, ja näin edistää vapaaehtoisten sitoutuneisuutta ja tyytyväisyyttä.

Aatos: No haasteitahan on tietysti tää, jos vaikka välillä tuntuu raskaalta, että pystyy silti pitämään tän iloisen ilmeen. Mikä on todella tärkeätä, että ei ole naama mutrussa. Yleensä galkooporukalla ei sellaisia haasteita ole välttämättä, joista ei noin selviä, suurempia. Ja se tieto siitä, että jos et itse todellakaan tiedä sitä asiaa mikä sun pitäis tietää, niin kysyminen on todella helppoo. Ja pitää kysyä. Todella pitää kysyä, että aina on olemassa sellainen, joka vetää porukkaa ja tietää sitten miten toimitaan.

Jokaisella vapaaehtoisella on oma roolinsa osana isompaa kokonaisuutta. Yhteisössä toimintatapana on selkeästi olla erittäin ahkera ja laittaa tapahtuman etu oman edun edelle. Roolissa tärkeää on myös palvelualttius, ulospäinsuuntautuneisuus sekä hyvän vaikutelman antaminen koko organisaatiosta. Seppo ja Heikki nostavat esille myös tietyn joustavuuden: joukossa toimivien on oltava yksimielisiä, ja tästä voi päätellä, ettei tilaa debatille juuri ole. Heikki korostaa, kuinka hommat tulee hoitaa kulissien takana niin, ettei yleisö tiedä vastoinkäymisistä mitään. Niin ikään Raijan mielestä ryhmässä ei tule ryhtyä ”änkyröimään”. Työ ja yhteisten haasteiden

voittaminen ovat luoneet yhteishenkeä, jonka luomisessa taas roolien selkeytyksellä ja koulutuksella on tärkeä rooli. Modaliteettien kulmasta tarkasteltuna on ilmeistä, että kaikki haastateltavat *arvostavat* yhteisöään ja yhteishenkeään paljon (*tuntea*) sekä *haluavat* olla osana sitä. Yhteisö ja sen yhdenmukaisuuden vaade toimivat myös tietyllä tapaa *täytyä*-modaalisuuden kautta toimintaa rajoittavina ja ohjaavina tekijöinä. Toisaalta sovitut toimintamallit ja roolitukset mahdollistavat (*voida*) laadukkaan toiminnan ja yhteispelin sekä oman toiminnan toteuttamisen tavoitteiden suunnassa. Lisäksi vapaaehtoiset toivovat kanssatoimijoilta kokemusta ja osaamista työtehtävistään (*osata*). Näin ollen vahvan yhteisön syntymisessä iso merkitys on varmasti sillä, että toimijat ovat uurastaneet vuosittain yhdessä vuosikymmenten ajan. Uudet toimijat eivät sen sijaan välttämättä integroidu heti yhtä vahvasti osaksi yhteisöä.

Näissä yhteisön toimintatavoissa on piirteitä Eichbergin (2004; 2012) järjestystä ja kuntoa korostavasta liikuntamallista. Edellä erittelin, kuinka urheilu on tuottanut MM-kilpailuiden vapaaehtoisten keskuudessa yhteisöllisyyttä tulosten ja kilpailun sekä juhlimisen ja leikin kautta (ks. luku 5.2.1). Järjestystä ja kuntoa korostavassa mallissa tarkoituksena on luoda integraation identiteettiä. Näin muodostuva yhteisöllisyys syntyy yhteisössä itsestään ilman kilpailua. ”Mehenkeä” esitetään ja tuotetaan uudelleen kurilla ja järjestyksellä, yhteisellä ilmaisemisella, täsmällisyydellä ja sääntöjen noudattamisella. (Eichberg 2004; 2012.) Lahtelaisten vapaaehtoisten yhteisössä tämä ilmenee yhteneväisissä, vuosien varrella vakiintuneissa toimintatavoissa sekä näihin raameihin ja omaan roolin asettumisen tarpeessa.

Haasteita yhteisöllisyyden muotoutumiselle aiheuttavat kuitenkin myös toisenlaiset muutokset. Esimerkiksi Seppo tuo esille huolen porukan hajaantumisesta nykypäivänä.

Nyt en tiedä sitten, kun tavallaan tää on mennyt niin laajalle alueelle, että yks jaosto on sieltä ja yks on tuolta ja yks on tuolta, niin tuleeko ne miten sitten tutustumaan toisiinsa tai muuten.

Toisaalta Seppo sekä Raija kertovat toimijakulttuurissa tapahtuneista yksittäisistä muutoksista.

Raija: No aikaisemmin oli sillä lailla, että kun [nimi] oli siinä päällikkönä, niin hän kävi aina, lähes päivittäin kysymässä miten menee. Mutta sitten nämä nuoremmat päälliköt, niin he eivät kyllä pahemmin oo näyttäneet. Ei oo sillä lailla isosti tulleet tervehtimään, sitten tietysti siellä päätöstilaisuudessa he ovat kaikki rivissä ovella kättelemässä.

Seppo: Mut sitten on monta sellaista määrätynlaista, voisko sanoa itekin, pikkupomoa, jotka on. Ei kukaan tiedä, että mikä tyyppi sä olet. Ja kuitenkin olet aina täällä ohjeita antamassa. Että vois sitä ainakin käydä esittäytymässä, jos oot uusi ja jota kukaan ei tunne. Niin minusta

se ois ihan korrektia, että kävis kertomassa, että hän on sellai ja sellai henkilö ja että vastaa tästä. Nii tietäisi, että jos on jotain ongelmia, niin ton henkilön puoleen voi kääntyä. Eikä tarvii soittaa tänne toimistoon, et kukas siitä vastaa.

Pitkään vapaaehtoisena toimineet ovat tottuneet välittömään ja selkeään organisaatioon, jossa kanssavapaaehtoisiin tutustutaan ja kaikkien roolit ovat selkeät, ja jossa myös johtavat henkilöt ovat erilaisissa kysymyksissä ja ongelmatilanteissa tavoitettavissa. Uusina tulokkaina yhteisöä vetämään saapuneet eivät ole enää Sepon ja Raijan kokemusten mukaan tällä tavoin toimineet. Syy voi olla yksinkertaisesti se, etteivät nämä henkilöt ole tienneet tällaisesta toimintakäytännöstä. Saattaa myös olla, ettei laajassa organisaatiossa itsensä esitteleminen ole tuntunut luontevalta – tai omien kiireiden vuoksi siihen ei ole ollut aikaakaan. Toisaalta syynä voi olla niin ikään se, etteivät uudet toimijat ole yhtä kokonaisvaltaisesti mukana yhteisössä. Perinteisesti vapaaehtoiset ovat toimineet MM-kisojen ohella vuosittaisissa Salpausselän kisoissa ja kenties pienemmissä kilpailuissa ja muussa seuratoiminnassa erityisesti kilpailupuolella. Toiminnan laajentuessa mukaan on voinut tulla esimerkiksi erikoistuneempaa osaamista omaavia henkilöitä, joille vuosikymmeninen perinne toimintanormeineen ei ole tuttu. Jos on mukana toiminnassa vain muutaman kerran vuodessa, ei yhteisöön kiinnity samalla tavoin kuin yhdessä useammin toimivat. Kyse saattaa näin ollen olla perinteisen ja refleksiivisen vapaaehtoisuuden yhteentörmäyksestä. Perinteisiin rakenteisiin ja stabiilisuuteen tottunut yhteisö on saanut uusiksi jäsenikseen yksilöllisiä kokemuksia hakevia, tiettyyn tehtävään ja toimintaan orientoituneita yksilöitä. Juuri nuorten mukaansaanti koetaan kuitenkin yhteisön suurimmaksi ongelmaksi ja tärkeimmäksi tulevaisuuden tehtäväksi.

6 POHDINTA

Heikkalan ja Kosken (2000) mukaan kukin liikuntakulttuurin jäsen tulkitsee ja havainnoi liikuntakulttuuria oman merkitysrakenteensa kautta. Jo tutkimukseni johdannossa avasin hieman omaa liikuntakulttuurista retkeäni sekä ensivaikutelmiani Lahdessa pitkään uurastaneesta vapaaehtoisten joukosta. Halusin oppia tuntemaan toimijat paremmin ja tätä paloa seurasin tälle tutkimusmatkalle. Näistä lähtökohdista ponnistaen tutkimukseni tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä siitä, millaisia merkityksiä pitkään vapaaehtoisena toimineet antavat toiminnalleen osana lahtelaista MM-kisaperinnettä. Tutkimuksessani syvennyin liikuntakulttuurin osana toimineiden vapaaehtoisten kokemuksiin omassa kontekstissään.

6.1 Vapaaehtoistoimijuuden muutos Lahden MM-hiihdoissa

Tutkimuksessani vapaaehtoisilla oli keskenään erilaisia ja eri vuosikymmenille sijoittuvia lähtökohtia vapaaehtoistoimintaan Lahden MM-hiihdoissa. Vapaaehtoistoiminnan aloittamisen taustatekijöitä olivat oma harrastuneisuus, kilpailuissa työskentelevän tutun pyyntö sekä nykypäivälle ominainen hakuprosessi. Myös paikallisuus osoittautui vapaaehtoisia yhdistäväksi tekijäksi: vapaaehtoisista viisi kertoi olevansa kotoisin Lahden seudulta. Oman lajiharrastuneisuuden vaikutus näyttäytyi vahvimmin ensikosketusten jälkeisiä vapaaehtoistoiminnan kokemuksia suuntaavana tekijänä. Jo nuorena lajin pariin päätyneet suhtautuivat urheiluun vahvasti tunteella, muistivat eri MM-kilpailut urheilun näkökulmasta sekä työskentelivät talkoouransa aikana kilpailupuolen vapaaehtoistehtävissä. Kilpailutehtävissä työskenteleminen oli antanut heille myös näkemystä lajin ja sen vapaaehtoisille asettamien vaatimusten muutoksista. Muita väyliä pitkin vapaaehtoiseksi päätyneet eivät olleet työskennelleet kilpailupuolella vaan tapahtuman muilla osa-alueilla. Kaikilla miehillä oli omaa harrastustaustaa hiihtolajien parista, kun taas kaikki naiset tulivat vapaaehtoiseksi muita väyliä pitkin. Yhteistä kaikille vapaaehtoisille oli kuitenkin halu säilyttää urheilu tapahtuman päätarkoituksena esimerkiksi oheisohjelmatarjonnan sijasta.

Kaikki haastateltavat ilmaisivat arvostavansa vapaaehtoisuutensa panosta, osaamista ja yhteishenkeä. Aineistossa vapaaehtoiset kuvailivat haluavansa tehdä lujasti töitä urheilun ja yhteisten tavoitteiden eteen. Työskentelyn kerrottiin olevan kiireistä erityisesti oman vastuun kasvassa osana vapaaehtoisten yhteisöä. Vahva yhteisöllinen toimijuus perustui jaettuun ahke-

rountiin ja kiireeseen sekä yhteisiin ponnisteluihin. Onnistuneet kisat olivat kertomuksissa vapaaehtoisporukan yhteisiä voimannäytteitä. Onnistumisten taustatekijäksi nimettiin myös selkeät roolit. Vapaaehtoiset toivat kokemuksissaan esille yhteisön toimintanormeja. Kokemusten mukaan vapaaehtoisen on annettava työlleen sataprosenttinen panos, mutta sen sijaan debatille ja kyseenalaistamiselle ei ole yhteisössä juuri tilaa. Vapaaehtoisten joukossa koulutus nähtiin tärkeänä väylänä toimintatapojen välittämisessä ja joukon yhtenäistämässä. Vapaaehtoistoiminnassa onnistumista edistävänä koettiin niin ikään se, että toimijat ovat ennestään tuttuja kisaympäristön ja sen toimintatapojen kanssa. Vaikka esimerkiksi tutkimukseen osallistuneet vapaaehtoiset olivat tulleet toimintaan mukaan eri tavoin, olivat he kaikki kiinnittyneet vahvasti yhteisöön.

Kristiansenin ym. (2015) tutkimuksessa Vikersundin mäkihyppy-yhteisön pitkäaikaista vapaaehtoisuutta selitetään sillä, että vapaaehtoisuus on yhteisössä institutionalisoitunut sosiaalinen prosessi ja näin osa vahvaa kollektiivista identiteettiä. Yksilölliset ja kollektiiviset identiteetit ovat syntyneet suhteessa toisiinsa sekä ulkoisiin voimiin. Vikersundissa ulkoiseksi vastavoimaksi on koettu erityisesti Kansainvälinen Hiihtoliitto eli FIS. (Kristiansen ym. 2015.) Tutkimuksessani toimijoiden subjektiivisuus vapaaehtoisena näyttäytyi vahvana. Vaikka paikoitellen omasta yhteisöstä puhuttiin maailman parhaana kisajärjestäjänä, ei vapaaehtoistoimijuuden vahvuus ilmennyt vain vertailussa muihin järjestäjätahoihin nähden. Toisaalta perinteisen toimijuuden vahvuutta verrattiin muutamissa yhteyksissä nykytoimijoihin ja heidän ”heikompaan” toimijuuteensa. Vahvuus paikantui kuitenkin ennen kaikkea toimivaan yhteistyöhön, jaettuihin päämääriin sekä kaikkensa antamiseen. Kansainvälistä Hiihtoliittoa pidettiin kilpailusektorilla vallankäyttöllään toimintaa ohjaavana tekijänä, mutta tämä on otettu Vikersundista poiketen enemmän haasteena kuin syrjinnän pyrkimyksenä.

Muuttuva maailma normeineen, tunteineen ja tavoitteineen edusti vapaaehtoisten kokemuksissa jotain vastakkaista ja perinnettä rikkovaa. Koko aineistossa toimijuuden modaaliteeteistä korostuivat ennen kaikkea *haluta* ja *tuntea*. Nämä kaksi modaalisuutta kulkivat aineistossa myös liittämättä – urheilun arvostaminen esimerkiksi liittyi vahvasti haluun edistää urheilua. *Haluamisen* ja *tuntemisen* modaaliteetit paitsi rakensivat vapaaehtoistoimijuutta, myös heikensivät sitä välillisesti – jos *halua* ja *tunnetta* toimintaan ei ole, on toimijuus heikompaan. Tämä päti myös *täytyä*-modaalisuuteen, joka muodostui samaan tapaan yhteisöä ja sen toimintaa vahvistavaksi tekijäksi ja toisaalta sitä haastavaksi elementiksi. Neljäs ydinmodaaliteetti Lahden MM-kilpai-

luiden vapaaehtoistoiminnassa oli *osata*. Vuosikymmenet ovat vahvistaneet yhteisön osaamista, mutta toisaalta muuttuvat normistot ovat edellyttäneet osaamisen jatkuvaa arviointia ja kehittämistä.

Toimijuuden vahvuus tai heikkous on aina riippuvainen siitä tilanteesta, jossa yksilö toimii (Juvonen 2015, 41). Tutkimuksessani vapaaehtoisuus kiinnittyi pitkäaikaisten toimijoiden osalta vähintään vuosittaiseen toimintaan. Vapaaehtoiset toivat esille, kuinka oma sukupolvi on ahkeroinut, sitoutunut ja toiminut kokonaisvaltaisesti verrattuna uuteen tulokasryhmään. Nyt toimintaympäristön koettiin monin tavoin muuttuneen. Nuorten ei nähty enää olevan kiinnostuneita kokonaisvaltaisesta tai toistuvasta vapaaehtoistoiminnasta. Vapaaehtoisten keskuudessa myös koettiin, että kaikki uudet tulokkaat eivät ahkeroi yhtä ponnekkaasti kuin pitkään toiminnassa mukana olleet. Toisaalta vapaaehtoiset olivat huolissaan nuorten muuttuneista kiinnostuksen kohteista – hiihtolajit eivät enää kiinnosta niin paljon nuoria. Eriytynyt liikuntakulttuuri on lisännyt lajien määrää ja eri vapaa-ajan viettotapojen välistä kilpailua nuorten ajasta. Kilpailupuolella vapaaehtoistoiminnan kokemuksia olivat muovanneet myös vuosikymmenten varrella muuttuneet vaatimukset. Näitä lokaalin tason toimijuuteen vaikuttavia muutoksia muutti globaalilta tasolta Kansainvälinen Hiihtoliitto. Toisaalta vapaaehtoisten mukaan pelkkä urheilu ei enää riitä suurtahtumien järjestämisessä.

Nämä erilaiset kokemukset muutoksesta tuovat esille, kuinka vapaaehtoistoimijuus on kontekstuaalista eli sidoksissa aikaan, paikkaan ja tilanteeseen (ks. Jyrkämä 2008). Haastateltujen vapaaehtoisten toimijuus on rakentunut heidän elämänsä aikana, uusien tulokkaiden omassa. Kansainvälinen Hiihtoliitto on toiminut vuosien varrella omassa globaalissa kontekstissaan, ja nykynuoret taas haluavat vahvistaa toimijuuttaan osana speaktaakkelimaisia konteksteja. Keskeiseksi koordinaatiksi niin toimijuuden modaalisuuksien vahvistumisessa kuin heikentymisessä nimeän ajan. Vapaaehtoisten joukon yhdessä viettämä aika on toiminut yhteisöä vahvistavana tekijänä. Yhdessä työskentely jopa useiden vuosikymmenten ajan on luonut ja vakiinnuttanut Lahden MM-kisoissa sekä vuosittaisissa Salpausselän kisoissa ahkeroivan yhteisön normistoa, yhteishenkeä, osaamista ja toimintatapoja. Toisaalta aika näytti vapaaehtoisten kokemuksissa mahtinsa myös toimijuutta muuttavana ja hajottavana tekijänä. Tutkimukseni mukaan ajankulu, uusien sukupolvien ja toimijoiden muuttuneet intressit ja toimijuudet ovat vapaaehtoistoiminnan keskeisiä muutosvoimia.

Bauman (2002) tarkastelee yhteisöjen muutosta jäykän ja notkean modernin käsitteiden kautta. Jäykälle modernille ovat tyypillisiä kiinteät ja pitkäaikaiset rakenteet. Jäykässä modernissa yksilö on saattanut olla tietyn yhteisön jäsen koko elämänsä ajan. Liikkumaton, vuodesta toiseen samankaltaisena pysynyt yhteisö on tarjonnut jäsenilleen vakaan ja turvallisen perustan oman identiteetin rakentamiseen. Jäykän modernin yhteisöt ovat usein myös kiinnittyneitä tiettyyn tilaan tai paikkaan. Notkeassa modernissa ajan merkitys sen sijaan korostuu ja yksilöt liikkuvat nopeasti ja usein. Yhteisöt ovat jatkuvassa muutoksessa, ollen yksilöille vaihtuvia ja hetkellisiä toimintaympäristöjä. Bauman kuvaa ilmiötä *naulakkoyhteisöllisyydeksi*, jossa yksilöt liittyvät ja poistuvat yhteisöistä kuin takit naulakoista. (Bauman 2002, 7–23, 237–239.)

Samaan tapaan Lahden MM-hiihtojen eri vuosikymmenillä toiminut yhteisö on säilynyt vapaaehtoisten kokemuksissa pitkään samankaltaisena. Yhteisö on ollut myös sidoksissa paikkaan – Lahteen, lahtelaisuuteen ja tarkemmin Salpausselän maastoihin ja kisakeskuspuitteisiin. Vapaaehtoisten yhteisössä pysyvät, jaetut tunteet, arvostukset ja tavoitteet sekä toimintanormit ovat saaneet aikaan onnistuneita kilpailuja. Pitkään vapaaehtoisena toimineet kokivat nyky-sukupolven, erityisesti nuorten, vaihtavan kuitenkin mielenkiinnon kohteitaan ja asuinpaikkakuntiaan tiheämmin. Urheilu eriytyneenä kulttuurina toimii perinteisten lajien ja uutuuksien pelikenttänä, tarjoten yksilöille aina vain lisääntyviä mahdollisuuksia, arvostuksia ja päämääriä. Nykypäivän hakuprosesseissa yksilöt kyllä perustelevat omaa toimijuuttaan – ja toimintaan luultavasti haetaan vain, jos se itseä kiinnostaa ja omaan elämäntapaan sopii. Toisaalta hakuprosessit eri tapahtumiin tarjoavat pätkiä, väliaikaisia naulakkopaikkoja, eivätkä ne siis perustaltaan pyrikään kasvattamaan hakijaa osaksi pysyvää vapaaehtoiskulttuuria.

Urheilutapahtumissa yhteisön ”regulaareihin” kuuluvat ja seuratoiminnallisesti orientoituneet vapaaehtoiset ovat usein motivoituneita juuri kiinnostuksesta urheiluun sekä sosiaalisista motiiveista, kun taas uudet ja ulkopuoliset tulokkaat motivoituvat enemmän tehtävistä ja niiden tuottamista kelpoisuuksista (Wollebaek, Skristad & Hanstad 2012). Lahden kontekstissa muutoksessa ovat olleet niin mikrotasolla pitkään vapaaehtoisena työskennelleiden toimijuuden kokemukset kuin mesotasolla heistä muodostuvan yhteisön sisäinen dynamiikka, käytänteet ja valtajärjestelmätkin. Lajikulttuurin, liikuntakulttuurin ja laajemmin koko yhteiskunnan orientaation muutos horjuttavat nykypäivänä vuosikymmenten varrella syntyneitä MM-hiihtoyhteisön vapaaehtoistoiminnan perustuksia. Urheilun osalta yhtenäiskulttuuri ja seuratoimintaan kasvaminen ovat luoneet yhteistä *intoshimoperustaa*, kun taas Baumanin (2002, 238) mukaan

postmodernit naulakkoyhteisöt tarvitsevat tunteisiin vetoavia, arkisista kamppailuista lepoa tarjoavia ja yksilöitä hetken yhdistäviä speaktaakkeleita. Vapaaehtoisten mukaan nuoria kiinnostavat juuri MM-kilpailuiden kaltaiset isot tapahtumat ja elämykset. Toisaalta vakavan vapaa-ajan näkökulmasta yksilöt pyrkivät löytämään mielenkiintoista toimintaa, joka tarjoaa mahdollisuuksia uran löytämiseen, omien tietojen ja taitojen kehittämiseen ja ilmaisuun (Stebbins 1992, 3).

Myöskään urheilulajit vaatimuksineen eivät ole enää samanlaisia kuin muutama vuosikymmen sitten. Kilpailutoiminnan vapaaehtoisuudessa vuosien varrella kerrytetty kokemus ja asiantuntemus luovat pohjaa toiminnalle, mutta toisaalta vaihtuvat, muuntuvat kriteerit pakottavat uusiutumaan, oppimaan ja omaksumaan jatkuvasti uutta. Postmodernissa yhteiskunnassa totuus, erilaiset mittapuut ja ihanteet pilkkoutuvat ja dekonstruoituvat koko ajan uudelleen uutta luoden (Bauman 1996, 23–24). Kulttuuriset hyödykkeet ja niiden tarkoitukset muuttuvat yhä nopeammin, minkä vuoksi vapaa-aika ja sen ympäristöt menettävät jatkuvuuttaan ja pirstaloituvat (Roberts 2006, 172–173). Urheilu ja siihen liittyvä tieto ei ole myöskään staattisessa tilassa (Jarvie & Thornton 2012, 29). Tutkimuksessani olen perehtynyt pitkään vapaaehtoisena toimineiden yksilöiden totuuksiin, ihanteisiin ja näkemyksiin. Lisäksi tutkimukseni antaa viitteitä toimintaan makrotasolta vaikuttavista tekijöistä. Näitä ovat muuttuneet arvostukset ja innostukset sekä esimerkiksi Kansainvälisen Hiihtoliiton uusiutuvat vaatimukset ja lajikulttuurin ohjaus, joka vapaaehtoisten kokemuksissa näkyy tiukentuvina *osaamisvaatimuksina*. Giddensin (1995) mukaan postmodernissa arkielämän toiminnoilla on vaikutuksensa globaalisti, mutta käänteisesti myös globaalitason tapahtumat vaikuttavat yksilöiden elämään. Asiantuntijamielipiteiden merkitys on niin ikään kasvanut. Kaikki päätökset perustuvat aina valtaan, joka määrittää, kuka saa valita miten asiat tulisi hoitaa ja tehdä. (Giddens 1995.) Samaan tapaan pitkään vapaaehtoisena toimineet ovat arjen kokemuksissaan havainneet globaalin ulottuvuuden vaikutuksen. Kansainvälisen Hiihtoliiton valta, päätökset ja tieto lajin kehittämisessä vaikuttavat vapaaehtoistoimijuuteen. Alati muuttuvat vaatimukset murtavat vuosikymmenien mittaan kartutettua tietämystä tai ainakin pakottavat uusiutumaan ja omaksumaan uutta jatkuvasti. Toisaalta pelkkä urheiluakaan ei nykypäivän tapahtumissa riitä, mikä myös omalta osaltaan muuttaa suur tapahtumien järjestämisen vaatimuksia.

6.2 Vapaaehtoistoiminnan tulevaisuus

Vuoden 2017 MM-kilpailuissa vapaaehtoisena työskenteli yhteensä 3 163 henkilöä. Kaikki hakkaat eivät päässeet mukaan, sillä hakijoita oli yhteensä yli 4 000. Vuoden 2017 MM-kilpailuissa toimi enemmän vapaaehtoisia kuin koskaan aiemmin pohjoismaisten hiihtolajien MM-kilpailuiden historiassa. (Sportcal Global Communications 2017, 14.) Liitteestä 3 löytyvän arkistolähteisiin ja kokoomateoksiin perustuvan vertailuni pohjalta arvioin vuoden 2017 MM-kilpailuissa työskennelleen yli 1 000 vapaaehtoista enemmän kuin edellisissä kisoissa vuonna 2001. Samanaikaisesti myös ammattimaisen henkilöstön määrä lisääntyi aiemmista tapahtumista. Kun vuoden 1989 ja 2001 MM-kilpailuissa kummassakin työskenteli päätoimisesti noin 25 henkilöä, oli vuoden 2017 MM-kisoissa määrä jo kaksinkertainen (ks. liite 3 lähteineen).

Ammattilaisuuden lisääntyminen kisoissa ei yllätä, sillä kuten haastateltavat vapaaehtoisetkin toteavat, on suurtapahtumaan liittyvä työmäärä kasvanut valtavasti ensimmäisiin MM-kisoihin verrattuna. Niin ikään Itkosen ym. (2006) mukaan media- ja markkinaorientoituneet huippu-urheilutapahtumat ovat täysin erilaisia kuin perinteiset urheilukilpailut. Mediallistuvat ja markkinaistuvat suurtapahtumat tarvitsevat paitsi enemmän myös erikoistuneempaa osaamista. Mikäli MM-kilpailut vielä joskus järjestetään Lahdessa, on tekijäjoukko siis luultavasti vielä suurempi, kirjavampi, monimuotoisempi ja osaamiseltaan laajempi. Vapaaehtoisuhteisön normittuneessa ja vakiintuneessa osassa tämä voi aiheuttaa tutkimuksessanikin esille nousseita tunteuksia ja muutosvastarintaa. Organisaation elinkaarimalleja mukailien yhteisö on synnyttänyt, organisoinut ja vakiinnuttanut toimintaansa vuosikymmenten ajan, mutta nyt käynnissä on uusiutumisen – tai vaihtoehtoisesti taantumisen – aika. Muuttuneessa maailmassa suurtapahtumat saavat uusia piirteitä, ja näin ollen ne vaativat uudenlaista osaamista tekijäjoukoltaan.

Itkonen ym. (2006) mukaan suomalaisissa yleisurheilun suurtapahtumissa on ollut aina vapaaehtoisena myös seuratoiminnan ulkopuolelta mukaan tulleita henkilöitä. Urheiluseuroista mukaan tulleet vapaaehtoiset toimivat vuoden 2005 MM-kilpailuissa erityisesti kilpailusektorin tehtävissä. Tutkimuksen mukaan suurtapahtuman vaikutus ruohonjuuritason seuratoimintaan ei ollut suoraviivainen. Seuratoimijoiden mukaan suurkisat vaikuttivat urheiluseuroihin lähinnä paikallisesti vapaaehtoisten tietoja ja taitoja lisäävästi. Seurat eivät saaneet juurikaan uusia talokotekijöitä, mutta sen sijaan niihin liittyi uusia nuoria harrastajia. MM-kilpailuiden suurimaksi hyödyksi seuratoimijat kokivat kuitenkin yleisurheilun julkisuuskuvan kohentumisen. (Itkonen ym. 2006.) Kuten edellä olen todennut, on Lahden kontekstissa paikallinen seura ollut

vahvasti osana myös MM-kilpailuiden ja Salpausselän kisojen tekijäyhteisöä. Seuratoiminnallinen eetos on kiinnittynyt erityisesti kilpailusektorin vapaaehtoisuuteen. Oleellinen ero yleisurheilun ja oman tutkimuskontekstini välillä on kuitenkin se, että tutkimuksessani vapaaehtoisuudessa on totuttu suurempaan jatkuvuuteen. Vaikka toimijat eivät olisikaan mukana koko seuratoiminnassa, on suuri osa heistä ollut vuosittain mukana Salpausselän kisoissa. Tämä, kuten sanottua, on mahdollistanut yhteisön kiinteyden ja yhtenäisyyden. Yhteiset tavoitteet ja kova työ niiden toteuttamiseksi on luonut yhteisöä yhteen liimaavan normistorakenteen.

Toisaalta vapaaehtoisten kokemusten perusteella voidaan todeta, että myöskään Lahdessa isot kilpailut eivät nykypäivänä ohjaa vapaaehtoistoimijoita osaksi seuratoimintaa ja kokonaisvaltaista, jatkuvaa kansalaistoimintaa kuin ennen. Osasyynä tälle muutokselle lienee yksinkertaisesti se, ettei kaikkia vapaaehtoistoiminnan nykytehtäviä ole edes mahdollista siirtää suurkisoista paikalliseen seuratoimintaan. Esimerkiksi viestintään ja markkinointiin liittyvät, julkisuusmarkkinallisissa tapahtumissa välttämättömät vapaaehtoisuuden sektorit tuskin ainakaan sellaisenaan sulautuvat kansalaistoiminnasta ponnistavaan urheiluseura-arkeen.

Vuoden 2017 MM-kilpailuiden loppuraportissa paikallisen urheiluseuran, Lahden Hiihtoseuran, edustaja kuitenkin nimeää kisojen lisänsen nuorten jäsenten määrää urheiluseurassa sekä vahvistaneen näin vahvaa vapaaehtoistoiminnan perinnettä. Toimijan mukaan seurassa on kisojen jälkeen määrällisesti yhtä paljon nuoria ja vanhoja jäseniä. MM-kisojen suurimmaksi hyödyksi seuran kannalta nimetään kaupungin investoinnit lajin olosuhteiden parantamiseen. (Sportcal Global Communications 2017, 40.) Loppuraportin perusteella ei voida päätellä, toivatko MM-kilpailut seuraan enimmäkseen vain uusia harrastajia vai myös pelkkään kansalaistoimintaan orientoituneita seuratoimijoita. Toki on syytä muistaa, että Lahden Hiihtoseura on jo aiempien vuosikymmenten aikana kyennyt hyödyntämään harrastajien toimintapotentiaalin tulevaisuuden vapaaehtoisten kasvattamisessa. Voisin siis kuvitella, että Hiihtoseurassa halukkuutta MM-kisojen ja Salpausselän kisojen järjestäjäorganisaatiossa toimimiseen on jatkossakin.

Lisäksi tutkimuksessani vapaaehtoistoimijuutta muovasivat muuttuneet ja kasvaneet osaamisvaatimukset. Tiukentuneita osaamisvaatimuksia raportoivat erityisesti kilpailusektorilla työskennelleet vapaaehtoiset. Toisaalta kaikki vapaaehtoiset ovat myös kokeneet toimintaympäristön kaupallisuuden kasvaneen. Pelkkä urheilu ei enää riitä MM-kilpailuiden järjestämisessä, vaan toimijoilta edellytetään osaamista nykypäivän markkinayhteiskunnassa pärjäämiseen.

Andreffin (2006) mukaan urheilutoiminnan vapaaehtoisroolien kaupallistuminen lisää niiden yksilöltä vaatimaa aikaa, kasvattaa vapaaehtoistyöstä koituvia kuluja esimerkiksi matkakulujen muodossa sekä laajentaa vapaaehtoisten koulutustarpeita oppiin lainsäädännöstä, taloudesta ja johtamisesta. Urheilutoiminnan kaupallistuminen on tehnyt vapaaehtoistyöstä vastuullisempaa ja monimutkaisempaa, mistä johtuen urheiluorganisaatiot suosivat kasvavissa määrin ammattilaisten palkkaamista. (Andreff 2006.) Urheilun suur tapahtumat eivät perustu enää pelkkään urheiluosaamiseen ja -henkisyteen, vaan kasvavat ympyrät edellyttävät ammattimaista osaamista, jota kansalaistoimijoilta ei välttämättä löydy (Itkonen ym. 2006). Urheiluorganisaatioiden vapaaehtoisuuden eroosio vaikuttaa paitsi ammattimaisuutta lisäten, myös organisaatioiden sosiaalista perustaa muuttaen. Markkinaperustainen toiminta ei tarjoa samanlaisia mahdollisuuksia sosiaalisaatioon ja sosiaaliseen integraatioon kuin vapaaehtoisuuteen perustuva aktiivisuus. (Enjolras 2002.)

On selvää, ettei ammattimaistuneitakaan urheilutapahtumia järjestetä ilman vapaaehtoisten joukon panosta (Itkonen ym. 2006; Metsäranta 2006, 21). Vapaaehtoistoiminnan konteksti kuitenkin muuttuu erilaiseksi ammattimaistuneessa ympäristössä. Metsärannan (2006, 20) mukaan suur tapahtumia voidaan toimintaympäristöinä luonnehtia Itkosen (1996) julkisuus-markkinallisen seuratyypin piirtein. Julkisuus-markkinallisen seuratyypin piirteisiin kuuluvat muun muassa liikeyritysmäiset toimintamallit ja talouden keskeisyys, sopimusperusteisuus, tuotteistaminen sekä kilpailun totaalistuminen ja kontrolli. Yritysmäinen toiminta edellyttää yritysmäistä johtamista, ammattitaitoisen ja riittävän työvoiman käyttöä sekä toimivaa työnjakoa. (Itkonen 1996, 232, 241.) Tutkimukseni perusteella lahtelaisen vapaaehtoisuhteisön työnjako on ollut jo ennestään selkeä, mutta toimijajoukon eriytyessä myös työnjako muuttuu. Yritysmäinen hallintorakenne, jossa esimerkiksi tietyillä sektoreilla toimii laajemmalle vapaaehtoisjoukolle tuntemattomia henkilöitä, aiheutti aineistossani toimijoiden mieliin lievää kitkaa. Tutkimukseni perusteella esitänkin, että ammattilaisten ja vapaaehtoisten muodostaman organisaation työnjaon ja kommunikoinnin selkeyttäminen ja hiominen kuuluvat oleellisesti mahdollisten tulevien lahtelaisten suurkisojen työsarkaan.

On nähdä mielenkiintoista, kuinka MM-kisaorganisaation tai laajemmin koko Salpausselän urheilutapahtumien tarpeet sekä vapaaehtoisten innostus ja osaamisprofiilit kohtaavat tulevaisuudessa. Kuinka esimerkiksi osaamista vaativa kilpailusektori organisoituu tulevaisuudessa? Laajitausta näyttäytyi tutkimuksessani kilpailusektorille ohjaavana taustatekijänä, mutta kuinka tulevaisuuden tekijät ohjautuvat tälle uralle eriytyvässä liikuntakulttuurissa? Kuinka osaamisen

ja yhteisöllisyyden perintö jatkuu, jos ihmiset liikkuvat ajassa yhtä nopeammin ja paikalliset siteet katkeavat? Vaihtuuko työtehtäville uhrautuminen ja ajan antaminen, yhteinen jaettu kiire sekä näiden myötä syntynyt vapaaehtoistoimijuus ja yhteisöllisyys ammattimaisuuteen sekä osaavien toimijoiden pätkittäiseen vapaaehtoisuuteen? Näin ainakin tutkimukseni kohteena olleet meritoituneet vapaaehtoisuskulttuurin jäsenet uskoivat. Tutkimuksessani perinteinen ahkerointi ja yhteisyys asettuivat vastakkain nykypäivän hajaannukselle sekä kuvailulle jatkuvuuden menetyksestä. Urheilu ja urheilutapahtumat muuttuvat ja tarjoavat esimerkiksi kaltaisilleni liikunta-alan ammattilaisille myös uusia työllisyysmahdollisuuksia. Muutos kuitenkin murtaa vanhaa toimijaperinnettä sosiaalisine paikkoineen, vaikka samanaikaisesti yhteiskunnassa vapaaehtoistoiminnalle ja yhteisvastuullisuudelle on ollut kasvavaa tilausta.

Tulevaisuuden alati tiukentuviin osaamisvaatimukseen ja vapaaehtoisten toiminnan tukemiseen ammattimaisuuden ohella voidaan panostaa esimerkiksi koulutuksella ja osaamisen kehittämällä. Vuoden 2017 MM-kilpailuiden järjestämisessä keskeinen tavoite oli yhdistää ammattimainen toiminta ja vapaaehtoisuus ennennäkemättömällä tavalla. Tarkoituksena oli jättää Lahdelle perintönä koulutettu vapaaehtoisten joukko tulevia tapahtumia varten. Tapahtuman järjestämisessä perinteiden jatkuvuutta pyrittiin tukemaan muun muassa vapaaehtoisten koulutukseen satsaamalla, mutta myös ottamalla kisajärjestelyihin mukaan yhteensä 889 opiskelijaa paikallisista oppilaitoksista. (Sportcal Global Communications 2017, 10, 18, 53.) Mielenkiintoisesti Vikersundin lentomäkikilpailuiden vapaaehtoisuusyhteisössä tärkeäksi väyläksi vakiinnuttaa vapaaehtoistoimintaa osaksi paikallista yhteisöä koetaan niin ikään koulujärjestelmä. Tämän yhteistyön tavoitteena on ollut perinteisten, yhteisten arvojen, paikallisen ylpeyden ja vahvan yhteisöllisen identiteetin säilyttäminen. Arvot ovat yhteisössä institutionalisoitua ja sisäistettyjä, mikä vaikuttaa toiminnan jatkuvuuteen ja rekrytointiin. (Kristiansen ym. 2015.)

Tämänkaltaisen arvojen yhteisyys on ollut tyypillistä myös lahtelaisessa kontekstissa. Nyt tapahtumassa on kuitenkin muutos aiempaa kirjavamman ja eriytyneeseen vapaaehtoisuskulttuuriin. Lisäksi vuoden 2017 MM-kilpailuiden oppilaitosyhteistyössä orientaatio on modaalisuuksien puolesta erilainen kuin Vikersundissa. Lahdessa tähtäimessä on ollut perinnön ja jatkuvuuden vahvistaminen *osaamisen* näkökulmasta, kun taas Vikersundin kontekstissa pääpaino on edelleen *halun* ja *tunteen* välittämisessä. Kuten olen aiemmin osoittanut, on lahtelaisen vapaaehtoisuusyhteisön toimivuus rakentunut hyvin vahvasti kaikkien näiden edellä mainittujen modaalisuuksien varaan. Tämän perusteella esitänkin, että vapaaehtoistoimijoita rekrytoivien tulisi huomioida jatkossa yksilöiden erilaiset toimijuudet moninaisine modaalisuuksineen.

6.3 Tutkimuksen merkitys, arviointi ja käytettävyys

*Mä muutun, oon tässä vaan tän hetken muutun,
Etsin sisältöä muualta, löydän uutta joka suunnalta,
Jonka unohdan,
En anna minkään liian pitkään muhun vaikuttaa.*
(PistePiste – Viljaa)

Nämä sanat kuulin korvanapeistani eräänä pro gradu -tutkielman kirjoittamiselle pyhittämänäni syksyisenä lauantaiaamuna. Kuulemani sanat pukivat mielestäni hyvin sanoiksi sitä ilmiötä, jota erityisesti tutkielmani loppuvaiheilla olen pohtinut yhä enemmän ja enemmän. Tutkimuksessani halusin selvittää, miten mahdollinen liikuntakulttuurin muutos on näkynyt MM-kisojen kontekstissa vapaaehtoisten silmin. Tutkimusmatkan läpikäytyäni voin todeta, että se alkupe-
räinen ihmetykseni, joka minut aiheen pariin ajoi, kertoo jo itsessään siitä, että jokin on liikuntakulttuurissa muuttunut. Erityisesti 1950–60-luvulla toimintaan mukaan lähteneet vapaaehtoiset kuvasivat vapaaehtoistoiminnan olevan heille automaatio, luonteva ja kyseenalaistamaton osa elämää. Minä, eriytyneessä liikuntakulttuurissa kulkeva gradunkirjoittaja olen kasvanut näkemään maailman eri tavalla. Vaikka olen itse tehnyt vapaaehtoistoimintaa pitkään osana samaa yhteisöä, on tämä polku sittemmin katkennut ja muuttanut suuntaansa paikkakunnalta pois-
muuton, uusien kiinnostuksen kohteiden ja elämän hektisyyden vuoksi. Uudet kokemukset, opit ja aluevaltaukset toisensa perään ovat värittäneet elämääni ja ajankäyttöäni erityisesti yliopisto-
opintojen aikana. Itse asiassa oleellisin kysymys tutkimukseni kannalta lopulta olikin, ovatko vapaaehtoistoimijat itse huomanneet tai kokeneet toimintaympäristön muutoksen ja millaisia heidän omat toiminnalle antamansa merkitykset ovat.

Tiesin jo tutkielmaa aloitellessani olevani mielenkiintoisen ilmiön äärellä. Luvun alun sitaatti kuvaa tietyllä tapaa myös tutkimuksen tekemistä. Erityisesti aineistoon tutustumisen vaiheessa löysin aineistosta yhtä sun toista kiinnostavaa. Tutkimustyö edellytti kuitenkin pitkäjänteistä otetta sinne tänne säntäilemisen sijasta. Tässä valintojen latuverkostossa pyrin pitämään fokuksen aiheessa esimerkiksi tutkimuspäiväkirjaa pitämällä – *jotten unohda* työskentelyni tarkoitusta. Toisaalta raportoiminen päiväkirjamuotoon varmisti sen, että reflektoin ja arvioin omaa toimintaani tutkijana toistuvasti. Yksilöiden inhimillisten kokemusten tutkiminen oli mielestäni paitsi antoisaa myös haasteellista. Toimijoiden kertomuksiin uppoutuessa omat vapaaehtoistoiminnan muistoni nousivat pintaan, mikä edellytti pään pitämistä kylmänä. Arvostan elämässä ylipäättään ihmisiä, jotka ovat valmiita kantamaan kortensa kekoon yhteisten tavoitteiden eteen.

Tutkijana minun piti kuitenkin tietoisesti etäännyttää itseäni tutkittavista. Tutkimustoimijuuteni modaalisuuksien valossa on selvää, että *arvostan* todella näiden meritoituneiden talkoolaisten tekemää työtä, mutta minun *oli pakko* suhtautua ilmiöön ennen kaikkea tutkimusnäkökulmasta. Tutkijana tarkoitukseni oli laajentaa omaa perspektiiviäni sekä suhtautua tutkimuksen kohteeseeni ja omiin ensitulkintoihini kriittisesti (ks. Laine 2001). Eskolan ja Suorannan (2008, 212) mukaan yksi tutkimuksen luotettavuuden osatekijä on juuri varmuus, jota voidaan lisätä tutkijan ennako-oletuksia avaamalla. Tutkimusraporttini luvussa 4.3 kerroin omasta suhteestani tutkimusilmiöön, ja jatkoin tätä reflektiota koko tutkimusprosessin läpi.

Tutkimuksissa luotettavuutta tarkastellaan usein myös validiteetin ja reliabiliteetin käsittein. Ensimmäisellä viitataan siihen, että tutkimuksessa on todella tutkittu sitä, mitä on luvattu. Toisella käsitteellä tarkoitetaan puolestaan tulosten toistettavuuden arviointia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136.) Hetkellisyys on tekijä, joka on tutkimustuloksiani kaikin puolin kuvaava piirre. Kuten edellä totesin, on toimijuus jo itsessään kontekstuaalista ja dynaamista. Haastatteluissa kuvaillut merkitykset ovat näin ollen voineet tähän hetkeen tullessa saada uusia ulottuvuuksia ja muotoja. Toteutin haastattelut noin puoli vuotta ennen vuoden 2017 MM-kisoja, joista saadut kokemukset loivat toimijoiden mieleen uusia merkityksellisiä kokemuksia. Tutkimukseni on tyypiltään tapaustutkimus, ja tämä tapaus sijoittuu vapaaehtoistoimijoiden elämänsä tiettyn vaiheeseen. Eskolan ja Suorannan (2008, 211–212) mukaan tutkimuksen luotettavuuteen liittyy myös tulosten siirrettävyys, vaikka sosiaalisessa todellisuudessa yleistyksiset eivät olekaan aina mahdollisia. Tutkimustulokseni eivät sellaisenaan ole siirrettäviä – onhan kyse yksilöiden kokemuksista ja merkityksistä, ainutkertaisesta tapauksesta. Mitä tutkimukseni sen sijaan voi tarjota, on vertailunäkökulma muille menneisyyden, tämän päivän ja tulevaisuuden vapaaehtoisuutta ja yhteisöjä tarkasteleville tutkimuksille.

Tutkimusprosessin aikana opin tutkimastani aiheesta paljon. Tämän myötä ymmärrän ilmiötä nyt paremmin kuin tutkimusmatkaa aloitellessani. Jotkin aiemmissa vaiheissa tutkimusprosessia tekemäni valinnat näyttäytyvät tämän myötä nyt hieman eri valossa. Ensimmäinen haastattelurunko pohjautuu tiukasti MM-kilpailuiden vapaaehtoisuuksiin. Jo ensimmäinen haastattelu kuitenkin osoitti, ettei MM-kilpailuiden toimijuutta ole kovin helppoa tai edes tarkoituksenmukaista reflektoida irrallisena Salpausselän kisoista. Tutkimusta aloittaessani oletukseni oli tutkia vapaaehtoisuuden merkityksiä MM-kisoissa, mutta itse asiassa toimijoiden kokonaisvaltainen kokemuksellisuus pohjautuu näihin molempiin konteksteihin. Haastattelutilanteiden ankkurointi MM-kisoihin teki näistä vuosista hyviä paikantimia, joiden avulla

esimerkiksi vapaaehtoisten ensikosketukset sekä urheilun vaatimusten muutokset saivat tarkemmat ajalliset kontekstinsa. Kuitenkin esimerkiksi yhteisöllisyys, roolit ja toimintatavat ovat pääosin rakentuneet MM-kisojen välisessä toiminnassa.

Toinen tutkimuksellinen valinta, jonka tekisin nyt eri tavalla aineistonkeruuseen liittyen, on modaliteettien huomioiminen jo rungon suunnittelussa. Nyt aineistonkeruussa käyttämäni runko perustuu aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa käymääni vuoropuheluun. Modaliteettiteorian ja sen sopivuuden vapaaehtoistoiminnan käsittelyyn löysin aineiston jo kerättyäni. Havaittiin modaalisuuksien olevan implisiittisesti mukana haastattelusisällöissä. Modaalisuuksien tunteminen ennen aineistonkeruuta olisi kuitenkin mahdollistanut muun muassa tietyissä *voida*- tai *täytyä*-modaalisuuksiksi tulkittavissa tilanteissa lisäkysymysten esittämisen. Nyt esimerkiksi ensikosketuksissa lasten harrastusten kautta mukaan tuleminen voidaan tulkita näistä jommaksikummaksi, mutta teorian näkökulmasta olisin voinut esittää tilanteessa tarkentavia kysymyksiä eri modaalisuuksien suunnassa. Tästä huolimatta olen tyytyväinen siihen, että hyödynsin modaalisuuksia tutkimuksessani. Vapaaehtoistoiminnan tutkimuksessa on keskitytty paljon esimerkiksi toiminnan motiiviperustoihin, mutta toimijuuden modaliteetit avaavat toimintaa laajemmin kontekstissaan. Niin ikään Kristiansenin ym. (2015) mukaan vapaaehtoistoiminnan tutkimuksessa on tyypillisesti tutkittu sitä, miksi vapaaehtoisina toimitaan, mutta sivuutettu, miksi esimerkiksi joillakin alueilla vapaaehtoisuus on vahvempaa kuin toisilla alueilla. Koen tämän olevan tutkimukseni merkittävä ansio. Pelkän *tuntea*- ja *haluta*-modaalisuuksien läpi tapahtuvan motiiviperustan tarkastelun sijasta perspektiivini on kokonaisvaltainen ja siinä huomioidaan vapaaehtoistoimintaan vaikuttavat eri lähtökohdat ja kontekstit.

Tutkimuksen tekemisessä samanaikaisesti kaikista raskainta ja antoisinta on ollut sen prosessinomaisuus. Tekemäni päätelmät kyseenalaistuivat, muuttuivat, syventyivät ja vakiintuivat, kunnes muotoutuivat jälleen uudelleen. Välillä olo oli epätoivoinen – tuleeko tästä ajatusten möykystä koskaan ehjää, kokonaisuuden muodostavaa gradua? Toisaalta näistä sudenkuopista ylipääseminen ja koetut oivallukset olivat tutkielman työstön ja oikeastaan koko opintoaikani ehdottomia valonpilkahduksia ja tähtihetkiä. Pohdinta, aineiston työstäminen ja siihen syvennyminen sekä uuden oppiminen ja luominen tekivät tutkimustyöstä suorastaan koukuttavaa. Eriytyisen innoittavaksi koin ihmisten omien kokemusten, näkemysten ja pohdintojen tutkimisen sekä niiden puhuttelun aiemman tutkimuskirjallisuuden, yhteiskunnallisten muutosten ja oman ajatteluni kanssa. Toivon, että työstäni muodostui näin kokonaisuus, joka valmistuttuaan jatkaa vuoropuheluaan edelleen lukijoidensa kanssa. Ja vielä kerran alaluvun sitaattiin palatakseni,

annan työn vaikuttaa ainakin itseeni. Kuten johdantoluvussa kuvailin, olen itse saanut paljon merkityksellisiä kokemuksia vapaaehtoisena toimimisen kautta. Tutkimusprosessini sai minut tietyllä tapaa kaipaamaan takaisin näihin yhteisöihin sekä kyseenalaistamaan, onko kaiken mihin ryhdyn pakko olla aina jotenkin vastikkeellista. Opiskelijana eläessä oma toimeentulo on toki ollut sellainen asia, jota on ollut pakko miettiä. Tulevaisuudessa toimivana liikunta-alan ammattilaisena on vastaavasti tiedostettava, ettei omaa ammattiosaamista kannata myydä markkinoilla ilmaiseksikaan. Haluan kuitenkin pitää vapaaehtoistoiminnan osana elämäni tulevaisuudessa. Toivon, että markkinavetoisessa maailmassamme on tilaa yhteisvastuullisuudelle ja kansalaistoiminnan elämyksellisyydelle jatkossakin.

6.4 Jatkotutkimusehdotukset

Vaikka tutkimusprosessini on pian päätöksessään, jäi mieleeni vielä paljon pohdinnan aihetta. Osa näistä ajatuksista on jalostunut jatkotutkimusehdotuksiksi. Ensinnäkin syventyminen lahdelaiseen vapaaehtoisperinteeseen herätti mielessäni pohdintoja paikallisuudesta. Tutkimukseni syvennyin Lahden MM-kilpailuiden kontekstiin ja perinteeseen. Kansalaistoimintaa on usein tutkittu paikallistutkimuksen keinoin ja mielestäni tätä suuntausta tulisi pitää jatkossakin yllä. Yksi kiinnostava vaihtoehto olisi tutustua pohjoismaisten hiihtolajien kansalaistoimintaan jossain muussa osassa Suomea tai vaikka ulkomailla. Toisaalta myös Lahden paikalliseen liikuntakulttuuriin olisi mielenkiintoista syventyä vieläkin perusteellisemmin. Millaista liikuntakulttuuri on ja on ollut muissa lajeissa, entäpä koko kaupungissa kokonaisuutena ja millainen rooli liikuntakulttuurin eri toimijoilla on siinä ollut? Lisäksi tutkimustani olisi mahdollista syventää entisestään tutkimalla MM-kilpailuiden järjestämistä ja sen muutosta Hiihtomuseon mitattavien arkistolähteiden avulla.

Toisekseen tutkielma tarjosi mielenkiintoisia sivujuonteita, joita voisi tutkimuksellisesti tarkastella tarkemminkin. Tutkimuksessa ilmeni esimerkiksi pohjoismaisten hiihtolajien valtavan nopea muutos ja teknistyminen. Tämä herätti minut pohtimaan muutoksen merkitystä muille toimijoille kuin vapaaehtoisille sekä mahdollista muutosta ja sen merkityksiä muissa lajeissa. Lisäksi vapaaehtoiset nimesivät yhdeksi tulevaisuuden uhaksi toiminnalle ilmastonmuutoksen. Olosuhteista riippuvainen hiihtourheilu voisi tarjota myös oivan alustan liikunnan ympäristöpoliittisten kysymysten tutkimukselle. Sukupolvittaisuus jäi mieleeni kiinnostavana näkökulmana. Niin ikään vapaaehtoisuusyhteisöiden tutkimusta olisi hyvä jatkaa. Erityisen mielenkiintoista olisi myös vapaaehtoisuusyhteisön tapaustutkimus vallan ja vallankäytön perspektiivistä ja

yhteisön sosiaalisten verkostojen osalta. Pitkään vapaaehtoisena toimineita voisi tutkia vieläkin kokonaisvaltaisemmin ottaen huomioon heidän muun elämänsä. Jossain vaiheessa tutkimuksessani ajattelin esittäväni tutkimuspäätelmiäni esimerkiksi modaaliteettikuvion kautta. Loppujen lopuksi tämä tuntui kuitenkin kuuden ainutkertaisen tutkittavan kokemusmaailmoja tyypistävältä, joten luovuin ajatuksesta. Tällaisen mallin kehittäminen voisi tulevaisuuden tutkimuksissa tulla kysymykseen esimerkiksi määrällisiä ja laadullisia menetelmiä yhdistelemällä. Tartuin malliin, jota on hyödynnetty eritoten sosiaaligerontologian avulla, mutta se tarjosi mielenkiintoisia näkymiä vapaaehtoistoiminnan ja urheilutapahtumien tutkimukseen. Suosittelen mallin hyödyntämistä, soveltamista ja kehittelyä tieteenalarajat ylittävästi myös jatkossa.

Kolmanneksen tutkimuksessani esiintynyt kansalaistoiminnan muutos sisältää vielä runsaasti tutkittavaa. Itselläni heräsi mielenkiinto esimerkiksi urheilutapahtumien jatkotutkimusta kohtaan. Urheilun suur tapahtumien on todettu toimivan liikeyritysten tavoin, joten tarkempi syvennyminen niihin tarjoaisi mahdollisuuden urheilun kaupallistumisen ja yksityisen sektorin tutkimukselle. Kansalaistoiminnan näkökulmasta voitaisiin tutkia vielä perusteellisemmin ammatilaiden ja vapaaehtoisten yhteistyötä sekä toimijuutta urheilutapahtumissa.

LÄHTEET

- Aaltola, J. 2001. Filosofia, tiede, ymmärtäminen. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikku-noita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino, 10–25.
- Alasuutari, P. 1994. *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Andreff, W. 2006. Voluntary work in sport. Teoksessa W. Andreff & S. Szymanski (toim.) *Handbook on the Economics of Sport*, 219–224. Viitattu 4.10.2017. https://www.researchgate.net/publication/290750590_20_Voluntary_work_in_sport.
- Aro, J. & Jokivuori, P. 2015. *Klassinen sosiologia ja moderni maailma*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Barker, C. 2000. *Cultural studies: theory and practice*. Lontoo: Sage.
- Bauman, Z. 1996. *Postmodernin lumo*. Tampere: Vastapaino.
- Bauman, Z. 2002. *Notkea moderni*. Tampere: Vastapaino.
- Byers, T. 2012. Using critical realism. A new perspective on control of volunteers in sport clubs. *European Sport Management Quarterly* 13 (1), 5–31. Viitattu 23.10. <http://dx.doi.org/10.1080/16184742.2012.744765>.
- Cerbone, D. R. 2006. *Understanding phenomenology*. Chesham: Acumen.
- Clary, E. G. & Snyder, M. 1999. The Motivations to Volunteer: Theoretical and Practical Considerations. *Current Directions in Psychological Science* 8 (6), 156–159. Viitattu 25.4.2017. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/1467-8721.00037>.
- Cnaan, R. A. & Goldberg-Glen, R. S. 1991. Measuring Motivation to Volunteer in Human Services. *Journal of Applied Behavioral Science* 27 (3), 269–284. Viitattu 25.4.2017. <http://jab.sagepub.com/cgi/content/abstract/27/3/269>.
- Cnaan, R. A. & Handy, F. 2005. Towards understanding episodic volunteering. *Vrijwillige Inzet Onderzoch* 2 (1), 29–35. Viitattu 19.4.2017. https://www.researchgate.net/profile/Femida_Handy/publication/294689552_Towards_understanding_episodic_volunteering/links/57dc1e3508ae4e6f1846a19b.pdf.
- Cnaan, R. A., Handy, F. & Wadsworth, M. 1996. Defining who is a volunteer: Conceptual and Empirical Considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 25 (3), 364–383. Viitattu 22.10.2017. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0899764096253006>.

- Costa, C. A., Chalip, L., Green, B. C. & Simes, C. 2006. Reconsidering the Role of Training in Event Volunteers' Satisfaction. *Sport Management Review* 9 (2), 165–182. Viitattu 16.9.2017. [https://doi.org/10.1016/S1441-3523\(06\)70024-9](https://doi.org/10.1016/S1441-3523(06)70024-9).
- Cuskelly, G. & Harrington, M. 1997. Volunteers and leisure: Evidence of marginal and career volunteerism in sport. *World Leisure & Recreation* 39 (3), 11–18. Viitattu 4.5.2017. <http://dx.doi.org/10.1080/10261133.1997.9674073>.
- Dekker, P. & Halman, L. 2003. Volunteering and values: An Introduction. Teoksessa P. Dekker & L. Halman (toim.) *The values of volunteering: cross-cultural perspectives*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 1–17.
- Dickson, T. J., Benson, A. M., Blackman, D. A. & Terwiel, F. A. 2013. It's all about the games! 2010 Vancouver Olympics and Paralympic Winter Games volunteers. *Event Management* 17 (1), 77–92. Viitattu 11.7.2016. <http://eprints.brighton.ac.uk/13771/1/s6.pdf>.
- Dobson, N. & Sinnamon, R. 2001. A critical analysis of the organisation of major sports events. Teoksessa C. Gratton & I. Henry (toim.) *Sport in the city. The role of sport in economic and social regeneration*. Lontoo: Routledge, 63–77.
- Doherty, A. 2009. The volunteer legacy of a major sport event. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events* 1 (3), 185–207. Viitattu 22.10.2017. <http://dx.doi.org/10.1080/19407960903204356>.
- Downward, P., Lumsdon, L. & Ralston, R. 2005. Gender differences in sport event volunteering: insights from Crew 2002 at the XVII Commonwealth Games. *Managing Leisure* 10 (4), 219–236. Viitattu 21.7.2016. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13606710500348086>.
- Downward, P. M. & Ralston, R. 2006. The Sports Development Potential of Sports Event Volunteering: Insights from the XVII Manchester Commonwealth Games. *European Sport Management Quarterly* 6 (4), 333–351. Viitattu 4.5.2017. <http://dx.doi.org/10.1080/16184740601154474>.
- Dunn, J., Chambers, S. K. & Hyde, M. K. 2016. Systematic Review of Motives for Episodic Volunteering. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 27 (1), 425–464. Viitattu 19.4.2017. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11266-015-9548-4>.
- Eichberg, H. 2004. Identiteetin ilmaisemisen ristiriitaiset mallit. Teoksessa K. Ilmanen (toim.) *Pelit ja kentät: kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, 9–30.

- Eichberg, H. 2012. Playing and displaying identity – about bodily movement, political ideologies and the question of Olympic humanism. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) Liikunnan areenat. Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Liikuntakasvatuksen laitos, 29–48.
- Einolf, C. & Chambré, S. M. 2011. Who volunteers? Constructing a hybrid theory. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing* 16 (4), 298–310. Viitattu 22.10.2017. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/nvsm.429/full>.
- Enjolras, B. 2002. Does the commercialization of voluntary organization 'crowd out' voluntary work? *Annals of Public and Cooperative Economics* 73 (3), 375–398. Viitattu 4.10.2017. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1467-8292.00197/full>.
- Emery, P. R. 2001. Bidding to host major sports event. Strategic investment or complete lottery. Teoksessa C. Gratton & I. Henry (toim.) Sport in the city. The role of sport in economic and social regeneration. Lontoo: Routledge, 90–108.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: WS Bookwell, 26–44.
- Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. 2011. Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa A. Eteläpelto, T. Heiskanen & K. Collin (toim.) Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa. Helsinki: Kansanvalistusseura, Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 11–32.
- Eteläpelto, A., Vähäsantanen, K., Hökkä, P. & Paloniemi, S. 2014. Miten käsitteellistää ammatillista toimijuutta työssä? *Aikuiskasvatus* 34 (3), 202–214. Viitattu 3.4.2017. <http://elektra.helsinki.fi/se/a/0358-6197/34/3/mitenkas.pdf>.
- Farrell, J. M., Johnston, M. E. & Twynam, D. 1998. Volunteer Motivation, Satisfaction and Management at an Elite Sporting Competition. *Journal of Sport Management* 12 (4), 288–300. Viitattu 11.7.2016. <http://journals.humankinetics.com/AcuCustom/Sitename/Documents/DocumentItem/505.pdf>.
- Forsman, R. 2016. 1989 – Kun Suomella meni lujaa. Teoksessa M. Hintikka (toim.) Hiihdon MM-kisat 1926–2017. Lahti: Mediatalo ESA, 56–69.
- Forster, J. 2006. Global sports organisations and their governance. *Corporate Governance: The international journal of business in society*, 6 (1), 72–83. Viitattu 29.7.2017. <https://doi.org/10.1108/14720700610649481>.

- Georgiadis, T., Spiliopoulos, P., Rampotas, C. & Rampotas, G. 2006. Motivation and volunteer participation in the Athens 2004 Olympic Games. *Sport Management International Journal* 2 (1–2), 65–89. Viitattu 12.7.2016. <http://www.choregia.org/224.pdf>.
- Getz, D. 1997. *Event Management & Event Tourism*. New York: Cognizant Communication Corporation.
- Getz, D. 2016. *Event Studies. Theory, research and policy for planned events*. 3. painos. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Giddens, A. 1995. Elämää jälkitraditionaalisessa yhteiskunnassa. Teoksessa U. Beck, A. Giddens & S. Lash (toim.) *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino, 83–152.
- Giulianotti, R. 2015. *Sport: A critical sociology*. 2. painos. Cambridge: Malden.
- Giannoulakis, C., Wang, C-H. & Gray, D. 2008. Measuring volunteer motivation in mega-sporting events. *Event Management* 11 (4), 191–200. Viitattu 12.7.2016. https://www.researchgate.net/publication/233642190_Measuring_Volunteer_Motivation_in_Mega-Sporting_Events.
- Gordon, T. 2005. Toimijuuden käsitteen dilemmoja. Teoksessa A. Meurman-Solin & I. Pyy-siäinen (toim.) *Ihmistieteet tänään*. Helsinki: Gaudeamus, 114–130.
- Graham, S., Neirotti, L. D. & Goldblatt, J. J. 2001. *The ultimate guide to sports marketing*. 2. painos. New York: McGraw-Hill.
- Green, B. C. 2001. Leveraging Subculture and Identity to Promote Sport Events. *Sport Management Review* 4 (1), 1–19. Viitattu 4.10.2017. [https://doi.org/10.1016/S1441-3523\(01\)70067-8](https://doi.org/10.1016/S1441-3523(01)70067-8).
- Green, B. C. & Chalip, L. 2004. *Paths to Volunteer Commitment: Lessons from the Sydney Olympic Games*. Teoksessa R. Stebbins & M. Graham (toim.) *Volunteering as a leisure/leisure as volunteering. An international assessment*, Wallingford: CABI Publishing, 49–68.
- Grönlund, H. 2012. *Volunteerism as a mirror of individuals and society: reflections from young adults in Finland*. Helsingin yliopisto. Käytännöllisen teologian laitos. Viitattu 6.4.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7938-2>.
- Handy, F., Cnaan, R. A., Brudney, J. L., Ascoli, U., Meijs, L. C. M. P. & Ranade, S. 2000. Public Perception of “Who is a Volunteer”: An Examination of the Net-Cost Approach from a Cross-Cultural Perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* 11 (1), 45–65. Viitattu 6.4.2017. <https://link.springer.com/article/10.1023/A:1008903032393>.

- Hanstad, D. V. 2008. Drug Scandal and Organizational Change within the International Ski Federation: A Figural Approach. *European Sport Management Quarterly* 8 (4), 379–398. Viitattu 23.9.2017. <http://dx.doi.org/10.1080/16184740802461645>.
- Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Tampere: Vastapaino, 58–82.
- Haski-Leventhal, D. & Bargal, D. 2008. The volunteer stages and transitions model: Organizational socialization of volunteers. *Human Relations* 61 (1), 67–102. Viitattu 12.5.2017. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0018726707085946>.
- Heikkala, J. 2000. Liikunnan järjestökentän muutokset ja toimintaympäristö. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) *Liikunnan kansalaistoiminta: Muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, Joensuu: Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu, 119–134.
- Heikkala, J. & Koski, P. 2000. Järjestöt kolmen merkitysluokituksen - vapaaehtoisuuden, valtion ja markkinoiden leikkauspisteessä. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) *Liikunnan kansalaistoiminta: Muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, Joensuu: Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu, 107–118.
- Heikkinen, A. 1989. Salpausselän kisat. Teoksessa M. Heiskanen, T. Aro & U. Aartomaa (toim.) *Latua! Hiihtomuseon julkaisuja nro 1*. Lahti: Hiihtomuseo, 19–26.
- Heinilä, K. 1986. Liikuntaseura sosiaalisena organisaationa: tutkimusviitekehys. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Liikuntasuunnittelun laitos. Tutkimuksia 38.
- Heinilä, K. 1993. Liikunta- ja urheiluseura tänään. Teoksessa H. Itkonen & A. Nevala (toim.) *Urheiluseura, juuret mullassa – tukka tuulussa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, 48–53.
- Heinilä, K. & Koski, P. 1991. *Suomalainen liikuntaseura*. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Heinonen, J., Karisto, A. & Laaksonen, P. 2005. *Salpausselän kisat. Suomalainen kansanjuhla*. Lahti: Lahden Hiihtoseura.
- Hiihdon MM-kisat 1978 Lahti organisaatio. Lahti MM 1978 arkisto. Lahden Hiihtomuseo.
- Hintikka, M. 2016. *Hiihdon MM-kisat 1926–2017: Lahti*. Lahti: Mediatalo ESA.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 3. painos. Helsinki: Tammi.
- Hokkanen, L. 2013. Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa. Teoksessa M. Laitinen & A. Niskala (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 55–86.
- Holmes, K. 2014. “It fitted in our lifestyle”: an investigation into episodic volunteering in the tourism sector. *Annals of Leisure Research* 17 (4), 443–459. Viitattu 19.4.2017. <http://dx.doi.org/10.1080/11745398.2014.965183>.
- Horne, J. & Manzenreiter, W. 2006. An introduction to the sociology of sports mega-events. *The Sociological Review* 54 (2), 1–24. Viitattu 29.7.2017. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-954X.2006.00650.x/full>.
- Hustinx, L., Cnaan, R. A. & Handy, F. 2010. Navigating Theories of Volunteering: A Hybrid Map for a Complex Phenomenon. *Journal for the Theory of Social Behaviour* 40 (4), 410–434. Viitattu 25.4.2017. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-5914.2010.00439.x/epdf>.
- Hustinx, L. & Lammertyn, F. 2003. Collective and reflexive styles of volunteering: A sociological modernization perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Non-profit Organizations* 14 (2), 167–187. Viitattu 19.7.2016. <http://link.springer.com/article/10.1023/A:1023948027200>.
- Hustinx, L. & Lammertyn, F. 2004. The cultural bases of volunteering: Understanding and predicting attitudinal differences between Flemish Red Cross volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 33 (4), 548–584. Viitattu 10.3.2017. <http://nvs.sagepub.com/content/33/4/548.refs.html%3Frelated-urls%3Dyes%26legid%3Dspnvs%3B33/4/548>.
- Hyde, M. K., Dunn, J., Bax, C. & Chambers S. K. 2016. Episodic Volunteering and Retention: An Integrated Theoretical Approach. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 45 (1), 45–63. Viitattu 19.4.2017. <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0899764014558934>.
- IImanen, K. & IItkonen, H. 2000. Kansalaisten liikuttajat. Kansalaistoimijat ja kunnat liikuntapalvelujen tuottajina Pohjois-Karjalassa. Joensuu: Itä-Suomen läänihallituksen liikuntatoimi, Pohjois-Karjalan Liikunta (POKALI) ry, Joensuun yliopisto: Karjalan tutkimuslaitos.
- IItkonen, H. 2000. Liikunnan kansalaistoimijoiden kulttuurinen merkityksenanto. Teoksessa H. IItkonen, J. Heikkala, K. IImanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta: Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, Joensuu: Joensuun

- yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu, 155–171.
- Itkonen, H. 2004. Varkautelaisten vuosisata. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Itkonen, H. 2012. Liikuntasosiologia urheilun, liikunnan ja ruumiillisuuden jäljillä. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) Liikunnan areenat. Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Liikuntakasvatuksen laitos, 7–20.
- Itkonen, H. 2015. Kansalaistoimintojen kaudet ja muuttuvat käytännöt. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Liikuntakasvatuksen laitos, 39–58.
- Itkonen, H., Ilmanen, K., Lämsä, J., Matilainen, P. & Metsäranta, O. 2006. Elämyksiä ja yhteisöllisyyttä etsimässä: MM-kisojen vaikutus liikunnan kansalaistoimintaan. Teoksessa M. Nylund, S. Laakso & S. Ojajärvi (toim.) Urheilu, maine ja raha. Tutkimuksia vuoden 2005 yleisurheilun MM-kisoista. Helsinki: Gaudeamus, 47–71.
- Itkonen, H. & Koski, P. 2000. Liikuntakulttuurin muutos Raisiossa ja Varkaudessa – vertaileva näkökulma. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta: Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, Joensuu: Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu, 57–72.
- Jarvie, G. & Thornton, J. 2012. Sport, Culture and Society. An Introduction. 2. painos. Abingdon: Routledge.
- Junttila, H. 2015. ”Pelottavaa, jännittävää ja motivoivaa” – Opettajan ammatillinen toimijuus muuttuvassa lukiossa. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 3.4.2017. <https://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/96915/GRADU-1429277674.pdf?sequence=1>.
- Juvonen, T. 2015. Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen. Nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Jyrkämä, J. 2007. Toimijuus ja toimijatilanteet – aineksia ikääntymisen arjen tutkimiseen. Teoksessa M. Seppänen, A. Karisto & T. Kröger (toim.) Vanhuus ja sosiaalityö. Sosiaalityö avuttomuuden ja toimijuuden välissä. Jyväskylä: PS-Kustannus, 195–218.
- Jyrkämä, J. 2008. Toimijuus, ikääntyminen ja arkielämä – hahmottelua teoreettis-metodologiseksi viitekehykseksi. Gerontologia 22 (4), 190–203. Viitattu 12.4.2017. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1405542>.

- Karjalainen, A. & Siljander, P. 1993. Miten tulkita sosiaalista interaktiota? *Kasvatus* 24 (4), 334–346.
- Kero-Katajainen, K. 2015. Mitä luokanopettajat voivat oppia lastentarhanopettajilta? Analyysi musiikin merkityksestä, käytöstä ja toimijuudesta. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.4.2017. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201506301968>.
- Kokkonen, J. & Pyykkönen, T. 2011. Suomalainen urheilujohtaja itse asiasta kuultuna. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Kopra, S. 2004. Mäntyranan tahrasta Lahden skandaaliin. urheilu ja suomalainen identiteetti vuosina 1972–2001 doping-tapausten valossa. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.
- Koski, P. 2000a. Liikunnan kansalaistoiminta kulttuurina – toiminnan merkityksellisyys ja merkitysrakenteet. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta: Muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura, Joensuu: Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Helsinki: Suomen Liikunta ja Urheilu, 135–154.
- Koski, P. 2000b. Maailma muuttuu, muuttuvatko seurat. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Liikunnan kehittämiskeskus.
- Kristiansen, E., Skirstad, B., Parent, M. M. & Waddington, I. 2015. ‘We can do it’: Community, resistance, social solidarity and long-term volunteering at a sport event. *Sport Management Review* 18 (2), 256–267. Viitattu 11.7.2017. <https://doi.org/10.1016/j.smr.2014.06.002>.
- Kylmä, J., Pietilä, A-M. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2001. Terveystiedon edistämisen etiikan lähtökohtia. Teoksessa A-M. Pietilä, T. Hakulinen, E. Hirvonen, P. Koponen, E-M. Salmi & K. Sirola (toim.) Terveystiedon edistäminen. Uudistuvat työmenetelmät. Helsinki; WSOY, 62–76.
- Laakso, N. 2016. Urheilujohtajan eliittien etenemisen kertomuksia. Kasvaen, ajautuen, sattumalta vai pyrkien? Jyväskylän yliopisto. *Jyväskylä Studies in Business and Economics* 166. Viitattu 11.4.2017. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/48646/978-951-39-6534-1_vaitos19022016.pdf?sequence=1.
- Lahden kaupungin arviointikertomus 2016. Lahden kaupungin tarkastustoimisto. Viitattu 24.9.2017. https://www.lahti.fi/PaatoksentekeSite/LautakunnatSite/Documents/Arviointikertomus_2016.pdf.

- Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26–43.
- Laine, T. 2006. Shame on us: Shame, national identity and the Finnish doping scandal. *The International Journal of the History of Sport* 23 (1), 67–81. Viitattu 11.7.2017. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09523360500386450>.
- Langdridge, D. & Hagger-Johnson, G. 2009. *Introduction to Research Methods and Data Analysis in Psychology*. 2. painos. New York: Pearson/Prentice Hall.
- Lavikainen, J. 2016. 1958 – Hiihtäjien maan voimannäyte. Teoksessa M. Hintikka (toim.) *Hiihdon MM-kisat 1926–2017*. Lahti: Mediatalo ESA, 8–11.
- Lehtonen, M. 1998. *Merkitysten maailma*. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Liikkanen, M. 2009. *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lockstone-Binney, L., Holmes, K., Smith, K. & Baum, T. 2010. Volunteers and volunteering in leisure: social science perspectives. *Leisure Studies* 29 (4), 435–455. Viitattu 26.4.2017. <http://dx.doi.org/10.1080/02614367.2010.527357>.
- Loppuraportti. 1989. MM-89 loppuraportti. Lahti MM 1989 arkisto. Lahden Hiihtomuseo.
- Loppuraportti. 2001. Hiihdon 2001 MM-kilpailut loppuraportti. Lahti MM 2001 arkisto. Lahden Hiihtomuseo.
- MacLean, J. & Hamm, S. 2007. Motivation, commitment and intentions of volunteers at a large Canadian sporting event. *Leisure/Loisir* 31 (2), 523–556. Viitattu 21.7.2016. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14927713.2007.9651394>.
- Marjovuori, A. 2014. Vapaaehtoistyön ytimessä. Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Helsingin yliopisto. *Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014: 9*. Viitattu 9.3.2017. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/44979/marjovuori_v%C3%A4it%C3%B6skirja.pdf.
- Masterman, G. 2011. The importance and management of events. Teoksessa P. Taylor (toim.) *Torkildsen's sport and leisure management*. 6. painos. Abington: Routledge, 535–559.
- Metsäranta, O. 2006. *Yleisurheilun MM2005-kisat ja kansalaistoiminta*. Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus.
- Mitchell, D. 2012. *Everyday Phenomenology*. Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Pub.
- Moilanen, P. & Rähkä, P. 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 44–67.

- Mäkeläinen, J. & Teräväinen, M. 2011. Sankaritarinoita Salpausselältä. Lahti: Markku Teräväinen.
- Noro, A. 2007. Small talkia sosiologiasta. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Nylund, M., Laakso, S. & Ojajärvi, S. 2006. Johdanto. Teoksessa M. Nylund, S. Laakso & S. Ojajärvi (toim.) Urheilu, maine ja raha. Tutkimuksia vuoden 2005 yleisurheilun MM-kiisoista. Helsinki: Gaudeamus, 9–15.
- Nylund, M. & Yeung, A. B. 2005. Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa M. Nylund & A. B. Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 13–38.
- O'Connor, S. 2012. Sport event management. Teoksessa L. Trenberth & D. Hassan (toim.) Managing sport business. An Introduction. Abingdon: Routledge, 389–411.
- Ojala, H., Palmu, T. & Saarinen, J. 2009. Paikalla pysyvää ja liikkeessä olevaa – Feministisiä avauksia toimijuuteen ja sukupuoleen. Teoksessa H. Ojala, T. Palmu & J. Saarinen (toim.) Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa. Tampere: Vastapaino, 13–38.
- Parent, M. M. 2008. Evolution and Issue Patterns for Major-Sport-Event Organizing Committees and Their Stakeholders. *Journal of Sport Management* 22 (2), 135–164. Viitattu 20.4.2016. <http://dx.doi.org/10.1123/jsm.22.2.135>.
- Parent, M. M. & Smith-Swan, S. 2013. Managing major sports events: theory and practice. Lontoo: Routledge.
- Parker, S. T. 1997. Volunteering – altruism, markets, causes and leisure. *World Leisure & Recreation* 39 (3), 4–5. Viitattu 22.10.2017. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10261133.1997.9674070>.
- Pasanen, A. 2000. SVUL:n Lahden piiri 1911–1999. Lahti: SVUL:n Lahden piiri ry.
- Pauline, G. & Pauline, J. S. 2009. Volunteer motivation and demographic influences at a professional tennis event. *Team Performance Management* 14 (3/4), 172–184. Viitattu 21.7.2016. <http://www.emeraldinsight.com/doi/pdfplus/10.1108/13527590910964946>.
- Penner, L. A. 2004. Volunteerism and social problems: Making things better or worse? *Journal of Social Issues* 60 (3), 645–666. Viitattu 9.3.2017. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0022-4537.2004.00377.x/full>.
- Pessi, A. B. 2011. Vapaaehtoistoiminta – Unelmia ja uhkakuvia systeemiällyn näkökulmasta. *Kansalaisyhteiskunta* 2 (2), 174–214. Viitattu 6.4.2017. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/51770/KY_2011-2_art_pesti.pdf?sequence=1.

- Pessi, A. B. & Oravasaari, T. 2010. Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveystajärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23. Viitattu 9.3.2017. <http://www.kansalaisareena.fi/RAYraportti23.pdf>.
- Pirttilä, I. 2005. Mitä ja miten sosiologiassa tutkitaan? Teoksessa P. Kuusela (toim.) Sosiologia. Muuttuvan maailman koordinaatit. Kuopio: Unipress, 21–62.
- Pöyhiä, T. 2004. Urheilutapahtuman vapaaehtoistyö uuden yhteisöllisyyden ilmentäjänä. Tapauksena vuoden 2003 jääkiekon MM-kisat. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 23.6.2016. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/9702/G0000621.pdf?sequence=1>.
- Raatikainen, P. 2004. Ihmistieteet ja filosofia. Helsinki: Gaudeamus.
- Rantala, K. 2016. 2001 – Pahan ilman kisat. Teoksessa M. Hintikka (toim.) Hiihdon MM-kisat 1926–2017. Lahti: Mediatalo ESA, 70–85.
- Rautakorpi, K. 2000. Suurten urheilutapahtumien johtajat ja johtaminen. Näkökulmana projektijohtaminen. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 23.6.2016. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2000849636>.
- Reeser, J. C., Berg, R. L., Rhea, D. & Willick, S. 2005. Motivation and satisfaction among polyclinic volunteers at the 2002 Winter Olympic and Paralympic Games. *British Journal of Sports Medicine* 39 (20), 1–5. Viitattu 4.5.2017. <http://dx.doi.org/10.1136/bjism.2004.015438>.
- Repo, J. 2015. Toimijuus, identiteetit ja sosiaalinen vuorovaikutus monikulttuurisessa naiskuorossa. Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 3.4.2017. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97753/GRADU-1436774781.pdf?sequence=1>.
- Roberts, K. 2006. *Leisure in contemporary society*. 2. painos. Cambridge: CABI.
- Rochester, C., Paine, A., E. & Howlett, S. 2010. *Volunteering and Society in the 21st Century*. New York: Springer Nature.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2010. Tapaus ja tutkimus = Tapaustutkimus? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 3. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 189–199.

- Sakires, J., Doherty, A. & Misener, K. 2009. Role Ambiguity in Voluntary Sport Organizations. *Journal of Sport Management* 23 (5), 615–643. Viitattu 16.9.2017. <https://doi.org/10.1123/jsm.23.5.615>
- “Sanoista teoiksi”, Huippu-urheilutyöryhmän ajatuksia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010: 3. Viitattu 24.9.2017. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75583/tr13.pdf?sequence=1>.
- Shone, A. & Parry, B. 2004. *Successful Event Management. A Practical Handbook*. 2. painos. Lontoo: Thomson Learning.
- Skirstad, B. & Hanstad, D. V. 2013. Gender matters in sport event volunteering. *Managing Leisure* 18 (4), 316–330. Viitattu 21.7.2016. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13606719.2013.809188>.
- Sportcal Global Communications Oy. 2017. FIS Nordic World Ski Championships 2017. GSI Event Study. Lahti2017 vaikuttavuustutkimus. Viitattu 22.10.2017. https://www.lahti.fi/AjankohtaistaSite/UutisetSite/Documents/Lahti_2017_GSI_Events_study.pdf.
- Stebbins, R. A. 1992. *Amateurs, professionals and serious leisure*. Montreal: McGill-Queen’s University Press.
- Stebbins, R. A. 1996. Volunteering: A Serious Leisure Perspective. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 25 (2), 211–224. Viitattu 9.3.2017. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0899764096252005>.
- Strigas, A. D. & Jackson, E. N. Jr. 2003. Motivating volunteers to serve and succeed: design and results of a pilot study that explores demographics and motivational factors in sport volunteerism. *International Sports Journal* 7 (1), 111–123. Viitattu 21.7.2016. <http://search.proquest.com/docview/219892022/fulltext/DC58DB5E8BF44147PQ/1?accountid=11774>.
- Sulkunen, P. & Törrönen, J. 1997. Arvot ja modaalisuus sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa. Teoksessa P. Sulkunen & J. Törrönen (toim.) *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Helsinki: Gaudeamus, 72–95.
- Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. *Tapaustutkimus kasvatustieteessä: Case study in research on education*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Tiedotuslehti. FIS 1978 Lahti Bulletin 2. Lahti MM 1978 arkisto. Lahden Hiihtomuseo.

- Tienari, J., Vaara, E. & Meriläinen, S. 2005. Yhteisyyden rakentuminen haastattelussa. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 103–124.
- Tikander, V. 2016a. Ladut vievät Lahteen. Teoksessa M. Hintikka (toim.) Hiihdon MM-kisat 1926–2017. Lahti: Mediatalo ESA, 8–11.
- Tikander, V. 2016b. 1926 – Pakkasherran armoilla. Teoksessa M. Hintikka (toim.) Hiihdon MM-kisat 1926–2017. Lahti: Mediatalo ESA, 12–19.
- Tikander, V. 2016c. 1938 – Suomen suurkisat. Teoksessa M. Hintikka (toim.) Hiihdon MM-kisat 1926–2017. Lahti: Mediatalo ESA, 20–27.
- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 9–21.
- Torkildsen, G. 2005. Leisure and recreation management. 5. painos. New York: Routledge.
- Torvinen, S. 2013. Toimijuus soveltavan liikunnan osallistujien puheessa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.4.2017. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201312012705>.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Twynam, G. D., Farrell, J. M. & Johnston, M. E. 2002. Leisure and Volunteer Motivation at a Special Sporting event. Leisure/Loisir 27 (3–4), 363–377. Viitattu 9.3.2017. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/14927713.2002.9651310>.
- Vaattovaara, V. 2015. Elämäntilanne ja toimijuus. Lapin maaseudun nuorista aikuisiksi 1990–2011. Lapin yliopisto. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 169. Viitattu 13.4.2017. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-484-823-7>.
- Vansickle, J. L., Pierce, D. A. & Diacin, M. J. 2015. Volunteer motivations at the 2012 Super Bowl. International Journal of Event and Festival Management 6 (3), 166–181. Viitattu 4.7.2016. https://www.researchgate.net/publication/283245260_Volunteer_motivations_at_the_2012_Super_Bowl.
- Vapaaehtoisten tiedote. 1977. MM-viesti 3, syyskuu 1977. Lahti MM 1978 arkisto. Lahden Hiihtomuseo.
- Vapaaehtoisten tiedote. 1987a. MM-89 tiedottaa 1. Lahti MM 1989 arkisto. Lahden Hiihtomuseo.
- Vapaaehtoisten tiedote. 1987b. Havuja. MM-89 tiedottaa 2, syyskuu 1987. Lahti MM 1989 arkisto. Lahden Hiihtomuseo.
- Vapaaehtoisten tiedote. 1988. Havuja. MM-89 tiedottaa, huhtikuu 1988. Lahti MM 1989 arkisto. Lahden Hiihtomuseo.

- Varto, J. 1992. Fenomenologinen tieteen kritiikki. Tampere: Tampereen yliopiston kirjasto.
- Veijola, S. E. 1997. Modaalisia suhteita pelissä ja keskustelussa. Teoksessa P. Sulkunen & J. Törrönen (toim.) Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Helsinki: Gaudeamus, 129–152.
- Vetenniemi, E. 2010. Hiihto & häpeä. Lahti 2001 mediaskandaalina. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Vetenniemi, E. 2012. Lahden ansa. Helsinki: Into.
- Viita, O. 2016. 1978 – Yllätysten kisat. Teoksessa M. Hintikka (toim.) Hiihdon MM-kisat 1926–2017. Lahti: Mediatalo ESA, 42–55.
- Virkki, T. 2004. Vihan voima: toimijuus ja muutos vihakertomuksissa. Jyväskylä: Atena.
- Westerbeek, H. M., Turner, P. & Ingerson, L. 2002. Key success factors in bidding for hallmark sporting events. *International Marketing Review* 19 (3), 303–322. Viitattu 23.9.2017. <https://doi.org/10.1108/02651330210430712>.
- Westergård, J. 1993. Urheiluseuran kasvatusvastuu. Teoksessa H. Itkonen & A. Nevala (toim.) Urheiluseura, juuret mullassa – tukka tulessa. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaali-tieteiden laitos. Tutkimuksia 58, 39–43.
- Wilson, J. 2000. Volunteering. *Annual Review of Sociology* 26 (1), 215–240. Viitattu 5.4.2017. <http://www.jstor.org/stable/223443>.
- Wollebaek, D. & Selle, P. 2003. Generations and Organizational Change. Teoksessa P. Dekker & L. Halman (toim.) The values of volunteering: cross-cultural perspectives. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 161–178.
- Wollebaek, D., Skirstad, B. & Hanstad, D. V. 2012. Between two volunteer cultures: Social composition and motivation among volunteers at the 2010 test event for the FIS Nordic World Ski Championships. *International Review for the Sociology of Sport* 49 (1), 22–41. Viitattu 11.7.2017. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1012690212453355>.
- Yeung, A. B. 2002. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys.
- Yin, R. K. 2014. Case study research. Design and methods. 5. painos. Los Angeles: Sage.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2009. Hoivaa, opettajuutta ja johtajuutta. Lastentarhanopettajan liikettä päiväkodissa. Teoksessa H. Ojala, T. Palmu & J. Saarinen (toim.) Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa. Tampere: Vastapaino, 189–209.

LIITTEET

LIITE 1. Teemahaastattelun runko.

Aloitus

- Tutkimuksen tarkoituksen esittely lyhyesti
- Tutkimuseettisistä tekijöistä sopiminen: anonymiteetti, vastausten käyttö tutkielmassa, haastatteluiden tallentaminen ja tallenteiden säilytys

Taustamuuttujat

- Ikä
- Sukupuoli
- Koulutus ja ammatti
- MM-kisat, joissa on toiminut vapaaehtoisena
- Muut harrastukset ja vapaaehtoistoiminta

Teema 1: Ensikosketukset Lahden MM-kisojen vapaaehtoistoihintaan

- Missä MM-kisoissa olit ensimmäistä kertaa mukana?
- Miten päädyit mukaan MM-kisojen vapaaehtoistoihintaan?
- Miltä MM-kisojen vapaaehtoiseksi päätyminen tuntui?
- Miksi halusit lähteä mukaan näiden kisojen vapaaehtoistoihintaan?

Teema 2: Kokemukset vapaaehtoistoihinnasta

- Millaisissa vapaaehtoistehtävissä olet MM-kisahistoriasi aikana ollut?
- Kuinka paljon nämä tehtävät ovat vieneet aikaasi?
- Kuinka paljon vastuuta nämä vapaaehtoistehtävät ovat sisältäneet?
- Miten nämä tehtävät ovat päättyneet juuri sinun hoidettavaksesi?
- Millaisia muistoja sinulle on jäänyt MM-kisoissa vapaaehtoisena toimimisesta?
- Miksi olet halunnut olla mukana vapaaehtoisena eri MM-kisoissa?
- Millainen merkitys vapaaehtoistoihinnalla on mielestäsi ollut MM-kisoissa?

Teema 3: Kokemukset vapaaehtoistoihinnan toimintaympäristöstä

- Millaisia kokemuksia sinulla on yhteistyöstä muiden kanssa osana vapaaehtoistehtäviäsi?
- Millaisia kokemuksia sinulla on yhteistyöstä palkallisen henkilökunnan kanssa osana vapaaehtoistehtäviäsi?
- Millaisia muutoksia Lahden MM-kisoissa on mielestäsi vuosien saatossa tapahtunut?

Teema 4: Vapaaehtoistoihinnan tulevaisuus MM-kisoissa

- Millaisena koet Lahden mahdollisuudet järjestää MM-kisoja myös tulevaisuudessa?
- Millaiseksi toivoisit kisaperinteen kehittyvän?
- Mitkä ovat vapaaehtoistoihinnan suurimpia vahvuuksia?
- Mitkä ovat vapaaehtoistoihinnan suurimpia haasteita?

LIITE 2. Vapaaehtoisista kuuluvat MM-kisaorganisaatioiden valiokunnat vuosina 1978, 1989 ja 2001. (1)Hiihdon MM-kisat 1978 Lahti organisaatio; 2)Loppuraportti 1989; 3)Loppuraportti 2001)

	1978 ¹	1989 ²	2001 ³
Attashea	X	X	X
Huolto	X	X	X
Juhla ja ohjelma	Juhla	X	X
Järjestys	Huoltovaliokunnan alainen toimikunta	X	Turvallisuusvaliokunta
Kilpailu	X	X	X
Liikenne	Huoltovaliokunnan alainen toimikunta	X	
Lääkintä	Huoltovaliokunnan alainen toimikunta	X	
Talous ja markkinointi	Talous ja markkinointi omina valiokuntinaan	X	Markkinointivaliokunta
Tiedotus	X	X	X
Tietoliikenne	X	X	X
Ympäristö			X

LIITE 3. MM-kisaorganisaatioiden vapaaehtoiset ja työntekijät vuosina 1958, 1978, 1989, 2001 ja 2017.

	Heikkinen (1989)	Heinonen, Karisto & Laaksonen (2005)	Muu lähde
1958	Vapaaehtoisia yhteensä 2 300 henkeä		-
1978	Kisaorganisaatiossa yhteensä yli 4 000 toimijaa	1 850 toimitsijaa, 550 varusmiestä ja 170 poliisia	-
1989	2 500 vapaaehtoista, päätöimistä henkilökuntaa parhaimmillaan 25	Yhteensä yli 3 000 toimijaa sisältäen 2 500 vapaaehtoista sekä Puolustusvoimien, Punaisen Ristin, Yleisradion, puhelinyhdistyksen ja posti-telen toimijat	-
2001	-	Toimistossa työskenteli yli 25 henkeä	Vapaaehtoisia yhteensä 2 100 henkeä (Hiihdon 2001 MM-kilpailut loppuraportti 2001)
2017	-	-	Lahti Events Oy:lla henkilöstöä enimmillään 60 (Lahden kaupungin arviointikertomus 2016, 43) Vapaaehtoisia 3 163 (Sportcal Global Communications 2017, 14)